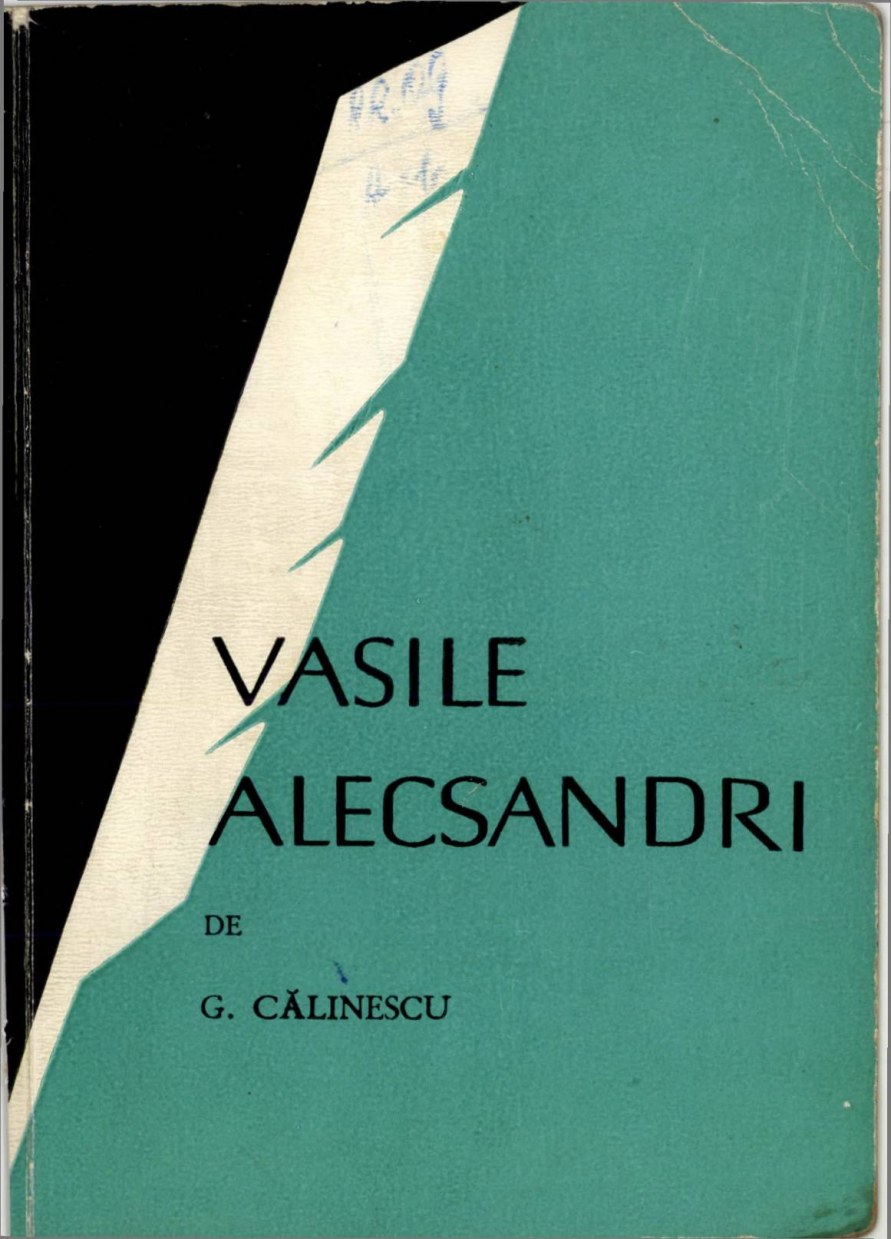

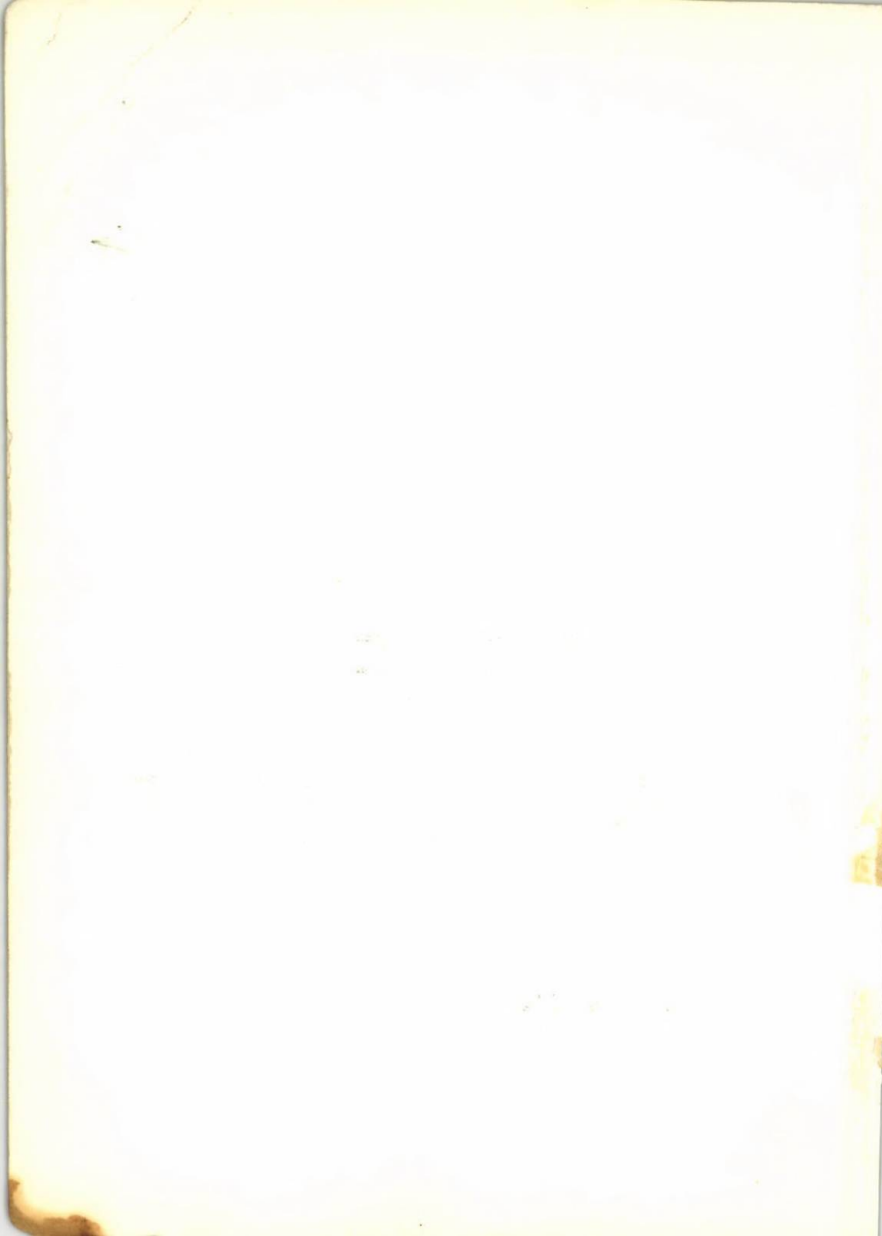

LIBRARY
UNIVERSITY OF
TORONTO
1974

VASILE ALECSANDRI

DE

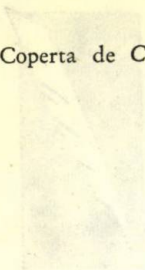
G. CĂLINESCU

VASILE ALECSANDRI

Coperta de *Cristea Müller*

V. 1111 E. 1111

82.09
A 36

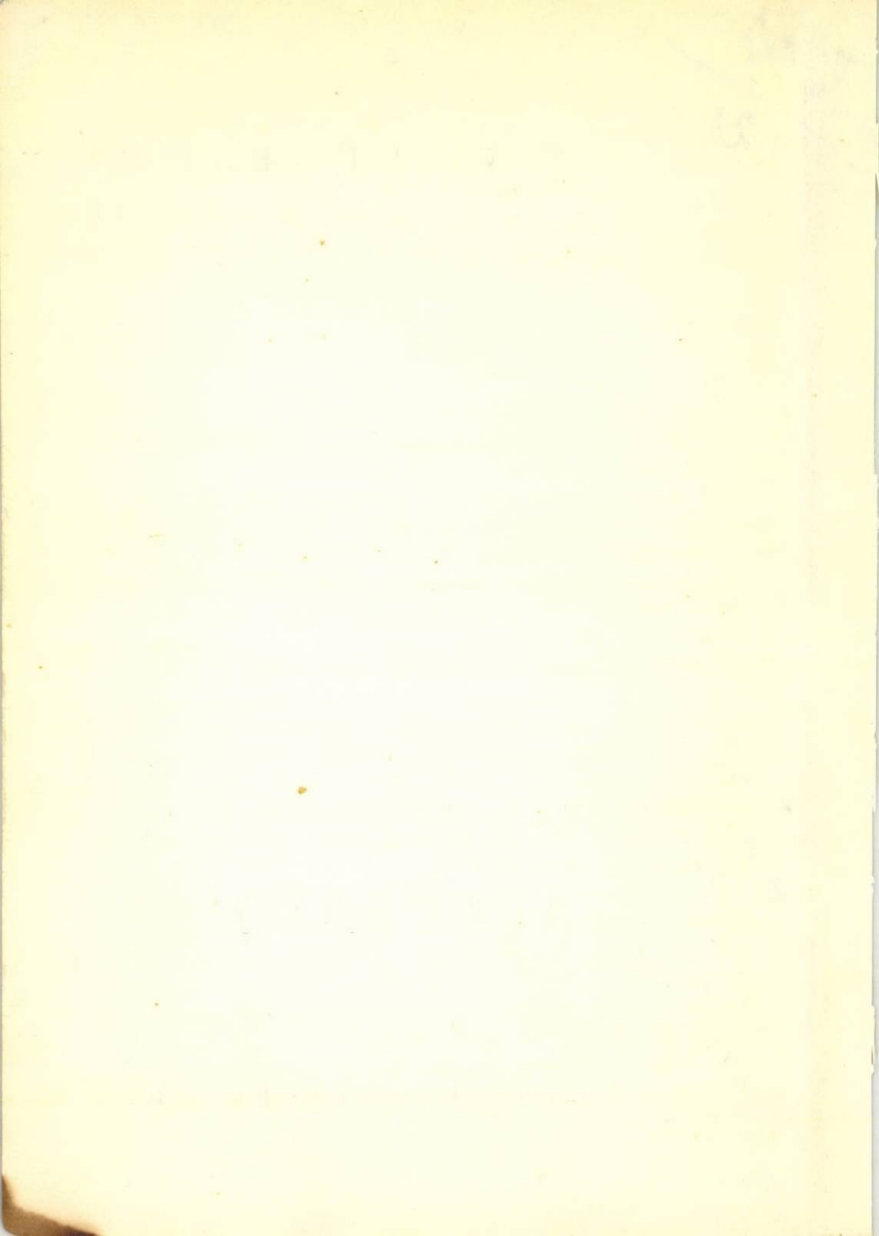
G. C Ă L I N E S C U

7.44874 ✓
D

VASILE
ALECSANDRI

EDITURA TINERETULUI

Întîiul ascendent cunoscut al lui V. Alecsandri este sulgerul Mihalachi Alecsandru sau Alecsandri, vechil al mînăstirii sfîntul Spiridon din Iași, om nou, ajuns prin proprie stăruință la boieria mărunță și, s-ar părea, devenit Alecsandri din Alecsandru prin căsătoria cu sora șătrarului Iordachi Alecsandri dintr-o familie de boiernași basarabeni, trecută de guvernul rus pe lista dvorenilor. Lucrul se obișnuia. Mai tîrziu uri personale îndemnară pe unii să afirme că Alecsandri era de origine străină. Poetului îi ajunsese la ureche asemenea zvonuri și într-un elan de imaginațiune romantică, scrise că se trăgea dintr-un cavaler venețian „din timpul cînd această republică era strălucită“. Fiul sulgerului Alecsandru este Vasile Alecsandri, tată al poetului, care urcă pe treptele boieriei, de la rangul de medelnicer pînă la acela de vornic, ajungînd și foarte bogat. El fu, între altele, director al Arhivelor Statului, slujbă pe care o predă fiului. Ca mulți boieri de pe atunci, se ocupa și cu niște afaceri ce sînt cam din sfera concesiunilor privilegiate. Luase cu contract de la oțcupciul Ocnelor dreptul de trecere a sării peste Prut și trebuia să fie cu ochii în patru, fiindcă vameșul și comandirul petreceau și ei sare pe cont propriu. Astfel se explică

moșiile (Foltești în Covurlui, Mircești în Roman, Pa-trașcani în Bacău), acareturile. Casele din Iași, din ulița sf. Ilie, erau impuse cu 1200 lei, în 1852. Avea dughiană pe Podul Vechi și alte trei dughene pe Ulița mare, case în Galați. Vornicul Vasile, mort în 1854, are oricum aerul unui om foarte cumsecade. Privirea îi e chibzuită, deșteaptă, în contrast cu veșmintele orientale. Înfățișare de preot mai degrabă. Fusesse și el la Paris. Soția vornicului se chema Elena Cozoni, dintr-o familie de mici boieri, de origine grecească, cum era de altfel și aceea a șătrarului Alecsandri. Bunicul Elenchii se chema Gheorghe Cozoni Grecul și locuia în București, iar părinții ei erau pitarul D. Cozoni și o Anthița. Familia era numeroasă și se risipise. Astfel, paharnicul Costache Cozoni, fratele Elenchii, se născuse la Tg. Ocnii la 1800. La 1829, acest Costachi se afla printre cei dinții abonați la *Albina Românească*, împreună cu Eustathie Rolla, tatăl unui viitor cumnat al poetului. În 1857, era revizor al mănăstirilor din ținutul Neamț și Bacău. La 1844, Th. Codrescu găsește la Galați director al carantinelor „mai de treisprezece ani” pe spătarul Ianco Cozoni, om respectabil și amabil, probabil acela care în 13 iulie 1836 se cununa în mahalaua Scaunelor, din București, cu Efrosina Chițeasca. Elena murise, la 40 de ani, în 1842, de „giunghiu”, boală ereditară, deoarece Prohira, Smaranda, Theodosăe, trei din fetele sale, muriră tinere, de bună seamă ofticoase. Supraviețuirea Catinca, Vasile poetul, și Iancu. În privința datei nașterii lui V. Alecsandri (o „mărturie de mitrică” dată ca dată a nașterii 14 iunie 1818) a fost discuție aprinsă și nu ne rămîne decît să acceptăm una, mai

probabilă, aleasă chiar de poet, aceea de 21 iulie 1821. Ivirea la viață a fost romantică. Fugind de răzmeriță, înspre munții Bacăului, mama își împlini rostul în căruță, păzită de departe de patru slugi înarmate, sub vehicul fiind culcușul tatălui.

Copilăria i-a fost fericită lui V. Alecsandri ca și întreaga viață. El și un pui de țigan rob se jucau în arșice ori aruncau pietre în coperișul bisericii sf. Ilie și în copiii de pe uliță. Făceau arce de nuiiele cu săgeți de șindrilă, înălțau zmeie poleite și tovarășul lui, țiganul, vîna cu praștia zmeiele străine. Isprăvile erau firește mai vaste la Mircești. Aci luau cu asalt stogurile, furau merele și perele de pe crengi, se dădeau de-a rostogulu' pe șirele de fîn. Jupîneasă Cerber era o mamă Gahița. Întîiul dascăl i-a fost părintele Gherman, care ședea în casa vornicului și avea obiceiul să doarmă după-amiază umplînd ograda de horcăituri. În 1829, fu dat în pensionul lui Cuénim, unde nu învăță mare lucru: „un pic de franțuzească, un pic de nemțească, un pic de grecească și ceva istorie și ceva geografie pe deasupra“. Era intern și viața pensionului se arăta severă. Madam Cuénim îi scula pe acești orientali într-un mod exotic, ce i se părea adecvat, cu un lighean de alamă în care bătea ca într-un tam-tam și îi ținea în frig și nemîncăți sau hrăniți cu mîncări inedite. Li se dădea copiilor să memoreze verbe franceze, germane, grecești. Alecsandri își rumega melancoliile urcat pe capra unei trăsuri, într-o șură deschisă din toate părțile, de unde se vedeau dealurile Socolei. Tovarăș al acestei patriarhale copilării fu și M. Kogălniceanu, care venea ca extern la călugărul Gherman, suferind un tratament barbar din partea conșcolarilor din cauza costumului tradițional în care îl trimitea în-

veșmîntat Aga : antereu de cutnie, ișlic de piele de miel sură. Ișlicul se prefăcea în mîinile copiilor în minge. În 1834, Alecsandri fu trimis la Paris cu diligența (21 de zile), într-un grup de copii, în care intra Cuza, viitorul domn, N. Docan, Negulici pictorul. Păstorea Filip Furnarachi. Mama, tatăl, frate, soră, mama Gahița fură lăsați în felurite grade de lăcrămare, indiciu că vornicul n-a venit cu copilul la Paris atunci. Locuiră cu Furnarachi în rue Notre-Dame des Champs. În Paris, Alecsandri se împrieteni cu Ghica și alți munteni, veniți tot la studiu și cîștigați instinctiv la fraternizare. De asemeni, mai tîrziu, prin 1838, își face un prieten din „Varvaki de l'isle d'Ipsara”¹, în vreme ce Charles de Lapeyrouse și mama acestuia îi țin loc de familie. Are și un început de dragoste pentru nepoata unui general L. „qui logeait comme moi rue Notre-Dame des Champs, au fond d'un immense jardin”². La Paris, începe Alecsandri a cultiva Muzele, în limba franceză, scriind un poem oriental *Zunarilla*, o baladă *Cazacul* și o *Odă lui Lamartine*. Își trecu „brillamment” bacalaureatul ès lettres, pregătit cu profesorul Cotte, în 1835, deși cu accident, fiindcă răspunse printr-un calambur la o întrebare, stîrnind rîsul în sală. Se înscrise, după aceea, după îndemnul tatălui, la Facultatea de medicină, care nu-i plăcu. În acest scop lucră șase luni în laboratorul de chimie al lui Gauthier de Claubry, unde avu neplăcerea de a asista la o explozie grozavă arsenicală. Ghica observase că, de cîte ori vorbea „de plantele marine din care se scoate iodul sau de oasele cele mai bogate în fosfor”, poetul căsca din tot arcul fălcilor. În 1836, vornicul aduse personal la Paris pe fratele mai mic, Iancu,

pentru care la 26 septembrie 1832, ca slujbaş al Statului, făcuse cerere să i-l primească „în școala de estitut“. Atunci avu prilejul Vasile să-l bage pe bătrîn într-o sală de disecție, spre a-i comunica dezgustul pentru medicină. Poetul se înscrie la drept, care nu-i plăcu de asemeni („L'aridité de ces études me répugne“) ¹ și spre a putea intra în școala de poduri și șosele se pregăti pentru bacalaureatul în științe, cu un profesor Bonin „de l'école préparatoire“ și cu Cotte însuși, după spusele poetului. Dar căzu. Înfrîngerea nu-l deprimă și se feri de aci încolo de orice examen. „Alors je jette ma bibliothèque par la fenêtre et je m'adonne à la littérature“ ². Întoarcerea în țară, în 1839, o făcu prin Italia, pe care C. Negri, tovarăș de drum, cunoscut, se zice, la balul Musard, i-o descrie în culori feerice. Negri era însă la Paris la 22 aprilie, deci plecarea a fost după această dată. Sosiți la Livorno, prin Lyon și Marsilia, el, Negri și Docan merseră la Florența în vetturino, pe o noapte splendidă, cu miriade de licurici mi-grînd în aer, se lăsară în jos la Roma, care nu zgudui pe romanțiosul Alecsandri, apoi se întoarseră iar, pe o noapte furtunoasă, de la Civita-Vecchia la Livorno și din nou în vetturino la Florența, spre a sosi în toamnă la teatrul Venetiei. La Florența, Alecsandri alergase, ca orice turist, „de dimineață pînă-n seară“ să vadă monumentele, atenția lui însă era în-cordată spre o aventură, pe care într-aname înțeles larg o avu, căci cunoscă pe o Giuseppina, „buche-tieră“ adevărată ori poate cîntăreață, îndrăgostită de C. Negri. Nu cunoștea „din limba lui Dante decît strictul necesar pentru a cere macaroane“. De la Florența străbătu, în diligență, Apeninii lăsîndu-se spre

Bologna, cu mintea plină de istorii de bandiți, către toamnă era la Venetia. „L'aspect de Venise me causa une émotion profonde dont je ne puis me rendre compte“¹. Stătu 23 de zile la Triest din lipsă de bani. O baroană îi ia drept turci. La Viena se întâlnește cu C. Pruncu, cu Alecu și Doxache Hurmuza-che. Alecsandri improvizează stihuri germane unei Fräulein „qui me rit au nez en les écoutant“.² Vin în jos pe Dunăre. Când sosi în țară, în „Municipium Iassiorum“ găsi stări jignitoare pentru ochiul lui de artist. „Ulițele lui nu sînt altă decît niște lungi galerii de contrasturi“. Lîngă o casă mică și ticăloasă, unde zărești printre geamurile sparte vreo duzină de [nenorociți] grămădiți unii peste alții și lucrînd într-o atmosferă puturoasă, vezi o magazie mare și frumoasă cu ferestrele largi și luminoase, în care strălucesc materii scumpe, bronzuri, cristaluri săpate, juvaeruri de aur, într-un cuvînt, tot felul de lucruri de lux. Aproape de acestea întâlnești o crîsmă scîrnavă ce pare că voiește a fermeca trecătorii prin butelcile mari, pline de rachiu stricat, carele stau înșirate pe laițele de la fereastră ; locaș mîrșav ce-ți insuflă dezgust și în care un „crîșmar zdrențuros speculează patimile rele“. La 31 august 1839, prea înălțatul domn, care considera pe tinerii sosiți din Franța revoluționari din cauza pletelor lungi și primise sfatul să-i tundă, socotind că se vor „fi adăpat cu învățătura cuvenită spre a fi de folos patriii“, pristavlisi pe Vasile în slujba de „șef al mesii despăgubirii scutelnicilor și a pensiei răsplătitoare“ la vistierie. Tînărul comis avea să corespondarisească cu dregătorii în tot ce privea pensiile, să țină vidomostii de sume, ca orice bun naționalnic, să plătească bani naht ori cu sineturi. Funcția

nu plăcu poetului și o neglija fără ipocrizie. În 27 februarie 1840 de altfel luă, cum știm, administrația Teatrului împreună cu Kogălniceanu și Negruzzi. Domnul îl făcu, de loc supărat, spătar, în 1841. Cîteva ani, Alecsandri se dedică literaturii cu pasiune. În *Dacia literară* (1840) ieși *Buchetiera din Florența*, *Propășirea* (1844) continuă publicarea amintirilor lui de călătorie. Făcea și poezii, dar acum activitatea cea mare este în teatru. *Farmazonul din Hir-lău*, *Cinovnicul și modista*, *C.C. Iorgu de la Sadagura* sînt dintre întîilele piese. Poetul e admirat în saloane, devine un personagiu. Fără îndoială că n-a lăsat să treacă acest avantaj fără folos. Era un iubitor al sexului frumos și încă de pe cînd se găsea mai mult decît student la Paris urmărea o tînară doamnă, oferindu-i 15 centime, ce-i lipseau, pentru taxa vehiculului („J'ai beaucoup aimé, il me sera beaucoup pardonné“¹). Nu stă locului. Îl semnalăm în 1842 la Lemberg, unde îl amuzară tipurile grotești „bouffis d'une fierté stupide“². Aci cunoscă un evreu Volf, factor al Hotelului de Russie, dragoman, ciceron, comisionar și un conte, Joseph Borkowsky, care voia să scrie o istorie a literaturii române și era entuziasmat de Gr. Alecsandrescu. În iulie 1844, se distra la Borsec privind pe vizitatori: „Que ne suis-je Gavarni pour faire le plus drôle album de caricatures qui soit jamais sorti du crayon d'un artiste“³. Îi înghețase degetele de frig și uimit anunța subliniat *Il neige dehors*⁴. Scăpă de proscricție „en considération de mon père“⁵. În același an îl găsim și la Mehadia. Avea suflet de epicureu cu sensibilitate, deși n-a fost niciodată un om profund (gusta calambururile: in secula seculorum: sept culs au rhum). Prin legăturile lui dese cu

C. Negri, la Mînjina căruia mergea adese, cunosc pe Elena Negri, sora aceleia și fostă soție a lui A. Vîrnav Liteanu. Elena era tuberculoasă și liberă, condiții satisfăcînd romantismul și spiritul de independență al poetului. A iubit-o ? Ne îndoim. Alecsandri e un bun prieten cu tabieturi, nu un tip de amant fatal cu cearcăne de disperare în jurul ochilor. La Blînze, în martie 1845, sub imperiul primăverii și al tinereții, bolnava și tînărul poet se lasă îmbățați de marile vorbe sacramentale :

Veniți, năluciri scumpe, dorinți, visuri mărețe,
Ca pasări călătoare la cuibul înflorit.
Veniți de-ngînați vesel a mele tinerețe,
Căci steaua fericirii în ochi-mi a lucit...
Iubesc și sînt iubit !

1845
Dar numaidecît, în vară, Alecsandri obosit de emoțiile erotice merse poate „la feredee” și cu corabia la Constantinopol. Acolo, perindîndu-se pe Bosfor în caic, visă iubiri orientale :

Ci-n mreață dulce prefăcînd
Duios-inima mea,
M-aș duce-ncet și tremurînd
Să prind norocu-n ea,
Să prind copila lui Topal,
Frumoasa Biulbiuli,
Ce cîntă noaptea lin pe mal,
Pe mal la Kandili !

Impresiile și le-a însemnat într-un carnețel (Memo-randa). S-a îmbarcat la 9 august pe bordul vasului

Ferdinand, la Galați. Prietenii îi dădură comisioane. Cineva îi scrise în agendă : „N'oubliez pas de m'acheter un chapelet en bon bois d'aloès“¹. Poetul însuși nota : „Acheter pour mon oncle Branisteano un *souvagé singipié* avec de petites broderies, ainsi qu'un fèse“². „C'est un sentiment étrange que celui qu'on éprouve à s'embarquer la nuit sur un vaisseau et à voir la terre ferme disparaître dans l'obscurité“³. Așa începe poetul. Pe punte întrezărise câteva figuri de călugări greci, întinși sub cortul de clasa a 3-a. Semn rău acesta, prevestitor de furtună. „Je me rappelle la nuit orageuse de Civita-Vecchia à Livorno — 1839“⁴. Cu țigara în gură se plimbă pe punte. „Les flots du Danube murmurent autour de notre bateau“⁵. Galați apăru „comme une masse noire au front de laquelle brillent une cinquantaine de lumières“⁶. Alecsandri era însoțit de „un jeune peintre“⁷. La 10 august se deșteptă în hurducătura roții care comunica vaporului o tremurătură „peu propre à favoriser le sommeil“⁸. Urcându-se pe punte, zări Galații estompându-se în depărtare „comme un souvenir“⁹. La Tulcea, vaporul luă pe bord pe pașa aceluia orașel. Secretarul său, crescut la Kissingen și familiarizat ani de zile cu Parisul, era tătar prin sînge, dar francez în inimă : „il donnerait — dit-il — toutes les hours de Mahomed pour une modiste parisienne“¹⁰. La Sulina intrară în larg încercînd grandiosul, imensul și sublimul lui, dar și răul de mare. „J'en ai souffert un peu“¹¹. La Varna, oprire și schimbare a vaporului. Se sui pe un „petit paquebot fort sale“¹². Cu transbordarea pierdu timpul pînă la miezul nopții. În plină mare, se întîlni cu un moldovean, Follesco.

Pasagerii suferiră de rău de mare și mai cu seamă haremul unui turc cu frumoasă barbă neagră și fes roșu, înconjurat cu turban verde. Familia turcului se compunea din două tinere femei „assez jolies et d'une vieille affreusement laide”¹. Coasta Rumeliei se zărea aproape mereu. Spre ceasul 7 intrară în Bosfor, care semăna cu gura unui fluviu imens vărsându-se în Marea Neagră. „Constantinople est la plus magnifique et la plus élatante victoire de la réalité sur l'imagination. Jamais de ma vie je n'ai éprouvé un enthousiasme aussi fort et aussi vrai, jamais panorama ne m'a plus frappé”². Era noapte cu lună : „les nombreux minarets apparaissent comme les mats énormes de quelques vaisseaux fantastiques à travers la forêt des autres mats véritables qui se balancent dans le port”³. Se auzeau cîntece și lătrături de cîini. Însă medalia avea reversul său și acest „pay (sic) de fées” deziluzionă de aproape ca o vrăjitoare zbîrcită. *Vedi Constantinopoli et* (sic) *poi fugi* (sic). Alecsandri cunoscă un englez, care venea la Bosfor, fără să debarce, ca să nu-și piardă iluziile. El însuși găsea pitoresc chiar și în mizerie. Sosit marți, abia miercuri debarca. Veni să-l ia Mimiko, garsonul doamnei Giuseppina Vitali, patroana hotelului din Pera, care era deasupra cimitirului, presărat cu pietre înfipite în pământ și cu buchete de pini din Asia. Hotelul era de lemn, mobilat jumătate europenește și jumătate după moda orientală. „M-me Giuseppina est une grande femme brune, grecque de naissance, parlant passablement le français, fort bien l'italien”⁴. Alecsandri vizită miercuri cartierul Pera, joi, Constantinopolul și numeroasele bazaruri. Joi merse „chez le Prince de Samos”⁵ și la Ahmet Feti Pașa. Vineri, la prînz, văzu

pe Sultan în moscheia Koulelli în Asia și făcu o plimbare „aux eaux douces“¹ pe coasta asiatică. Sîmbătă vizită cîteva moschee, moscheea sultanului Ahmet, moscheea lui Baiazid (a porumbeilor), sf. Sofia, sf. Irena, Monetăria, Hipodromul cu obeliscul lui Teodosie, piața Seraschierului, înconjurată de bărci urîte și de mizerabile cafenele. Se sui în turn. După masă, sîmbătă, plimbare pe Bosfor. Duminică, plimbare prin cartierele Stambulului. Luni seara, fiind începutul Ramazanului, iluminatie, minaretele gătite cu lampioane. Marți la 5 seara, cu un vapor american merse în insula Prinkipo, unde trase la hotelul lui Giacomo, italian, care stătuse doi ani în Moldova, înainte de 1821. Aci duseră viață exemplară, el și pictorul Lucain. Sculare la 5 dimineața, baie în mare la 7, dejun, apoi recludiune în camere, pînă la 5 seara. Unul scria, altul desena. La 5 ieșeau în așteptarea pachebotului, plimbîndu-se pînă la 7. La 8 jumătate dineu, apoi învîrtire pe loc, la Magiar, cu toată lumea. Vizitară călare m-rea sf. Gheorghe pe vîrful cel mai ridicat al insulei. Se îmbolnăviră și se plictisiră. Miercuri, 10 septembrie, poetul reveni la m-me Giuseppina, vizită dervișii urlători : „tout-à-fait intéressant“. Văzu Scutari, se urcă pe muntele Boulgourlou. Asistă la parada Bairamului. Marți 16/28 octombrie, la prînz, pornea din Constantinopol și sosea la Galați la 18/30 octombrie, la 10 seara. Suferi de rău de mare. În total, 81 de zile de călătorie în care i-au răsărit cîteva idei literare : A traïter l'épisode de l'aveugle de Bouiuk Megarlic (grand champ des morts)² ; un tînăr cîntăreț pătrunde în harem sub pretext că e orb și, surprins de șeful eunucilor în bra-

tele favoritei, pierde amândoi ochii ; Traiter Mario Brogio en vers. Făcu și versuri franțuzești :

Sur le Bosphore
Jusqu'a l'aurore
J'aime à rêver etc.¹

Alecsandri își însemnă cîteva elemente de limbă turcă, uzuale, cum se zice bună ziua (sabaesaurosom), bună seara (aișiamîzsairosom), fii binevenit (sefaghel-dicsi), bine te-am găsit (sefabulduc), pline (ecmec), apă (sa) etc.

Cînd se întoarce toamna, Elena Negri era mai bolnavă și în mai 1846 trebuiră s-o trimită în Italia. Poetul îi compuse o „despărțire“, în care indiferența miloasă se acoperă în banalele încurajări pentru muribunzi :

Mergi dar fără mîhnire, te du și fii voioasă...
Mergi, dragă, plutind vesel ca pasărea ușoară.

Cu puțin înainte își dăduse demisia din slujba de la Vistierie, după ce în ianuarie solicitase concediu o lună de zile, spre a merge în Valahia. În mai, el ceru pasport pentru a face vreme de zece luni o călătorie prin „Asia, Africa și Europa“, indiciu că nu-i era gîndul la Elena („Je pars dans trois jours pour... la Perse ou pour l'Egypte. Je vais me laisser transpercer d'outre en outre par des yeux persanes“²). Pe de altă parte, Jean, frate-său, se gătea și el să plece cu bătrînul Alecsandri la Paris. Și, într-adevăr, Alecsandri se duse din nou în Turcia, trimițînd ca orice călător voios o „dulce sărutare“ dulcii „sorioare“ Ninița, printr-un „dulce înger“ și încredin-

7. 44874

țind-o de dorul lui „cumplit“, care nu-l împiedica să vadă tihnic Brussa cea plină de minarete. Gr. Alecsandrescu întreba în august pe Bălcescu, dacă poetul ajunsese „în Persia ca să răpească pe fiica Șahului, sau privește pustiurile din vîrfurile piramidelor“. Alecsandri îi făgăduise că-i va scrie numele pe vîrfurile celei mai înalte dintre ele. Abia toamna, ca „robul mîhnit“, așteptînd ora scăpării, poetul se îndreaptă de la Smirna spre Triest la „steluța lină“, pe care o visa strălucindu-i la sîn. Primirea ce-i făcu la Veneția Ninița fu desfătătoare :

Cînd veselă, fierbinte, gurița-i zîmbitoare
Mă-ncîntă, mă îmbată, cu-a sale sărutări,
În inimă-mi atunce s-aprinde-un dulce soare,
Și-n viața-mi, ca albina lipită de o floare,
Se leagănă în raiuri pe-a tale dismierdări.

De fapt, ea-i ieșise înainte la Triest la 5 septembrie și coborîseră amîndoi la Veneția cam stînjiți de prezența unor „compatriotes Vallaques“ (madame Elisa Stirbey, madame Anagnosti „plus affecté que jamais“), făcînd „bonne mine à mauvais jeu“¹.

Parafrazînd în românește curente canțonete venețiene poetul se lasă în voia beției :

Cu Ninița-n gondoleță
Cînd mă plimbu-ncetișor,
Trecătorul din Piațetă
Ne privește-oftînd de dor.

Jurămîntul de dragoste e repetat și de bună seamă cu sinceritatea de care sînt capabili sentimentalii facili :

Căci te iubesc, Elenă, cu-o tainică uimire,
Cu focul tinereții, cu dor nemărginit.

La Veneția se instalează „à deux“, la madame Spoletta, în palatul Benzonus, cu ibric, feligene, mașină cu spirt pentru cafea și un mic dulap denumit „notre mobilier“. Alecsandri face tartine. Ninița cafea cu caimac și dulceață de portocale, metamorfozată curînd în cristale. „Une paroles et un baiser, c'est la devise de notre conversation“¹. Vremea devine ploioasă (lucru agasant pentru poet), Elena grav bolnavă tușește îngrozitor, românii se ivesc incomodați la Veneția, deci „Mdme et Mr. Alecsandri, de Wallachie“ sau „Mdme et son frère“² pleacă la 12 noiembrie prin Triest, Salzburg (cu scurtă abatere a Niniței la Viena), la Paris, unde Alecsandri găsește pe frate-său, iar Elena consultă medicul. După două săptămîni pornesc din nou spre Lyon (navigație pe Rhône), Avignon, Marsilia, îmbarcîndu-se aci pentru Napoli, în 29 decembrie, contrariați de a pierde sărbătoarea lui San Gennaro. La Genova, vînt teribil. Alecsandri, avid de peregrinații, poartă pe muribundă peste tot, la Genova, Livorno, Pisa, să vadă monumentele. La Napoli întîlnesc pe Bălcescu, foarte furios pe un italian, pe care în numele Iehovei războaiele îl provocase la duel. Cum Bălcescu mergea la Palermo, se îmbarcă curînd pentru această localitate și bolnava cu poetul. Stătură în orașul sicilian trei luni (ianuarie-martie 1847) într-o vilă extraurbană, cu terasă, peste care se plecau, încărcate de fructe, crengile a doi mandarini. Marea albastră se vedea în dreapta. Bălcescu ședea și el pe aproape, într-o casă de țaran, și, pe un scaun în fața ușii, toată dimineața citea. Bolnava se mistuise, căpătînd palori de ceară

și diafanități și ochii doar îi străluceau mai vii. Spre a o distra, poetul scrisese un vodevil *Piatra din casă*, despre fetele socotite de părinți povară. Vremea se strică. „Nous y sommes venus chercher le soleil et nous y avons trouvé la pluie...”¹ Însoțită de poet, de Negri, Kogălniceanu, Bălcescu, Elena se îmbarcă la Napoli și muri pe vaporul *Le Mentor* în zorii zilei de 4 mai, în fața insulei Prinkipo, „à l'entrée de la Corne d'or”². Poetul jură a nu se căsători. Totuși sufletul lui duios fu mișcat, dar nu zguduit. Plînsul lui zgomotos și abundent este lipsit de marele stil al melancoliei :

Adio ! pe-aceste maluri
De-ale Bosforului valuri
Îngîinate lin ușor,
Te las, înger de iubire,
Cu-a vieți-mi fericire,
Cu-al meu suflet plin de dor.

Mai târziu îi închina o „lăcrămioară”, tremolata *Steluță*, de-o înduioșare tihnită, în care memorînd plăcerile „încîntătoare” ale iubirii se arăta recunoscător :

Tu care ești pierdută în neagra veșnicie,
Stea dulce și iubită a sufletului meu !
Și care-odinioară luciai atît de vie
Pe cînd eram în lume tu singură și eu !

În același an chiar, poetul lua iar aer în Europa și în octombrie se afla la Paris. În 1848, scăpă de arestare fugind în munții Hangului și de aci prin

Braşov în Bucovina, unde fu văzut, în Cernăuţi, „purure vesel“ în haine când albe, când naramzii, pe cap cu o panama. Ca „mădular al comitetului ales de obşte“, făcuse o *Protestaţie în numele Moldaviei, a omenirii şi a lui Dumnezeu*, în mai, în care clama împotriva nelegiuirilor lui Mihail Sturza, cel „stăpînit de nesaţiul iubirii de argint“ („De când s-au suit pe tron, Mihail Sturza au luat Moldova în arendă“), cerînd liberarea „arestuiţilor“, inamovibilitatea amploaiaţilor, sporirea lefilor etc. Sentimentele sale liberale nu sînt nicicum suspectabile. În 1842, saluta de fapt unele mişcări de ţărani, în ciuda ironiei cu direcţia, stilistic, indefinisabilă : „Depuis quelque temps les manants ont pris goût à jouer le rôle de Seigneurs mêmes. L'oncle de Cogălnicean (Jean) qui a déjà reçu une bonne leçon du temps de la révolte des paysans, vient d'avoir été assaisonné de nouveau d'une dégelée de coups de bâton fort peu rafraichissante. Conaky a échappé comme par miracle à une pareille fête“¹. Era un revoluţionar optimist şi bine dispus şi în parcul de la Cernauca, al bătrînului Hurmuzachi, Alecsandri, C. Negri în mijlocul unui lanţ de insurgenţi îmbrăţişaţi băteau paşii în tactul Marsiliezei. Se amuza făcînd haz de un călugăr din Cernăuţi, care pretindea că toate limbile se trăgeau din latină şi că numele lui Nabuchodonosor însuşi e latinesc. Sion îi recepţionă la Braşov. Alecsandri o luă iar înspre Paris, unde căuzaşii tenebroşi constatară că poetul ocolea conspiraţiile lor şi frecventa, gătit din ac, balurile. În fond îşi făcea relaţii utile cauzei şi lupta, prin poezie, pentru revoluţie şi pentru unitatea poporului român. O întîie versiune a *Horei Unirii* e chiar din

1848, publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* și include și pe românii de peste Carpați :

Ardelean copil de munte
Ea-n ridică acum cea frunte
Și te-nsuflă de mândrie
Că ești fiu de Românie.

În același an se răspîndea în foi volante *Deșteptarea României*, revoluționară și unionistă :

Hai copii de-acelaș sînge ! hai cu toți într-o unire
Libertate acum sau moarte să cătăm să dobîndim.

În august, vizita la Arles ruinele romane, forul, teatrul, amfiteatrul (traversase Mediterana cu Bedmar), iar la începutul lui decembrie se pregătea să plece în patrie, vexat de a pierde carnavalul și o „épouse qui fait ma gloire et mon bonheur“¹ și asta în plină iarnă. Cît de ușoară este sensibilitatea lui Alecsandri se vede din aceea că trecînd atît de voios hotarul Moldovei își lua adio de la ea „jelind“ cu „amar“ pentru ca întorcîndu-se curînd, în 1849, să strige :

Pieriți, neguri dese, iată dulcea stea !
Piei străinătate, iată țeara mea !

el care abia aștepta să facă o nouă călătorie (la 1 mai 1849 era la Constantinopol cu I. Ghica și expedia lui Alecu Hurmuzachi „Chițegoiul“, material pentru *Bucovina*). De altfel Alecsandri a ironizat pe unii așa-ziși „martiri“ ai revoluției din exil, fiind

de părere că acel surghiun, plătit cu tain de Poartă, fusese pentru cîtiva numai un prilej de plimbare și lenevire. La 28 septembrie 1849, Sturza oferi vornicului Alecsandri postul de arhivist al statului, pe care tatăl îl trecu pe tăcute, peste cîteva luni, la 3 februarie 1850, fiului și omonimului său. Acesta ceru concedii peste concedii (două luni în vara lui 1850, cînd îl surprindem la Cernăuți, patru luni în 1851, spre a merge peste hotar, altul în iarna 1852—1853), pînă ce plictisit de-a binelea de slujbă demisionă la 22 aprilie 1853. Îl apucase din nou aprig dor de călătorie :

Duce-m-aș în cale lungă,
Dor să nu mă mai ajungă !
Duce-m-aș și m-aș tot duce,
Dor să nu mă mai apuce.

nu lipsit de oarecare complicații sentimentale. În 1851, la Paris (în octombrie se afla acolo), deplînge moartea tinerei actrițe Dridri, pe care o cunoscuse în 1848 :

Era grațioasă,
Tînră, frumoasă,
Vie Pariziană cu mii de-ncîntări,
Mica ta guriță,
Ca o garofiță,
Purta o comoară de dulci sărutări.

În 1853, trimite o sărutare unei duioase Mărgărite, care e prințesa Maria Cantacuzino, viitoarea soție a lui Puvis de Chavannes și model pentru figura sfintei

Genoveva, pe care în noiembrie 1850 o însoțise pînă la Cernăuți, cînd aceasta și Jean Alecsandri mergeau la Paris. Era acum în Franța (plecat din țară din septembrie 1852), unde în august 1853 sosi tată-său, și soră-sa, prilej de a face pe ciceronul „à 16 heures de marche forcée”.¹ De la Paris, trecu pentru o lună la Biaritz, unde într-o „necurmată plăcere și cu o mulțămire nespusă” se scălda în ocean. Atunci îi veni ideea de a călători în Spania și Maroc. Din Bayonne luă „malposta”, vechiul rapid pentru corespondență, ce nu primea decît doi călători și alerga în fuga cailor. Străbătu Toulouse, Nîmes, Marsilia și se îmbarcă aci, la 23 septembrie, pe un vas încărcat cu boloboace de pucioasă și balerci cu rachiu. La 27 septembrie era la Gibraltar, de unde la 1 octombrie făcea un pas la Tanger, iar de aci, peste cîteva zile, pornea în expediție, călare, la Tetuan, prin munții Uandras. Acolo el și tovarășul lui, un englez, dăduse, pe o piață, de patru pari nalți cu cîte un cap de om, pîndiți de cîini urlători și răsîndind duhori infernale. Dezgustat de Africa se decise să se întoarcă în Europa. La Gibraltar, stîncă „unde în loc de vegetație cresc tunuri”, făcu plimbări la apropiatele Algesiras și San Rocco, apoi se îmbarcă pe un vas francez pentru Cadix. Aci se plimbă în iaht și se gîndi la frumoasa lui iubită din țară, cu nume de floare, adică la Mărgărita, „comoară de plăcere”. Apoi, pe râul Guadalquivir, o luă spre Sevilla, iar în diligența înhămată cu 12 catîri la Cordoba, și mai departe la Granada :

De la Siera Nevada
Pîn la munții Pirenei,
Nu-i minune ca Granada,
Nu-i cer dulce ca al ei !

În Granada strălucită
Nu-i grădină, nu-i sarai
Ca Alhambra înflorită
Ce se pare-un vis din rai !

În sfîrșit, vizită Madridul, prin noiembrie, trei luni de la plecarea din Paris, împreună cu marchizul Bedmar, de unde după o lună, prin Biscaya, se înturnă în Franța. La Madrid, cîțiva tineri spanioli de bună familie îi cerură să intervină pentru participarea lor la războiul din Orient, vrînd să contribuie „al triunfo y gloria de la causa ottomana“. În diligență face cunoștința lui Prosper Merimée. Cînd la 3 august 1854 vornicul Alecsandri murea lovit de damba, Alecsandri nu era în țară. Se înființă spre a-și lua în primire averea, din care nu exploată pe seama sa decît Mirceștii, grăbindu-se în anii următori să vîndă casele și dughenele din Iași. Avînd demonul turistic, în 1855, nu se putu opri de-a nu vedea Sevastopolul, în plin război :

În zgomotul de tunuri ce tună ne-ncetat
La Crîm, pe triste țarmuri, mă primblu întristat,
Și-n cale-mi pretutindeni, calc țărna de morminte,
Sub care zac pierdute grămezi de oseminte.

Alecsandri cultivă o boemă confortabilă de om bogat, fără obligații, ducînd o existență tacticoasă,

presărată cu blînde dureri și iubiri nedramatice. Este caracteristic că acest om lipsit de sensul sublimului s-a căsătorit abia la 55 de ani, în 1870, pentru a regulariza starea civilă a fetei, Maria, cu o femeie pașnică, „madam Nemțoaik la mine“ în vîrstă de 35 de ani, Paulina Lucasievici, cu care avusese vechi legături quasicasnice.

Fata fusese crescută în Franța și cînd în 1872 se întîlni cu mamă-sa se iviră dificultăți de comunicare : „Maman parle un peu l'allemand, tâche d'apprendre à baragouiner cette langue jusqu'à notre arrivée, afin de pouvoir causer avec ta mère“. ¹ Încă 35 de ani, traiul lui Alecsandri se va desfășura în același calm euforic, ferit de soartă, de marile dureri ale vieții.

Însă în acțiunea patriotică este neostenit. În evenimamentele consecutive Tratatului de la Paris din 30 martie 1856 și Convenției din 7/19 august 1858 se dedică trup și suflet ideii Unirii, combătînd cu înverșunare pe retrograzii, pe „strigoii“, întîi în *Moldova* în 1857, răspîndită în foi volante, apoi în *Noaptea sfîntului Andrii*, scrisă în 1857, publicată în 1861, și în care descria adunarea strigoilor cu aer aparent fantastic și pur de Sabbat faustian. Vîntul suflă cu turbare, un stejar bătrîn pică, bufnițele țipă, lupii latră la lună. Strigoimea joacă o horă mare în jurul unei clopotnițe, apoi se întoarce în cimitir și acolo, așezați „într-un rond mare“ toți se spovedesc. Unul răpise dreptul săracilor, altul fusese stăpînitor și obijduise poporul spre a strînge avuție (aluzie poate la Mihail Sturza), altul fusese o fiară cumplită punînd țara în lanțuri grele. În 1858 este ministru de externe cu titlu provizoriu, sub căimăcămie, in-

trînd ca ministru definitiv în noul regim Cuza. Aproape numaidecît după Unire, poetul fu trimis în Occident ca „agent du Prince Couza“, cu misiunea diplomatică de a consolida actul pe care îl cîntase, anticipat, în 1856 :

Hai să dăm mîna cu mîna
Cei cu inima română,
Să-nvîrtim hora frăției
Pe pămîntul României !

Fu primit de Napoleon al III-lea, la Paris, de Victor Emanuel la Torino, de Cavour, apoi avu o nouă audiență la Napoleon, care se sluji de el spre a pipăi atmosfera curții sarde. Alecsandri, om agreabil, poetolit și bonom, își cîștigă prietenia tuturor. Era un nume cunoscut în Occident și, fericire pentru un diplomat, dar damnațiune pentru un poet durabil, nu în cercul adevăraților poeți, ci în acea sferă de ratați ori de mici autori obscuri, mai totdeauna filoxeni și frecventatori de saloane internaționale. Pentru aceștia, Alecsandri era o ființă neprețuită, care-i lua în serios și le plătea cu o autoritate în țara lui pe care n-o aveau într-a lor. Canini, Angelo de Gubernatis, Veggezzi-Ruscalla, Domenico Muti, cam astfel se numesc prietenii literați ai poetului. Alecsandri fu invitat chiar a asista la campania din Lombardia. Aci se născuse în capul poetului, probabil, ideea că un poet ar putea deveni cîntărețul oficial al unui război, îndeletnicire ce i se potrivea pe deplin și pe care o înfăptui într-un elan patriotic la 1877. De altfel și scrise poezii asupra campaniei din 1859 (*La Palestro, La Magenta, Solferino, Bersalierul murind*)

preamărind vitejia luptătorilor pentru unitatea Italiei. Politicește, în țară, bîrfitorii îl proclamau „le roi des mouches ou la mouche du coche“ adică un profitor. Un cuplet francez îl denunța a fi luat acțiuni și aur de la Bancă și-l numea „Basile, Le facile“. În noiembrie 1860, se afla la Paris, Boul. des Capucines 37, sperînd să petreacă acolo iarna. Frate-său Jean era „agent officieux du Prince“ din 1859 și încă din octombrie 1851 ceruse pe „demoazela Noemi“, urmînd a se căsători cu ea prin mai 1852. O nouă misiune diplomatică (i se dă gerența agenției din Paris) puse pe Alecsandri pe drumuri, în 1861, timp de doi ani, pînă în mai 1863, la Paris și la Londra, pentru „International Exhibition“ din 1862 (spre a convinge comitetul central al Expoziției să se îngăduie Principatelor-Unite să expună separat, intenție la care se opunea Turcia), ceea ce nu-l împiedică în anii următori, ca fără nici o însărcinare, prins de dorul de „pribegiri peste nouă mări și nouă țări“, întreținut de o bună stare materială, să călătorească în străinătate. În octombrie 1863, notifica : „Je pars dans cinq jours pour Paris, l'Italie et l'Egypte“¹. Mirceștii constituiau cuibul din care pleca și în care se întorcea. În toamna lui 1866 pornea la Paris (via Cernăuți, Lemberg, Viena). Actul de la 11 februarie îl nemulțumise. Fusesse omul lui Cuza și nu înțelegea de ce adversarii voiseră o coborîre „rușinoasă“ a domnitorului, cînd acesta avea de gînd să abdice însuși la 8 martie. Afară de aceasta, prietenii săi Rolla, Negri, chiar și frate-său Jean, fuseseră destituiți din posturi. În primăvara anului 1867, era sănătos la Paris (Hôtel de l'Athénée, rue Scribe, 15) și nu se întorcea la București, prin august, decît fiindcă

primise o citație de la Curtea de Apel din Focșani pentru un proces cu țăranii din Patrașcani, se plimba pe jos și dormea „cît un pașă”. Începînd ploile, fugea la Nisa, ca să răsufle aerul viu al mării, dintr-un „otel englez foarte bun”, de unde către sfîrșitul lui iunie gîndea să plece în Pirinei. La Nisa, începu să învețe limba engleză după un manual, scriindu-și caligrafic temele :

What has your father to drink ? — He has some good wine to drink. Has your servant any thing to drink ? — He has some tea to drink. What have you to do ? — I have to write etc.

Sau :

Do you work as much as your son ? — I do not work as much as him. Are your childern able to write as many letters as mine own ? They can write as many of them.

Sau în fine :

Is your neighbour a merchant ? — No, he is a carpenter.¹

Alecsandri se simți așa de tare pe noțiunile lui de limba engleză, încît trecu la redactarea de scrisori și compuse una către nepoatele sale din Paris, fetele adică ale fratelui său Jean :

My dear niece,

It is long since I have not kissed you and your gentleil /sic/ sisters. I am very much to see you and to stay several days în your kind company. I am hoping to return very soon in Paris, and then we shall go both together to the great exibition in order to visite its beautiful marvels and to breackfast like the last time.

I intend staying yet here about twelve days, and at my return in Paris, I shall bring a great many kisses for dear nièces Helene, Alice and Baba, the handsome woman.¹

„The great exhibition“ era expoziția de la Paris. Ii scrise și fratelui său Jean, tot în englezește :

My dear brother,

I have written to you two days ago, a little letter, but I have so much satisfaction in exercising my self in the English language that I send another letter to day.

My health and my humour are as two handsome horses well driven by a good coachman in a pretty park.

The very splendid view of the sea, the beautiful weather and the picturesque nature of this land have revived me.

My fancy is now travelling in the high regions of poetry. I have profited of this favourable disposition to write some verses, and I am very happy to be acquainted again with the muse, this old coquette who had abandoned me pitilessly.

Shortly I shall send them to you as an evident proof of my fondness for the Mediteranean.

My kind companion has learned to swim so well that she is able to cross the Bosphorus, like Lord Byron.

I fini/s/h sending a hundred kisses to my dear nieces.

Fare-well

Nisa, 29-the June 1867. ²

Cine era „she“, „ea“, tovarăsa gingașă care învățase să înoate așa de bine, încât putea trece Bosforul

ca Lord Byron? Poate însăși Muza „bătrîna cochetă“, deci Alecsandri însuși. În orice caz, menu-urile pe care poetul și le însemna erau pentru două persoane. Astfel, în 8 iunie, i s-au servit 2 couverts, 2 potages, 2 filets pommes, 2 salades, 2 poissons etc. ; în ziua de 9 iunie la déjeuner : 4 oeufs à la coque, 2 beefstecks pommes, 2 thés plus une bouteille cognac. Alecsandri mîncă solid. În 1870, poetul uitase engleza și trebui să facă eforturi și apeluri la dicționar ca să priceapă o scrisoare a fetei sale. În septembrie 1867, cînd fusese ales deputat de proprietarii din Roman („Eu sunt chemat a salva națiunea Română!!!!“), călătorea iar la Paris, ca să-și vadă copila, fiind înapoi la 10 decembrie spre a-și da demisia din Parlament, „ocupările mele literare nepermițîndu-mi acum a reintra în viața politică“, în iarna lui 1869 plănuia să se ducă „în Eghipt, ca să mă prejesc la soare“, pînă una alta, în decembrie schimba la Paris trei apartamente, fixîndu-se la Pavillon de Rohan, rue Rivoli, 172, cu gîndul ca foarte curînd să meargă la Cannes. În mai 1870, era de o lună la Nisa (Hôtel du Luxembourg), „occupé essentiellement à me frotter le dos au soleil“¹, plecat din țară de șase luni. Vreme de o jumătate de an făcuse „un voiaj foarte original à la recherche du soleil“² și nu găsisese pretutindenea decît iarnă, ger, ploaie, vînturi. La Viena îl prinsese vînt glacial, la München două picioare de zăpadă, la Paris ploi de Boreu impetuos. Pe jumătate înghețat, strănutînd, ștergîndu-și nasul, ajunsese în această zonă mai clementă. Acum contempla marea, căci „nimic nu e frumos, atrăgător, nimic nu absoarbe gîndurile cu o mai deplină încîntare ca privirea acelei întinse albastrimi a Mediteranei“. Era

În stare să stea ani întregi s-o privească. Nesăturat, gîndea ca, înainte de a sosi în țară, să treacă pe la Napoli, Roma, Veneția. La 3 iunie 1872 era „în momentul de a pleca în străinătate“. Trecu prin Viena, prin Elveția, unde nu-i plăcură munții sub aburi, prin Paris. În august, era la Dieppe cu fata și se scălda în mare. În septembrie, întorcîndu-se, se oprea la Dresda. În vara lui 1874, pleca la Paris, în primăvara lui 1876 așijderi, oprindu-se la Viena (hotel „Das goldene Lamm“), la Strasbourg. Acum nu mai crede că ocupațiile literare pot să-l stînjească în viața politică și în iunie 1875 apare la Cameră. „Am intrat în danț trebuie să joc“. În octombrie 1877, fu nunta fiicei sale Maria cu Mitică Catargi. Cîntecul gîntei latine fu premiat, prilej de a pleca iarăși în Franța, și în mai 1879 A. Roque-Ferrier, de față fiind și poetul, îi ridica un „brinde“ : „Madamo e Messiés... Messiés e ami rouman... L'ome que vous parle, Messiés, es Alecsandri, lou troubaire de la raço latino, de la raço que restara, segound soun dich, la rèine e la proumiere de touti, la soule qu'au jujamen suprême pourra respondre à Diéu : Es toun noum seul qu'ai representa dessus terro !... Leve moun vèire en l'ounour di pouëto Alecsandri !“¹ În noiembrie 1879, era senator, se plîngea de la Mircești lui Moș Pisoiu (Pisoschi) de ger („Astfel gerul e de tare/ Cît îngheață-n orice loc/ Și a gurei resuflare și cenușa de sub foc“), în septembrie, octombrie 1880 era tot în țară. În decembrie 1881, se găsea la Iași cu soția „auprès des enfants“, în așteptarea fiicei și a gine-relui, de la Monaco. Dar în 1882, pe primăvară, zbura prin Viena, Milano, Genova, Monte Carlo, la Montpellier, unde-l așteptau felibrii. Prevăzut cu trei

paltoane, era la Forcalquier, în 14 mai, în munții Alpi, la serbările felibrigilor (banchet, luminație, muzică, artiști), puțin cam agasat de lungimea discursurilor și a dineurilor, la 18 mai din nou la Avignon întors de la Gap, în fine iarăși la Paris. Aici, în curtea hotelului, „una din petrecerile mele cele mai plăcute este de a mă pune pe un jilț în curtea otelului și de a privi trecerea călătorilor“. În Marsilia, văzînd două mari vapoare, unul pentru China și altul pentru America, e prins de nostalgia îmbarcării. Se întîlnește la Avignon cu Mistral și-l vizitează la Maillane, făgăduind doamnei un costum național. Nu se poate reține, fiind la Paris, la Grand Hôtel, de a merge și în Anglia, unde trage la Ion Ghica „în cuartierul aristocratic al Londrei aproape de Hyde Parc, cel mai mare parc din Europa. În acest parc se plimbă în toată ziua mii de trăsuri de lux și sute de amazoane pe cai de soi“. Îi plac bucătăriile ce sînt „adevărate saloane“. Ghica tocmai luase parte la lansarea celor dintîi corăbii de război române. Era vorba ca Alecsandri să se întîlnească cu Paulina la München, spre a pleca împreună la Wakerstein. În august se găsea la Sinaia. În vara 1883, făcea o lungă plimbare „încîntătoare“ pe malurile Rinului, prin Olanda, Anglia și Franța și se statornicea în august la băile din Aix-les-Bains (hotel Continental).

Avea „scie-attique“. În 1884, se mulțumea cu Mehadia. În 1885, e numit ministru al României la Paris și de aci încolo, dotat cu „instincts de nomade“ își împarte existența între capitala Franței și „drăgălașul“ Mircești. La început, pînă a nu se muta în rue Murillo, pe urmă în avenue Montaigne, localul lega-

ției, „mon affreuse bicoque“¹, îl înspăimînta. Trăi „ca în iad, asurzit, zdruncinat, tîmpit de vuetul hodorogit al străzii Penthievre“. Nu gusta nici climatul : „Il fait froid, il vente, il pleut“². Îl însoțea Paulina, care hrănea pe ministru cu „des *Sarmales* et des *Kifteles*, voire même de la Mamaliga“.

În august, Alecsandri e la Aix-les-Bains (Grand Hôtel de l'Europe), în septembrie la Mircești „dans mon *chez-moi*“ („Le poisson dans l'eau et l'oiseau dans les airs ne peuvent pas être plus heureux“)³, invocînd „la Muza dragalașă“ și preocupat de recentul „bouclouk bulgare“, apoi în al său „petit cottage“, înconjurat de „enfants, petits chiens, oiseaux“⁴, considerînd cu groază apropiata activitate diplomatică („Ah ! jarniqué ce n'est pas gai“)⁵, în fine la 25 octombrie în Viena, în trecere spre Paris. În 29 iulie 1886 este iar la Aix-les-Bains, gata a porni spre țară, după itinerariul Geneva—Chamonix—Geneva—Zürich, Viena, București. În septembrie, între cîinii lui acasă („Enfin, me voici à Mircești“⁶), în octombrie asistă la sfințirea bisericii Curtea de Argeș, apoi pleacă la Paris, de unde începe obișnuita corespondență cu Ion Ghica de la Londra, de obicei asupra intemperiilor („La foudre est tombé à Londres, en plein mois de Décembre ! elle a donc perdu sa tête ?“⁷). În februarie 1887, la Paris, doctorii îi găsise o anemie. El crede a avea âne-mie. La 10 mai, își pune uniforma diplomatică, devenind „éblouissant comme le soleil“⁸. La 14 iunie, la Paris, plănuiește ca, după o trecere la Mircești și Sinaia, să se îmbarce „pour Constantinople“, Smyrne, Athènes, Messine, Palerme, Naples, Rome, Florence, Turin et Paris“. În patru zile avea să plece la Havre. („Mes poumons ont soif de l'air de la

mer⁽¹⁾). În august e încă la Paris, la 15 e însă la Mircești. Sculat la 5 dimineața, face o vizită arborilor fructiferi (charmant !). E dezolat de a renunța la turneul în Orient din cauza holerei („Pătatras !“). Și așa mai departe.

O astfel de viață migrantă și fără griji se explică prin aceea că Alecsandri e un „rentier“, de unde și superficialitatea operei sale. El nu cunoaște lupta pentru existență. În 1868, averea lui nemișcătoare se constituia din moșiile Borzești și Patrașcani în fostul județ Bacău, moșia Mircești (240 de fălci de arătură) în fostul județ Roman, vie la Socola, gospodărită de Paulina Lucasievitz, casă lângă bariera Copoului (dăruită Paulinei, însă în 1871 vîndută cu 500 galbeni lui I. Bogdan), un loc în orașul Bacău (vîndut în septembrie 1868 lui Arcadie Aritonovici cu 210 galbeni). Moșia Borzești-Patrașcani era dată în posesie de la sf. Gheorghe 1866, lui Strull Manoli, din Moinești, cu 1 200 de galbeni pe an și plata impozitelor funciare, iar de la 23 aprilie 1871, arendată aceluiași pe încă cinci ani, cu obligația de a se face velniță. Printr-un contract din 6/18 septembrie 1878, concesiona tăierea pomilor din pădurea de pe moșia Patrașcani, plasa Trotușului, comuna Rîpile unui Daniel Hausknecht (34 parchete a 16 fălci 255 prăjini și 5 stînjieni ingineresti fiecare), precum și 5 000 stejari din lunca Mircești însemnați cu sigiliul poetului, pentru suma de 205 000 de franci, plătibili în monedă de aur, galbeni sau napoleoni, în 11 rate, pînă la 1 septembrie 1883. Pădurea din Patrașcani fusese parchetată în 1858 de inginerul Cazaban. Moșia Mircești este exploatată un timp „pe conta mea“. În 1870, venitul ei era de 172 244,22 lei, iar cheltuielile se ridicau la

110 444,35 lei. Crîșmele, hanul și podul le dăduse orîndarilor Moisi Leiba și Leizer cu 800 galbeni anual, de la 1866, iar de la 23 aprilie 1868 încă pe doi ani, numai cu 700 galbeni, fiindcă se vede că nu erau rentabile. De la sf. Gheorghe 1861 pînă la sf. Gheorghe 1863 o ținu în posesie I. Racoviță, iar după un brouillon de contract, ar fi luat-o în arendă pe cinci ani, de la 23 aprilie 1878 pînă în 1882, cu 1900 # sau 22 325 franci anual un Nicu Rațiu, iar după acesta, s-ar părea, Andrei Capri. În pădure erau poiene cu iarbă și vitelor le era îngăduit să pască în locul Ciritelul, Cotul lui Ionașcu, Armașu și suhatul Răchitelor, care acesta ținea pînă la malul Siretului. Era un imaș vechi al boilor, pe malul Siretului și la Bolboacă. Moșia avea vie, prisacă. Alecsandri lua și bani cu împrumut. Paulinei îi deținea, cu acest titlu, 3 000 galbeni, din 1 ianuarie 1861, oferindu-i 10% dobîndă. De la o doamnă Frosa Grigoraș luase 1 000 galbeni cu 12%. La 11 mai 1864, se împrumuta la vodă Cuza cu 9 000 galbeni, iar mai tîrziu, cînd acesta era la Viena, în exil, îi mai cerea 1 000, astfel că datoria, la 1 noiembrie 1871, se ridica la 10 000 galbeni. La vărul său Iancu Brănișteanu (fiu al surorii tatălui lui Alecsandri, Catinca, măritată cu Iordache Brănișteanu „mon oncle”), care îi administra averea, supuindu-i sore aprobare bilanțurile, depusese în 1869 o ladă de fier cu 92 000 lei în obligații rurale. Viile de la Socola dădeau în acest an 1 800 vedre de vin. Venitul moșiei Patrașcani, plasa Trotuș, era de vreo 2 450 de galbeni anual. Administratorul trimitea lui Alecsandri banii la Paris prin mijlocirea bancherilor din Iași. Poetul își comanda hainele la croitorul Laurent Richard și cămășile la Leinen.

Erau la Mircești mai multe trăsură, moștenite de la părinți și surugiu (ilic brodat, pălărie calabreză, panglici tricolore, bici imens), care înhăma cinci cai la Daumont, spre a lua pe stăpîn de la gară.

Aleksandri, în care clocotește cine știe ce sînge insular, are oroare de frig, de sfortare fizică, de mizerie. Corabia este mijlocul de locomoție potrivit temperamentului său, mișcarea lină, între valuri și soare, îngăduind dormitarea, kieful. Cu multă finețe și-a caracterizat singur firea. El e un „culbec” închis în casa lui, un peștișor care se încălzește la soare, la suprafața apei, încercînd un sentiment penibil, amestecat cu lene și regret, cînd trebuie să se deplaseze, temîndu-se de timpul „colbo-vînto-friguros”. Stă pe verandă „dans un fauteuil, mangeant de l'air, me laissant griller par le soleil comme un Tzigan des plus déguenillés”¹. De cîte ori gîndul lui se încorda spre un scop determinat sau era smuls din vagabondare, avea impresia că făptuiește o acțiune rea, ca și cînd ar fi împușcat o rîndunică. Parisul ceșos și ploaia îi dau adevărate vedenii. „Aici a fost o seară și o parte din noapte o negură atît de deasă că nu se putea vedea om cu om la un pas. Trăsurile mergeau încet ca la o înmormîntare și adeseori se ciocneau între ele, cît pentru pedestrași, sermanii, rătăceau ca niște umbre pe strade și pe piațe, fără a putea să se orienteze. De la ferestrele mele nu zăream decît un ocean de aburi, sub care zăcea Parisul înfundat și înneecat, căci fanarele nu dau decît o lumină palidă ce mătrea grozăvia întunecimii”. „Astăzi dimineață toate împrejurimile erau albe și Seina avea culoarea apei ce ar fi gata să înghețe. Cerul e sur, cu ceață și soarele roșu ca o bombă aprinsă se arată prin negură, însă dispare în clipă ca

și când ar fi spăriet de mulțimea nasurilor văpsite fel de fel. Acest spectacol înfiorător mă îndeamnă și mai mult a nu ieși, ci a mă apropia de cămină“. „Sub ferestrele mele trec umbre de trăsuri, umbre de oameni, umbre de călăreți cari apar și dispar producând o fantasmagorie din cele mai curioase. Copacii desfrunziți se înșiră ca niște scheleturi negre cu brațele ridicate spre cer și implorînd o rază de soare. Alături de Seina curge, pătrunsă de frig și luptîndu-se în contra înghețului și din când în când lunecă pe suprafața ei vapoare cu călători învinețiți și strînși în spate. Spectacolul insufală fiori și inspiră cuetări întristătoare asupra modului greșit cum a fost creată lumea bîntuită de stihii, vînt, umezeli, ger, neguri“. „Negurele de la Londra au trecut Manșa“; „Le soleil a disparu et ma gaieté avec“¹. Marea îi e scăparea de negură și la 66 de ani se repezea la Havre ca să absoarbă aerul Oceanului. Când nu are la îndemîină marea, lumea Mirceștilor, „ma lounka“, îi e refugiul, mai ales că aceasta pe timp de inundații este măreață („Nous avons le déluge moins l'arche“; „cyclone américain“) ². Acolo ascultă concertul privighetorilor și clocotul Siretului. Paulina prinde pițigoi și sticleți și-i ține într-o colivie atîrnată de crengile unui copac, pe tot timpul iernii. Primăvara, poetul nu lucrează nimic, închide „dugheana“. Răsturnat pe un jilt american în verandă se ghiftuie de verdeața cîmpului. „*Je me mets au vert* sau pe românește : mă dau la imaș“. Sau își face rezervă de lumină : „Ne soyez pas surpris de mon silence. Je nage dans la lumière, je voyage dans le bleu“³. Iarna, când viscolește afară („horror, horror !“) și ninge, cîmpul acoperindu-se cu o blană albă, abia atunci, în „compania bibliotecii“,

ia pana în mână și se întreține cu „la Muza dragălașă”. Focul din sobă ține locul soarelui. Pe genunchii lui șade un câțel, care în 1875 era Gogou („Me voici enfermé pendant cinq mois entre Gogou et le feu du poêle”) ¹, sensibil și el la primăvară („Gogou fait des courses folles dans le gazon”) ². Cîinele aparține mereu aceleiași dinastii, fiind alb, cu păr lung și mățos. În 1885, la Paris, tronează pe un șal negru, lângă el, Coutza, făcînd „mine de dévorer tous ceux qui veulent franchir le seuil” ³. Casa lui de la Mircești nu este însă, precum s-ar crede, un castel englez, ci o modestă locuință de om de țară însă încîntătoare cu geamlîcul ei îngust și de o simplitate plină de savantă fineță cu sobele ei albe. Din poarta parcului se întinde, peste drum, un fel de imaș cu un șir de sâlcii în partea mlăștinoasă. Mai încolo sînt locurile de arătură printre care poetul trecea tot în trăsură, înspre luncă, ce se vede împreună cu meandrele Siretului de pe un dîmb. Crușător față de sine, Alecsandri e milos și față de alții și privește cu groază pe țărani care vin iarna cu capul gol să ureze. Îi roagă să se acopere îndată. „Dee Domnul doă veri ș-o earnă”. Posedă „innombrables paletots et des fourrures variées” ⁴. Nu suferă tăierea de miei, de găini, și dacă admiră cărnurile afumate din cămară se gîndește la sacrificiul atîtor vietăți („Pendant trois jours l'air a retenti de cris désespérés d'oies vouées au sacrifice et de protestations aigues de la race porcine” ⁵), ceea ce nu-l împiedică să prețuiască bucătăria grea. De Crăciunul 1880, Paulina aștepta pe I. Ghica cu „force piftii”. De natura aceasta, a repulsiei de suferință, este interesul pentru Bolintineanu și Eminescu, bolnavi. Ceea ce-l întristează în cazul lui Petrino este că a murit „într-un

spital“. Un semn de exclamație scoate în evidență toată oroarea lucrului. Se culcă devreme, se scoală dimineața, după dictonul englez : „Early to bed, early to rise, Make man healthy, wealthy and wise“¹.

Un om atât de fericit în viață și de străin de marile ei tragedii e firesc să fie mulțumit de sine. Alecsandri are privirea tangențială a unei statui de bronz atenuată de perfectă lui bună creștere, de rară lui delicatețe, de mîhnirea ușoară, produsă de contestarea unui merit în care crede. (Eliade, Bolintineanu, pionierii, au suferit de acest orgoliu.) Toată lumea îl proslăvește, căci el e la nivelul trebuințelor practice de luptă culturală și în consonanță cu aspirațiile politice ale vremii și nu are nici capacitatea speculativă și nici răgazul de a medita asupra structurii marii arte. Dedicății în albume, cînticele, imnuri ocazionale, curg din pana sa nepretențioasă și el ia buna primire a societății drept o judecată critică. Omagiile ce i se aduceau puteau să îmbete pe oricine. Bucovinenii îl primesc într-o sală unde portretul său se afla înconjurat cu o cunună de flori și volumul de poezii, pe o masă, de asemenea. O ceată de tineri cîntă un imn în slava lui. În orașele pe unde trece, i se fac ovații, fetițe vin cu buchete în mînă. Un tînăr îi cere să-l adopte, un altul să-l primească în atelierul său poetic, altul, în fine, care-l numește „rege al tuturor poeziilor din tot globul Europei“, o bursă.

Și în cercurile literare, „regele poeziei“ exercită o dominație fermă. Considerîndu-se poet al națiunii, el colaborează la toate revistele, chiar dacă sînt inimice, fiind foarte simțitor la lauda cea mai convențională. La Junimea toată lumea se ridică în picioare, cînd el intră pe ușă și Maiorescu și Negruzzi se grăbesc să-i

împingă fotoliul. Poetul se îndreaptă spre Maiorescu și-i strânge mîna, dă mîna de asemenea cu Jacob Negruzzi și cu Pogor, dar pe ceilalți îi salută global printr-o mică clătinare din cap. Este obsecvios, rece, deși spiritual și vorbăreț cînd se vede admirat. Maiorescu, om oficial el însuși, dă tonul rîsetelor sau exclamărilor, urmat cu disciplină de toată Junimea. În 1878, Alecsandri luă „le prix du chant latin”¹. Un comitet organizează în cinstea lui un banchet de 500 de tacîmuri, la Teatrul Național. Poetul e întîmpinat la scară, condus în sală, unde se afla masa în chip de „gigante trident”. Toți bărbații de seamă din toate partidele erau prezenți. Un cor de peste 200 de persoane cînta *Cîntecul gînteii latine*. Ce importanță literară avea această manifestare? Nici una. Nici Tourtoulon nici Quintana nici Obedenaru nu reprezintă nume ilustre, iar compoziția lui Alecsandri e o naivitate:

Latina gîntă e regină,
Între-ale lumii gînte mari.

Faptul că în mișcarea felibrilor se afla și Mistral și că pe acea vreme se făcuse oarecare vîlvă cu această chestiune a avut un efect ce nu se poate neglija pentru cunoașterea României, nu-i vorbă, la ordinea zilei prin războiul din Bulgaria. Felibrii erau niște simpatici Tartarini bombastici, care scriau lui Alecsandri: „Vout qui êtes un grand poète...” Alecsandri nu ia lucrurile lumește, ca o simplă satisfacție socială, el se crede salvatorul nației: „...triumf — strigă el. Am cîștigat un nou drept la simpatiile marelor popoare de viță latină”. El pune „victoria” lui pe același plan cu lupta de la Grivița și, cînd urmează tratatul de la

Berlin, exclamă : „una caldă, una rece. După Grivița și Montpellier a urmat Berlinul, după victorii, loviri amare... Ne-am luptat vitejește la Grivița, am triumfat la Montpellier. Tot astfel vom triumfa cu vremea și pe câmpul politic“. Evident, un om atât de exterior trebuia să fie idolul contemporanilor. Dar apoi se produsese murmure. Macedonski, mai ales, îl supuse unei „analize critice“, necruțându-l de altfel de obiecții de alt soi, foarte întemeiate. Alecsandri, om bogat, membru al Academiei, cu stație de cale ferată pe moșia sa, primise premiul de 10 000 lei de la Academie : „Rușine, de trei ori rușine, domnule Alecsandri, domnilor Academicieni !“ Admiratorii lui Eminescu începuseră și ei să-și arate rezervele. Poetul se adumbri și căută să se apere cu argumente culturale, singurele pe care le înțelegea :

Poetul care cântă natura-n înflorire
Simțirea omenească, a Patriei mărire,
Chiar slab să-i fie glasul, e demn de-a fi hulit,
Cînd altul vine-n urmă-i cu glas mai nimerit ?

Resemnare aparentă, căci se socotea mereu un „vultur“ încolțit de lăstuni. În ultimii ani, Alecsandri simți săgețile boalei, dar rezistă cu bonomie (Ça ne va pas... je continue à fabriquer des urates : prononcez *urît*¹) și cu încredere că nu va putea fi doborât, deși un moment crezuse într-un voiaj „ad patres“ : „Petit homme vit encore“². În 7 august, reintră la Mircești („Vlan, ça y est“), foarte pierit la față, iar toamna lipsa de forțe îi face dificilă plecarea la Paris. „Ce-a mai fi și anul care vine ?“ se întreba la începutul lui 1890. E adus din Paris de fată și ginere, purtat

pe brațe de la gară pînă la trăsură. În acel an, la 22 august, muri la Mircești, de cancer hepatic și pulmonar. Renumele lui Alecsandri se prăbuși o dată cu moartea omului, făcînd locul unei desconsiderări tot atît de exagerate ca și cultul. În realitate, Alecsandri este un scriitor viabil.

Un examen repede al compunerilor celor mai vechi (1842—1843) strînse în *Doine* ne va da o noțiune asupra liricei alecsandriene. Poetul alegea teme poporane, tratîndu-le în metrii scurți respectivi. Dovadă de tact, deoarece nici spiritul lui Alecsandri, nici acela al contemporanilor nu erau cu mult desprinse de sensibilitatea folclorică, încît singura cale dreaptă rămînea aceea a înnoirii acestei simțiri. Expresiile din povești, pe care și le extrage mai tîrziu, sînt toate metafore sau „concetti” : „Vîlva pădurei, mama pădurei ; Cînd el o văzu așa de frumoasă și de luminoasă, își ascunsă ochii cu palma ca să nu-și piardă vederile ; — Ce e frate ? — Nu e bine. — Pentru ce să nu fie bine ? — Pentru că un balaur vine ; Nici trăsnetul nu-l putea trezi din somn ; Bun e sufletul bun ; Neagră-ți fu lumina și calea încurcată ; Fetele vîntoaselor se dau în dragoste cu vîrcolacii ; Purta opinci de oțel cu curele de vițel” sau „O fată pedepsită, la umbra unui nuc / Mi-a dat o sărutare, de atuncea sunt năuc”. Bizuit pe lirica romanticilor, alimentați și ei în mare parte din folclor, poetul scoate un cîntec tinzînd spre imensitate și marea compoziție coloristică. Fără a realiza tablourile, Alecsandri a intuit cîii imenși ai lui Géricault, cavalcadele satanice ale lui Delacroix, tristețea solemnă, musculoasă a grupurilor unui Girodet, pierdute sub copaci colosali. Puterea de presimțire contrastează cu meschinătatea mijloacelor sale fi-

rești. Spre deosebire de Bolintineanu, el are ochi. În terțina :

De-aș avea pe gîndul meu,
Un cal aprig ca un leu,
Negru ca păcatul greu,

compararea calului cu leul e himerică, însă abstracția fantomatică „păcat greu“ umple pînza. „Puiculița“ are „flori roșii pe guriță“, „flori galbene-n cosiță“ și e

Naltă, veselă, ușoară,
Ca un pui de căprioară.

Căprioara ocupă un loc al tabloului, pe care deodată năvălește un grup de călăreți :

De-aș avea vro șapte frați
Toți ca mine de bărbați
Și pe zmei încălecați.

Mai rămîne de pictat cerul, sugerat și el prin desfășurarea unui vultur care, din nefericire, cîntă. Fundului i se deschid perspective imense :

Și i-aș zice : Voinicele,
Să te-ntreci cu rîndunele
Peste dealuri și vîlcele !

Poezia rămîne totuși rea. În *Baba Cloanța*, fantasticul macabru tropotitor al lui Bolintineanu capătă o culoare focoasă, tip Goya, și humor. În planul întîi,

stă baba lângă o tufă uscată, pe cer strejuieste luna,
în fund se vede focul horei din sat :

Şede baba pe călcae,
În tufarul cel uscat,
Şi tot cată ne-ncetat,
Cînd la luna cea bălae,
Cînd la focul cel din sat.

Onomatopeea este aici hilară, drolatică :

Şi tot toarce cloanţa, toarce,
Din măsele clănţănind
Şi din degete plesnind
Fusu-i repede se-ntoarce,
Iute-n aer sfîrîind.

Stăpînită de elanuri erotice, luînd înaintea Cătălinei din *Luceafărul*, baba face o invocaţie de o ardoare grotescă :

Toarce baba mai turbată,
Fusu-i zboară nevăzut,
Căci o stea lungă-a căzut,
Pe lună s-a pus o pată
Şi-n sat focul a scăzut :

Dragă puiule băiete,
Trage-ţi mîna din cel joc
Ce se-ntoarce lângă foc,
Şi-ochii de la cele fete
Cu ochii mari făr' de noroc !

Vin la mine, voinicele,
Că eu noaptea ți-oi cînta,
Ca pe-o floare te-oi căta ;
De deochi, de soarte rele
Și de șerpi te-oi descînta.

„Ochii mari fără’ de noroc“, hora în jurul focului sînt note plastice inexistente în folclor. Alecsandri vede țărănimea română ca un Raffet, în aceeași priveliște sălbatică de colburi albe și dezolări vegetale. Satan, chemat de babă, sosește, într-un desen foarte precis :

Abia zice, și deodată
Valea, muntele vuiesc
În nori corbii croncănesc,
Și pe-o creangă ridicată
Doi ochi dușmani strălucesc.

Apoi Baba Cloanța, devenită calul dracului, pornește spre baltă, prilej pentru altă litografie :

Mii de duhuri ies la lună
Printre papură zburînd,
Și urmează şuierînd
Baba Cloanța, cea nebună,
Care-aleargă descîntînd.

Cocoșul, ca-n toate baladele cu strigoi, cîntă la miez de noapte și dracul, împreună cu baba, se prăbușește în baltă, moment și acesta bun pentru o ilustrație :

Doi pași încă — Vai ! în luncă
Țipă cucoșul trezit ;
Iar satan afurisit
Cu-a sa jertfă se aruncă
În băltoiu mucezt !

Zbucnind apa-n nalte valuri,
Mult în urmă clocoti,
În mari cercuri se-nvîrți
Și de trestii și de maluri
Mult cu vuiet se izbi.

În genere, toată poezia poate fi ilustrată și e hotărât cu puțini poeți, chiar după Alecsandri, au avut mai multe mijloace de a compune tablouri. În *Sora și hoțul*, stilul romantic își creează un aer tipic românesc, în care nu e greu de văzut anticiparea lui Eminescu. Sora nu e decît fata lui *Făt-frumos din tei*. Caracteristică este acea geografie fabuloasă, care înfășură punctele locuite în mari goluri. Călugărița este :

În pustiuri lepădată !

și e cuprinsă de o nostalgie imensă :

Ah ! sfîrșească-se îndată
Astă viață de durere !

Fizionomia ei are, prin ochi, tipicul aer de luna-tecie :

— Zice hoțul din pădure —
Cu-ai tăi ochi ca două mure,
Tu frumoasă lăcrimioară,
Tu să mori, dulce minune !

Hoțul însuși vine din goluri misterioase, din acea selenică țară eminesciană și invită pe fată într-o regiune de nesfârșite pustietăți :

Hai cu mine-n codrul verde
S-auzi doina cea de jale
Cînd plăieșii trec la vale
Pe cărarea ce se pierde.
Să vezi șoimul de pe stîncă
Cum se-nalță, se izbește
Peste corbul ce zărește
În prăpastia adîncă.

Apoi vine înfundarea perechii în păduri :

Lasă tot, neagra chilie,
Comanac, metanii, rasă.
Și de vrei a fi voioasă
Ca o zi de voinicie,
Vin' în lumea fericită
Cu voinicul ce te cheamă
Căci cu dînsul nu e teamă,
De-a mai fi călugărită !

Nenorocul lui Alecsandri a fost că Eminescu a supt toate fluidele inefabile, toate elementele metafizice, lăsînd numai materialul litografic, care însă este redus. Alecsandri strică figura vrăjită a hoțului, omorîtor de ciocoi, văzîndu-l ca Ed. About, teatral, grandilocvent :

Iar ciocoiul cum se pleacă,
De mă vede la potică !
Cum, smerit, în genunchi, pică
Și de fală se dezbracă !

Am doi zmei de bună cale,
Doi !... nici vîntul nu-i întrece !
Am tovarăși doisprezece
Și la brîu patru pistoale.

De pe acum este evident că lui Alecsandri îi lipsește vocabularul liric, înlocuit cu spectaculosul, cu zgomotosul și mai ales cu dulcegării. Cînd pasărea adoarme cu capul „sub aripioară“, Zamfira, cu umedă „guriță“ și cu flori pe „sînișor“, iese să consulte luna asupra simțirii din „inimioară“. Doi flăcăi mușcă sînul a două fete și le sărută după numărul mărgelilor din salbă (tristă invenție !), apoi pleacă „cîntînd în poeniță“, cu „salbă-n chinguliță“. Un păstor pune unei fete niște întrebări prețioase și de prost gust :

Păstorul zice iară : Cinel,
Copilei mîndre de lîngă el :
— „Albe, rotunde, două-aripioare
Ne-ncetat saltă la cer să sboare,
Și tu-n robie le-ai tot ținut
Gîci, drăguliță, că le sărut“.
Nu gîci-ndată
Rumena fată
Și pe sîn fraged fu sărutată.

„Mîndrulița de la munte“, care e o „puiculiță“, e invitată să culeagă „fragi roși“ prin pășune, pentru ca în răstimp flăcăul să poată culege „crini albi pe sînul ei“. Expresia dorinței, cu toate pretențiile poporane, e de ieftin cîntec de lume :

Am doi zmei de bună cale,
Doi !... nici vîntul nu-i întrece !
Am tovarăși doisprezece
Și la brîu patru pistoale.

De pe acum este evident că lui Alecsandri îi lipsește vocabularul liric, înlocuit cu spectaculosul, cu zgomotosul și mai ales cu dulcegării. Cînd pasărea adoarme cu capul „sub aripioară“, Zamfira, cu umedă „guriță“ și cu flori pe „sînișor“, iese să consulte luna asupra simțirii din „inimioară“. Doi flăcări mușcă sînul a două fete și le sărută după numărul mărgelilor din salbă (tristă invenție !), apoi pleacă „cîntînd în poeniță“, cu „salbă-n chinguliță“. Un păstor pune unei fete niște întrebări prețioase și de prost gust :

Păstorul zice iară : Cinel,
Copilei mîndre de lîngă el :
— „Albe, rotunde, două-aripioare
Ne-ncetat saltă la cer să sboare,
Și tu-n robie le-ai tot ținut
Gîci, drăguliță, că le sărut“.
Nu gîci-ndată
Rumena fată
Și pe sîn fraged fu sărutată.

„Mîndrulița de la munte“, care e o „puiculiță“, e invitată să culeagă „fragi roși“ prin pășune, pentru ca în răstimp flăcăul să poată culege „crini albi pe sînul ei“. Expresia dorinței, cu toate pretențiile poporane, e de ieftin cîntec de lume :

Ah! mi-e dor, mi-e dor de tine
Îngerăș cu dulci lumine!
Ah! mi-e dor și plîng de jale
Tot privind în a ta cale.

Vechea topografie sentimentală a romanelor erotice se ascunde în haina falsificată a doinei. Pe cîmpul raiului (fața) e răsădită „floarea crinilor“, în „cuibul graiului“ (buzele) se află floarea trandafirilor. Maghiara are „sîn falnic“, alb ca un „dulce crin“. Ritmica ingenuă din unele „doini“ reprezintă totuși un material, pe care l-a prelucrat Eminescu:

Era sprintenă, ușoară
Ca un pui de căprioară.
Trupușoru-i gingășel
Părea tras printr-un inel:
Nici micuță, nici nălțuță,
Numai bună de drăguță,
S-o tot strîngi la piept cu foc,
Și să-ți fie de noroc!

Tot ce are raport cu exultanța în mijlocul naturii este notabil. Ca să treacă:

Peste codri, peste munți,
Peste ape fără punți

(Eminescu va lua și aceste cadențe), fata se îmbracă bărbătește, pornind călare într-o perspectivă spectaculoasă:

Șesuri, văi, norii din cer
În urma-i departe pier.
Cine-o vede, o zărește
Ca o stea, care lucește
Și-n văzduh se mistuiește.
În codri mereu pustii
Unde urlă fiare mii.

Însingurarea în păduri, voluptatea călăririi formează tot miezul mai mult epic din *Andrii-Popa*, unde goana, chiotul, amenințările, aspectele de vi-goare sînt punctele valabile :

Cine trece-n Valea-seacă
Cu hangerul fără teacă
Și cu pieptul dezvălit
Andrii-Popa cel vestit !...

Căpitane, frățioare,
Ce se vede despre soare ?
Se zăresc vro patru cai !...

Fug cum fuge-o rîndunică,
Fug ca fulgerul cînd pică...

Hai, hoț-popă, dragul meu,
Să-ți arăt cine sînt eu !

Rele procedee poetice strică, din păcate, linia. Uciderea hoțului e aprobată de un vultur, care strigă ura ! nu o dată, ci de trei ori :

Ura ! vulturul din nori
Răcni falnic de trei ori.

Omul de teatru se revelă de pe acum. Ceremonia în manieră bolintineană, a alegerii locului de mînăstire, se face în etape studiate pe un întins fundal :

Mare obștie-l urmează și pe culme se lățește
Precum aburii de baltă cînd lumina asfințește.

Poezia *Groza*, atît de prețuită de Maiorescu, este azi neglijabilă. Dar, judecînd prin relație, ea înfățișă atunci o bună înscenare. Întins pe o scîndură veche, *Groza* e înconjurat de făclii și norod. Un moșneag intră și pune lîngă mort doi bani, lămurind celor de față frumoasa purtare a lui *Groza*, apoi iese din scenă :

Și sărutînd mortul, bătrînul moșneag
Oftă și se duse cu-al său vechi toiag.
Iar poporu-n zgomot strigă, plin de jale
„Dumnezeu să ierte păcatele sale !“

La capacitatea scenică se adaugă truculența, semn lăudabil al instinctului artistic. Repetițiile din *Strigoii* sînt menite să deștepte, prin monotonie, spaima de factorul supranatural :

În prăpastia cea mare,
Unde vîntul cu turbare
Sufală trist, înfricoșat,
Vezi o cruce dărîmată
Ce de vînt e clătinată,
Clătinată ne-ncetat ?

Împrejur iarba nu crește,
 Și pe dînsa nu-și oprește
 Nici o pasăre-al ei zbor;
 Că sub dînsa-n orice vreme
 Cu durere, jalnic geme,
 Geme-un glas îngrozitor.

Două decenii, Alecsandri a continuat astfel, fără a ieși din tipic și fără a da de bănuț că are vreo noțiune artistică mai complicată. Erotica lui, mai profundă în intenții, rămîne senzuală și zaharată. Gîndindu-se la „steluță“, își amintea „plăcerile încîntătoare“, „dulcele sărutări“. Elena fusese o „frumoasă îngerelă cu albe aripioare“, „o comoară de visuri fericite“, „un vis de aur“. Convențiile lui poetice sînt de o platitudine totală, agravate de o mare risipă de vorbe, din neputința de a încorda bine versul :

Ea era frumoasă, dulce-ncîntătoare
 Ca o floare vie căzută din soare !
 Lumea-namorată și de doruri plină
 O slăvea în taină ca pe o regină.

Vinul liric e amestecat cu o enormă cantitate de apă, încît foarte rar cîte un vers mai păstrează flăgranta adevăratei fantezii :

Ferice de acela ce-n turburare-i poate
 Pe-un cal să se arunce și prin văzduh să-noate.

★

Norul crunt se sparge !... Iată !
 Iată hoardele avane,
 Iată limbile dușmane.

Vin și hunii, vin și goții,
Vin potop, potop cu toții,
Pe cai iuți ca rîndunele,
Fără frîe, fără șele,
Cai sirepi ce fug ca vîntul
De cutremură pămîntul.

De obicei, fragmentele salvate sînt din poeziile în care se cîntă goana sălbatică ori intemperiiile, adică tot ce strică kieful la care ține atît poetul :

Pe muchi de prăpăstii lunecînd ușor,
Cu corbii de iarnă mă-ntreceam în zbor.

Sania-mi cea mică, murgul meu cel dalb
Lăsau urme albe pe omătul alb.

Eu răzbăteam iute troieni de ninsori,
El lăsa în urmă-i troieni lungi de nori...

În zadar copacii crengile-și plecau
Și zăpada-n cale-mi pe rînd scuturau...

Și lupii ce urlă și arborii muți
În negura deasă rămîneau pierduți.

Contemporanii n-au prețuit aceste creionări, ci elementul emfatic declamator, utilizabil la serbările școlare :

— Cine ești ? de unde ești ?
Pe la noi ce rătăcești ?
— Sînt roman și sînt oștean
De-a-mpăratului Traian !...

— Eu să pier, eu ?... niciodată
Vie o lume încruntată,
Vie valuri mari de foc...
Nici că m-or clinti din loc.

Se întâlnesc în poezia umblatului Alecsandri fragmente de „orientale“, icoane exotice, ecouri de Romancero, totul însă șters de ploaia cuvintelor inutile. Cu greu se pot tăia câteva cioburi :

Allah ! atunci orice-am dorit,
Allah ! orice-aș vrea eu,
De la apus la răsărit
Ar fi îndată-al meu :
Caftane, șaluri de Cașmir
Cu late, scumpe flori,
Iuți armăsari de la Misir
Ca vîntul de ușori
Ș-un lung caic de abanos
În aur prelucrat,
Cu imnuri din Coran frumos
Pe margine săpat,
Și treizeci de vîslași osmani
Ce vesel ar zbura,
Mai răpezi decît Elcovani
Pe-ntinsă Marmara

★

Gondole negre, multe se depărtau de maluri
Și lunecau în taină pe negrele-ți canaluri.

★

Mînă vesel, lopătare,
De la Lido la San-Marc,
Ia de-a lung canalul mare
Ce se-ndoaie ca un arc.

După vîrsta de 40 de ani, cînd începu să simtă mai cu tărie voluptatea trîndăviei, Alecsandri începu să dea în Pasteluri o poezie nouă, în care tehnica picturală predomină. Luate în total, Pastelurile reprezintă o lirică a liniştii şi a fericirii rurale, un horaţianism. Pentru întâia oară se cîntă la noi intimitatea, reclusiunea poetului, meditaţia la masa de scris, fantasmеle desprinzîndu-se din fumul ţigării, somnolarea în faţa sobei cu căţeluşul în poală :

Perdelele-s lăsate şi lămpеle aprinse ;
În sobă arde focul, tovarăş mîngîios,
Şi cadrele-aurite ce de păreţi sînt prinse
Sub palidă lumină apar misterios.
Afară plouă, ninge ! afară-i vijelie,
Şi crivăşul aleargă pe cîmpul înnegrit...

Aşa-n singurătate, pe cînd afară ninge,
Gîndirea mea se primblă pe mîndri curcubei,
Pîn ce se stinge focul şi lampa-n glob se stinge,
Şi saltă căţeluşu-mi de pe genunchii mei.

Poetul era friguros şi focul în sobă e salutat în frumoase versuri :

Aşezat la gura sobei noaptea pe cînd viscoleşte
Privesc focul, scump tovarăş, care vesel pîlpîieşte.
Şi prin flacăra albastră a vreascurilor de aluni
Văd trecînd în zbor fantastic a poveştilor minuni.

Nu este exclusă o anume poză. Th. Gautier, Prosper Merimée profesau oroarea de intemperie și seden-taritatea. „L'auteur du présent livre — scria cel dintâi — est un jeune homme frileux et maladif qui use sa vie en famille avec deux ou trois amis et à peu près autant de chats. Un espace de quelques pieds où il fait moins froid qu'ailleurs, c'est pour lui l'univers. — Le manteau de la cheminée est son ciel ; la plaque, son horizon“¹. Iar Merimée, care cultiva și el pisicile, se îngrozea de frig : „Quelle idée de galoper dans une forêt qui n'est pas chauffée par le froid qu'il fait.“²

De fapt, pastelurile lui Alecsandri sînt un calen-dar al spațiului rural și al muncilor cîmpenești res-pective (toamnă, iarnă, primăvară, vară). Virgil, în *Georgice*, prin James Thompson, Saint-Lambert și Delille își găsesc un imitator în Principatele Unite. S-a observat și s-a osîndit, nu fără dreptate, idilis-mul exagerat al vieții satești, eludarea completă a con-flictului de clasă atît de acut atunci. Țăranii lui Alec-sandri trăiesc în euforie ca Paul et Virginie în Île de France. Cu toate acestea, intenția lui V. Alecsandri era onorabilă. Scria sub impresia reformei agrare, oricît de precară, a lui Al. I. Cuza și M. Kogălniceanu și el credea că țăranul, fericit de aci încolo, va avea nevoie de un nou Virgil, ca să-și cultive ogorul. La moartea lui Cuza, poetul evoca numele „cu splen-doare / Sădit pe miriade de libere ogoare !“, omagia în fostul domn pe dezrobitorul șerbilor :

Tu ce-ai stîrpit cu sceptrul, unealtă de rodire,
Din suflețe și cîmpuri semința de șerbire.

Remarcabilă rămîne, în orice caz, la V. Alecsandri, intenția de a glorifica munca agricolă. Sub acest ra-

port, azi mai ales, cînd moșierul a dispărut, pas-
telurile apar robuste și pline de senzația de plein-air
adesea surprinzătoare.

Teroarea de fenomenul boreal i-a prilejuit lui Alec-
sandri cîteva strofe, ce sînt mici capodopere. În Me-
zul iernei, joasa temperatură usucă pădurea în su-
netul de orgă al vîntului, prefăcînd totul în diamante:

În păduri trăsesc stăjarii! E un ger amar, cumplit!

Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,

Iar zăpada cristalină pe cîmpii strelucitoare

Pare-un lan de diamanturi, ce scîrție sub picioare.

Fumuri albe se ridică în văzduhul scînteios.

Ca înaltele coloane unui templu maiestos,

Și pe ele se așază bolta cerului senină

Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.

O! tablou măreț, fantastic!... Mii de stele argintii

În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.

Munții sînt a lui altare, codrii organe sonoare

Unde crivățul pătrunde scoțînd note-ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viecea, fără glas;

Nici un zbor în atmosferă, pe zăpadă nici un pas;

Dar ce văd?...în raza lunii o fantasmă se arată...

E un lup ce se alungă după prada-i spăimîntată!

În Iarna, imaginația e o vreme îngrozită de putința
unei ninsori totale, de sfîrșit de lume, pînă ce zur-
gălăul spulberă sinistrul vis:

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă ;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Respîndind fiori de ghiață pe ai țerii umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară !
Cu o zale argintie se îmbracă mîndra țeară ;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Tot e alb pe cîmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare.
Ca fantasme albe plopilor înșirați se pierd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albi de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismeardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios resună clinchete de zurgălăi.

Lacul romanticilor, provocator de melancolii, este
înlocuit aci cu cerul plin de nouri și cu şuierul vîntului
ce împle de o surdă spaimă toate făpturile (Sfîrșit de toamnă) :

Din tuspătru părți a lumii se ridică-nalt pe ceruri
Ca balauri din poveste, nouri negri plini de geruri.
Soarele iubit s-ascunde, iar pe sub grozavii nori
Trece-un cîrd de corbi ernatici prin văzduh croncănitori.

Ziua scade ; iarna vine, vine pe crivăţ călare !
Vîntul şueră prin hornuri răspîndind înfiorare.
Boii rag, caii renchiază, cîinii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gînduri şi s-apropie de foc.

Ceva din oroarea italică a lui Ovid, pentru gerul
scitic, a trecut şi la poetul român :

At cum tristis hiems squalentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu est...
Nix jacet : et jactam nec Sol pluviaeve resolvunt
Indurat Boreas, perpetuamque facit...
Saepe sonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu...¹

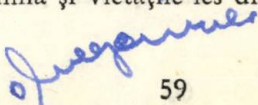
Poetul nu trece cu vederea aspectele voioase ale
iernii, creanga care ruptă te stropeşte cu fulgi de
zăpadă, sania cu clopoţei :

Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe
Răpind sania uşoară care lasă urme albe.
Surugiul chieşte ; coii zboară ca doi zmei
Prin o pulbere de raze, prin un nour de scînteii.

Exultarea poetului, obsedat de soare, începe cu
primăvara :

Cîmpia scoate aburi ; pe umedul pămînt
Se-ntind cărări uscate de-al primăverii vînt...

Acum căldura pătrunde în inimă şi vietăţile ies din
amorţeală :

O Doamne ! iată-un flutur ce prin văzduh se perde !
În câmpul veșted iată un fir de iarbă verde.

Sosesc cocorii din India și din Africa :

Ele vin din fundul lumii, de prin clime înfocate,
De la India Brahmină unde fearele-ncruntate,
Pardoși, tigri, șerpi gigantici stau în jungli tupilați
Pîndind noaptea elefanții cu lungi trombe înarmați.
Fericite călătore ! zburînd iute pe sub ceruri,
Au văzut în răpăgiune ale Africei misteruri,
Lacul Cead și munții Lunii cu pustiu-ngrozitor,
Nilul alb cărui se-nchină un cumplit negru popor.

Călătore scumpe mie !... Au lăsat în a lor cale
Asia cu-a sale rîuri, Cașemirul cu-a sa vale,
Au lăsat chiar Ceylanul, mîndra insulă din rai,
Și revin cu fericire pe al țării dulce plai !

(Cucoarele)

Țăranii fac pregătiri pentru munca câmpului, scot
vitele la pășune :

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă.
Pășărelele-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă.
În grădini, în câmpi, pe dealuri, prin poene și prin vii
Ard movili buruienoase scoțînd fumuri cenușii.

Caii zburdă prin ceairuri ; turma zbeară la pășune ;
Mieii sprinteni pe colnice fug grămadă-n răpăgiune...

(Dimineața)

Vine ploaia binefăcătoare, tunetul bubuie în văzduh, muncitorii ies cu plugurile la arat :

Noroc bun !... pe câmpul neted es românii cu-a lor pluguri !
Boi plăvani în cîte șease trag, se opintesc în juguri !
Brațul gol apasă-n coarne, fierul taie brazde lungi
Ce se-nșiră-n bătătură ca lucioase negre dungi.

Treptat câmpul se umbrește sub a brazdelor desime ;
El resună-n mare zgomot de voioasa argățime,
Iar pe lanul ce în soare se zvîntează fumegînd
Cocostîrcii cu largi pasuri calcă rar și meditînd.

Pe urmă se seamănă :

Semănătorii veseli spre fund înaintează,
De-a curmezișul brazdei boroanele pornesc,
Și grapele spinoase de-aproape le urmează,
Îngroapă-ncet semința și câmpul netezesc.

Apare Rodica, cu cofa plină de apă. Figura ei convențională a stîrnit multe ironii mai tîrziu. Totuși, contemporanii au fost entuziasmați și nu fără o rațiune. Imaginea unei Ceres române, întemeiată pe tradiția folclorică, era grațioasă deși insuficientă sub raportul plastic. O fată iese cu plin în calea semănătorilor și aceștia îi aruncă grîu :

Cu grîu de aur ei o presoară,
Apoi cofița întregă-o beu.
Copila rîde și-n cale-i zboară,
Scuturînd grîul din părul său.

În vreme ce „argătimea” ară și seamănă, moșierul-poet cutreieră cîmpurile în trăsură. Lipsa lui de intuiție a problemei rurale este regretabilă, cel puțin rămîn strofe încîntătoare pentru sentimentul naturii. Poetul în căutare de pirotire euforică la soare merge în lunca Siretului :

Eu mă duc în faptul zilei, mă așez pe malu-i verde
Și privesc cum apa curge și la coturi ea se perde,
Cum se schimbă-n vălurile pe prundișul lunecos,
Cum adoarme la bulboane, săpînd malul năsipos.

Cînd o salcie pletoasă lin pe boltă se coboară
Cînd o mreană saltă-n aer după-o viespe sprintioară,
Cînd selbaticele rațe se abat din zborul lor,
Bătînd apa-ntunecată de un nour trecător.

Și gîndirea mea furată se tot duce-ncet la vale
Cu cel rîu care-n veci curge, fără-a se opri din cale.
Lunca-n giuru-mi clocotește ; o șopîrlă de smarald
Cată șintă, lung la mine, părăsind nisipul cald.

(Malul Siretului)

Concertul în luncă, cu unele suavități, precum compararea trîlului privighetoarei cu mîrgăritare lunecînd pe harfele îngerești, conține o idee falsă (reluată mai tîrziu de D. Anghel) : personificarea florilor în spiritul ilustrațiilor lui J. J. Grandville la *Les fleurs animées*, de Alph. Karr și alții.

Secerișul e notat simplu, de un om care a intrat în lanuri :

În cel lan cu spicuri nalte au intrat secerătorii,
Pe cînd era încă umed de resuflul aurorii.

De asemenea cositul :

Iată vin cosașii veseli, se pun rînd, sub a lor coasă
Cîmpul ras rămîne verde ca o apă luminoasă.

Ecoul coaselor conferă măreție tabloului :

Coasele sub teaca udă zinghenesc răsunător
Din căpiță în căpiță dumbrăveanca saltă-n zbor.

Cu această metodă, curat descriptivă, s-a încercat
Alecsandri să picteze și Bărăganul și dacă n-ar intra
în el eternele banalități adjectivale și unele nereușite
lingvistice (rozie, ciripie, stîncie, ninsorie), anume
pete lutoase ar evoca pe Andreescu :

Pustietatea goală sub arșița de soare
În patru părți a lumii se-ntinde-ngrozitoare
Cu iarba-i mohorîtă, cu negrul ei pămînt,
Cu-a sale mari vîrtejuri de colb ce zboară-n vînt.

De mii de ani în sînu-i dormind, zace ascunsă
Singurătatea mută, sterilă, nepătrunsă
Ce-adoarme-n focul verii l-al grierilor hor
Și iarna se deșteaptă sub criveț în fior.

Acolo floarea naște și moare-n primăvară,
Acolo pere umbra în zilele de vară,
Și toamna-i fără roadă, ș-a ernii vîjelii
Cutreeră cu zgomot pustiele cîmpii.

Oroarea de clima dură și de peisajul dezolant îl face pe poet să vadă cîmpia dunăreană, înainte de construirea căii ferate, cu ochii unui Strabon, speriat de tot ce e mai sus de Istru.

Nefericirea este că Alecsandri, pe lîngă o verbozitate nesuferită și un senzualism nelalocul lui, care face terestre încercările de viziuni, se împiedică într-un sistem de convenții puerile. Generalitatea calificativelor lui e cunoscută. Ceea ce este neplăcut simțurilor este „grozav“, „cumplit“ sau mai ales „mult cumplit“, „fioros“ și are un substrat extra-fenomenal cuprins în noțiunea „misterios“. Aci intră tot ce tulbură echilibrul nervos și se petrece în afară de lumina soarelui. Aceste fenomene se produc în „palida lumină“ sau prin „neagra întunecime“, prin „negură“, în „umbra nopții“ și stîrnesc „reci fiori“. Ceea ce măgulește epiderma este dimpotrivă „drăgălaș“, „ferice“, „splendid“, „scump“, „frumos“, „mîngîios“, „mîndru“, „încîntător“, „plăcut“, „răpitor“, „grațios“, „voluptos“, dar mai cu osebire „dulce“. Astfel avem strofă „dulce“, plai „dulce“, noapte „dulce“. Chiar noțiunea de frumos artistic se identifică cu aceea de dulce :

E unul care cîntă mai *dulce* decît mine ?

Cu-atît mai bine țerii, și lui cu-atît mai bine !

Atitudinea poetului față de natură nu este contemplativă, ci practic-hedonică. Natura, în cuprinsul unui an, iar în chip simbolic în cuprinsul unei vieți omenеști, se înfățișează sub două aspecte antitetice : unul stimulator al vitalității (vara, tinereța), altul

Plăcere - senzualism
cu practicism solid
care exclude însușirile

paralizant (iarna, bătrîneța). Poetul nu măsoară cu ochiul, ci cu criteriul practic. Iarna nu-i place, fiindcă e „mult cumplită“. Atunci vin „nori grozavi“, „plini de geruri“ sau prevestitori de „aprigă furtună“. Stînd în casă, Alecsandri visează venirea primăverii, apoi o „cadîină“, „frumoasă, albă, jună“, cu „sînul dulce val“, zîne scaldîndu-se în faptul zilei. Atracția verii o face tocmai această probabilitate de a surprinde „vergine“, „june“. Din poezia populară, poetul ia personificația. Gerul e un personaj aspru și sălbatic, lunca neagră e o mireasă moartă, iarna e o babă cu șapte cojoace, bradul o ființă vorbitoare. Veneția e o regină oglindindu-se în apă. Lui Alecsandri i se mai pare că peisajul nu are preț artistic în sine. De aceea, caută să-l poetizeze, interiorizîndu-l, ridicîndu-l la expresia unei valori psihice :

Frunzele-i cad, zbor în aer și de crengi se deslipesc
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.

Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Noaptea-i dulce-n primăvară, liniștită, răcoroasă
Ca-ntr-un suflet cu durere o gîndire mîngîioasă.

Pe cît e de bogată materia interesînd simțul temperaturii, pe atît de simplificat este elementul vizual, în special coloristic. În afară de cer, care e „albastru“, și de cîmp, care este „verde“, s-ar putea afirma că în Pasteluri realitatea vizuală este „albă“ sau „neagră“ și numai rareori „aurie“ (cadre „aurite“,

*placenta a poetului
neadun / ibolo*

glas „aurit“, raze „aurite“, grâu de „aur“, solzi de „aur“, boboci de „aur“). Albul e luat ca tonalitate a iernii. Vedem lună „albă“ (care însă revarsă val de „aur“), fluturi „albi“ de zăpadă, câmp „alb“, fantasmе „albe“, clăbuci „albi“ de fum, valuri „albe“ de zăpadă, case „albe“, sîni „albi“ și mai ales picioare „albe“. Dimpotrivă, avem sînge „negru“, nori „negri“, câmp „negru“, luncă „neagră“ etc. Poetul asociază chiar ideea de rău cu aceea de negru. Astfel poporul de la Nil este „cumplit“, dar fiindcă e și „negru“, după cum timpurile „negre“ sînt și „crude“. În cutare imagine antiteza se lărgeste: „neagră“ e lumea duhurilor, „albă“ lumea reală.

Iată pajuri năzdrăvane, care vin din neagra lume
Aducînd pe lumea albă, Feți-frumoși cu falnic nume.

Dar e vădit că, de la o vreme, opoziția devine pentru Alecsandri o simplă obișnuință retorică, fără vreo îndreptățire de fond. Ca un fel de culme a antitezei alb-negru, putem cita următorul vers :

Românce cu ochi negri și cu ștergare albe.

Alecsandri a presimțit parnasianismul (și nu s-ar putea ști în ce măsură l-a cunoscut), mergînd instinctiv în sensul contemporanilor săi, Gautier și Ménard. *Chinoiserie* a lui Th. Gautier e unul din prototipii pastelelor chineze :

Celle que j'aime, à présent, est en Chine ;
Elle demeure avec ses vieux parents,
Dans une tour de porcelaine fine,
Au fleuve Jaune, où sont les cormorans. ¹

Louis Bouilhet va dezvolta acest soi de pictură pe
sidef, de care mai târziu, la noi, se va pasiona
Al. Macedonski :

Le long du fleuve Jaune, on ferait bien des lieues
Avant de rencontrer un mandarin pareil.
Il fume l'opium, au coucher du soleil,
Sur sa porte en treillis, dans sa pipe à fleurs bleues.¹

D'un tissu bigarré son corps est revêtu ;
Son soulier brodé d'or semble un croissant de lune ;
Dans sa barbe effilée il passe sa main brune,
Et sourit doucement sous son bonnet pointu.²

Presupusa impasibilitate asiatică printre lacuri pla-
cide și plante exotice, kieful l-au încântat din neferi-
cire și pe Alecsandri și pastecele sale chineze, deli-
cate ca niște desene pe porcelană, se salvează prin
puțin comuna lor factură :

Mandarinu-n haine scumpe de mătăasă vișinie,
Cu frumoase flori de aur și cu nasturi de opal.
Peste coada-i de păr negru poartă-o vînată chitic
Care-n vîrf e-mpodobită c-un bumb galben de cristal.

Fericit, el locuiește un măreț palat de vară.
Plin de monștri albi de fildeș și de jaduri prețioși
Mari lanterne transparente de o formă mult bizară
Respînd noaptea raze blînde pe balauri fioroși.

O deschisă galerie unde-a soarelui lumină
Se strecoară-n arabescuri prin păreții fini de lac,
Prelungește colonada-i pe-o fantastică grădină
Ce mirează flori de Lotus în oglinda unui lac.

Ochiul vesel întâlnește pe colnice-nverzitoare
Turnuri nalte și pagode unde cîntă vechiul Bonz,
Și auzul se resimte de vibrații asurzitoare,
De răsunetul metalic al tam-tamului de bronz.

Poetul nu se poate abține de a nu lega o mică intrigă erotică între un mandarin și o mandarină. Încheierea restabilește nemișcarea feerică a tabloului :

Dar el stă în trîndăvie pe-un dragon de porțelană
La minunile frumoase ce-i zîmbesc, nesimțitor,
Soarbe ceaiul aromatic din o tasă diafană
Și cu drag se uită-n aer la un zmeu sbîrîntor,

Al doilea pastel e încărcat ca un interior exotic dintr-al doilea imperiu, semănînd a paravan falsificat. Încercarea de a se sustrage realității, în paradisuri artificiale, este de altfel proprie acestei epoci. Totuși, tăind elogiul indolenței și plictisitoarele dulcęgării, rămîne o pictură interesantă pe mătase :

Pe-un canal îngust ce curge ca un șarpe cristalin
Se-nșiră chioșcuri albe cu lac luciu zmălțuite...

Pe sub 'nalte coperișuri, care-n margini s-albiesc,
Galerii cu mari lanterne și cu sprintene coloane,
Au comori de plînte rare ce la umbră înfloresc
Și-n ghirlande parfumate se revarsă pe balcoane...

Iar în fund, peste desimea de pagode azurii,
Ca un bloc de porcelană, falnic, sprinten se ridică
Un turn nalt de șapte rînduri și cu șapte galerii
Unde ard în casonete flori de plantă-aromatică.

Din păcate, limba este învechită.

Îmbărbătat de succes, Alecsandri tentă o altă înnoire, în *Legende*, *Legende nouă*, sub semnul lui V. Hugo de astă dată („Ecrire une série de légendes qui présentent un tableau des différents siècles, mœurs, histoire, etc. ¹). *Dumbrava-Roșie*, *Răzbunarea lui Statu-Palmă*, *Legenda rîndunicii* (pentru d-na Nica Grădișteanu : Rîndu-Nica), *Dan căpitan de plai*, *Grui-Sînger*, *Legenda Ciocîrliei*, *Murad Gazi sultanul și Becri Mustafa* sînt lungi narațiuni puternic oratorice, în parte istorii de vitejii și nuvele cu crime, în parte basme. Nota comună este înclinarea către monstruos și colosal, către sadism și fanfaronada eroică. Trezirea de la porcelana fină la stînca de cremene este firească în poezie, amîndouă aspectele (fantasticul miniatural și fantasticul uriaș) aparținînd stilului. Și Alecsandri a prins cu ușurință mecanica hugoliană (hiperbolismul, truculența, locvacitatea, gigantismul, babelicul, ilimitarea perspectivelor, clocotirea forțelor naturii, plăcerea sîngelui, infernalul și seraficul), fără a pătrunde însă în toate subtilitățile ei. Bunăoară, enumerarea nominală de eroi, cu cîte un atribut, e o manieră tipică la V. Hugo, care însă are geniul poreclei metaforice tipice și a numelor desfășurate ca niște stranii fanfare. Însă tocmai acest element orchestral, înțeles de Eliade și de Bolintineanu, e desconsiderat de Alecsandri, care preface lista într-un indice sterp :

Grodeck, zis falcă-tare, ce-n gîndul lui se jură
Atîți români să darme cîți are dinți în gură.
Zciusko neîmpăcatul cu brațe lungi și tari,
Care-n Bugeac ucis-au trei sute de tătari...
Glence din Pocuția, Zbaloș Liftan, ce are
Un cîrd pletos de zimbri în codri de arini,
Gavril de Moravița, frații Grotow, Huminski,
Mardela Veneticul, Tecelski și Pruhninski,
Iarmeric Mazovitul și Kozjatic Ucrarul,
Ce crește cai sălbatici și-i prinde cu arcanul.

V. Hugo urmărise să facă o istorie a umanității „en un seul et immense mouvement d'ascension vers la lumière”¹, V. Alecsandri își limitează cu bun simț programul la istoria mitică și documentară a patriei, renunțînd la sistem. Gîndul lui se vede a fi fost, după cum sună o notă la *Pasteluri*, de a compune o epopee pe baza folclorului, continuînd astfel în marea compoziție epică ceea ce începuse în lirică prin *Doine*. Homer alcătuiuse, zicea el, *Iliada* și *Odiseea* din tradiții și poate chiar din fragmente de poeme populare, iar Ariosto își scosese fantastica epopee de pe legendele cavaleriești răspîndite în Italia și ilustrate prin imaginația poporului iubitor de minuni. „Poveștile noastre represintă o comoară atît de bogată în iscodiri ingenioase, în imagini feerice, în flori de grațioasă poezie, că, de s-ar naște în România un nou Ariosto, el ar compune un poem de aceeași valoare neprețuită ca poemul lui *Orlando*.” Pastelurile înseși sînt pline de elemente folclorice și unul, *Soarele, vîntul și gerul*, în care se vorbește de preeminența vîntului, trădează un motiv popular curent. Ca fragmente de epopee națională fantastică și rea-

listă trebuie deci considerate *Legendele*, care depășesc tot ce se scrisese pînă atunci în acest gen.

În general, latimea picturală este remarcabilă și tablourile de compoziție sînt numeroase. Iată orgia homerică, bestială :

Ostașii pretutindeni formați în dese grupe
Frig boi întregi, rup cărnuri ca lupii flămînziți,
Desfundă largi antale, beu lacom fără cupe,
Ca dînșii, cîni din lagăr la praznic luînd parte,
Schelălăiesc sălbatic, rod oasele de-o parte
În mijlocul orgiei turbate ce tot crește,
Iar printre cîni și oameni pe iarbă stau căzute
Femei, prada orgiei, cu mințile pierdute...

festinul de curte mod Jordaens :

Cortul regal e splendid ! Duzini de candelabre
Revarsă-a lor lumină pe-o masă ce se-ntinde
Sub table încărcate de scule și merinde
Și sticle largi cu vinuri spaniole și calabre.
În mijloc stă-n iveală un cerb de patru ani,
Încins pe-a sale laturi cu șiruri de fazași
Și două piramide de fructe mari alese,
În Asia-nflorită crescute și culese.

pădurea răsucită și dementă :

În cea pădure veche, grozavă, infernală,
Cărarea-i încîlcită și umbra e mortală,
Și arbori, stînci, prăpăstii și oricare făptură
Iau forme urieșe prin negura cea sură,
Aspecturi feroase de pajuri, de balauri

De zmei culcați pe dîmburi, de șerpi ascunși în găuri
De toate-acele fiare povestice, de pradă,
Ce luna giulgiuește cu alba ei zăpadă.
Copacii întind brațe lungi, amenințătoare,
Nălțînd pe toată culmea cîte-o spînzurătoare ;
Și stîncile, fantasme pleșuve, mute, oarbe,
Deschid largi negre peșteri menite de a soarbe
În umbra lor adîncă și de misteruri plină
Pe omu-mpins de soartă a piere de lumină.

miniatura persană :

Se duce calul Graur spre codrii de stejari,
În care greu se luptă balaurii cei mari,
Cu pajuri năzdrăvane născute-n ceea lume ;
Pe locuri unde șerpîi brilianturi fac din spume,
Și zmeii fac palaturi de-argint cu turnuri dese
Ca-n ele să ascundă frumoase-mpăratese.
El trece prin poiene cu tufe aurite,
În care se alungă șopîrle smălțuite
Și blînde păsărele ce cînt-n cuibul cald,
Avînd rubine pliscuri și ochii de smarald.

Monoloagele sînt interesante cîteodată în rostogolirea lor furtunoasă sau în sacadare și cîte unul prevestește oratoria dramatică a lui Delavrancea :

Pe Radu, Aron Petru și Țepeluș hainul
I-am frînt !... Maniac Tătarul și Matias Corvinul
I-am frînt !... Chiar pe Sultanul Mehmed-Fatih l-am frînt !

Și alții mulți cari perit-au ca pulberea în vînt.
Voi îi cunoașteți bine, vitejii miei oșteni,

Voi, pardoși de la Lipneț, vulturi din Războieni,
Zimbri fioroși din codrii Racovei, aprigi simei,
Din Soci, din Catlabuga, din Baia, de la Schei.

Apoi sînt numeroase frumuseți excepționale de
detaliu, plastice și muzicale, la dimensiunea maximă
sau miniaturală. Cutare desiș de sulți aduce aminte
de maniera lui Gustave Doré, ilustratorul lui Ariosto :

Mii, mii de lănci ca flamuri se văd filfîitoare,
Ca treștiile dese din bălți, cînd suflă vîntul.

Dușmanii cad numai la vîjîirea spadei lui Mihai
Viteazul :

Cînd te luptai, la vîntul produs de spada ta
Nimic nu sta-n picioare, nimic nu rezista.

Sceptrul Domnului e metamorfozabil :

Și sceptrul lua grabnic în mîna-ți de monarc,
Cînd forma unui paloș, cînd forma unui arc.

Mînia lui Dan, înrudită cu aceea a lui Allah, pare
un fenomen atmosferic :

Atunci a lui mînie ca trăsnetul era,
În patru mari hotare tuna și fulgera.

Paloșul său sclipește miraculos :

Bătrînul Dan desprinde un paloș vechi din cui
Și paloșul lucește voios în mîna lui.

Strîmbă-lemne corespunde, în zona folclorului nostru, gigantilor epopeei occidentale și de fapt are forța lui Orlando nebun :

El pătrunde prin desime, trece iute prin zăvoaie,
Și sub brațul său puternic totul pîrîie, trăsnește,
Tot se rumpe, se răstoarnă, se sucește, se îndoiaie,
Ș-un troian de crengi, de arbori pe-a lui urmă se clădește.

72.

Fulga încalecă grațioasă ~~ca~~ o amazoană :

Dar Fulga zvîrle lațul, de gît îl arcănește
Și, rapide ca gîndul, s-aruncă ușurel,
Îi pune mîna-n coamă și-ncalecă pe el.

Briar e un titan naiv și fioros, păzind bivolii cu un trunchi de stejar și căzînd victimă lui Eros :

Culcat pe spate șade voinicul bivolar,
Briar ce n-are-n lume decît un gros stejar,
Un bun și scump tovarăș de lupte crîncenite,
Cioplit în chip de ghioagă cu fălii oțelite...

Știu bivolii de dînsa și-n laturi se feresc
Și cît stau la pășune cu ochiul o pîndesc
Căci dacă-n depărtare se reslețesc de turmă
Cumplita ghioagă zboară vîrtej pe-a lor urmă
Și bivolii selbatici, nebuni de groaza ei,
Revin la cîrd în fugă supuși ca niște miei.

Noaptea albă e un tablou mitologic al Primăverii, în stil fantastic, cu imagini fastuoase și virtuozități

de ritm. Statu-palmă-barbă-cot caută la Siret primă-
vara ascunsă într-un tag :

Săniuța e durată
Dintr-un lemn ușor de plop,
Și se duce înhămată
Cu un iepure ce-i șchiop.
Iar într-însa cine este ?
Om să fie sau un ciot ?
E vestitul din poveste
Statu-palmă-barbă-cot !

Iepurașu-n trei picioare
Saltă, fuge ușurel,
Pe zăpada lucitoare
Săpînd urme după el,
Pe cînd barba argintie
A uncheșului strebun
Se tîrîie pe cîmpie
Ca o coadă de păun.

„Vîntul de la miazăzi“ vine și el în ajutorul pri-
măverii din zone meridionale :

El plecat-au dintr-un loc
Unde iarba cînd răsare,
Sub o arșiță de foc
Se usucă și dispারে.

Sosirea lui e un semnal de redeșteptare a naturii,
începutul unui cîntec cosmic (V. Alecsandri e un poet
vitalist remarcabil) :

Bun sosit, iubite vînt !
Animați de-o nouă viață
Gîndăceii din pămînt
La lumină es în față,
Și păraele umflate,
Mici torente spumegoase,
De pe culme, de prin sate
Curg în văile — aburoase.
Și pe cîmpul încă ud,
Și pe crengile pădurii
Se încearcă un prelud
De concerte-ale naturii.

Nici o finețe artistică nu-i străină poetului. Ciuta
sărută cerul prin apă (*Legendă de la Dorna*).

Mai de vale-o blîndă ciută
La izvoare se adapă
Și voioasă, ea sărută
Cerul oglindit în apă.

Umbrele cailor aleargă spectrali după călăreți :

Și puii lor de zmei
Se duc trăgînd doi spectri de umbră după ei.

V. Alecsandri este dominat în *Legende* de cîteva
idei democratice fundamentale : oroarea de crimă —
(Grui-Sînger), de tiranul sîngeros și prepotent (Vlad
Țepeș, Murad Pașa, Murad Gazi sultanul), admirația
pentru eroii naționali (Ștefan cel Mare, Mihai Vi-
teazul). Cu toată compilarea exagerată de fapte și
discursuri și verbozitatea peste marginile îngăduite,

*Legende*le înseamnă o etapă hotărîtoare în poezia română.

Piesa, rezistentă în întregul ei, este *Pohod na Sybir*, romanță funebră și declamatorie, în felul *Grenadirilor* lui Heine, de o compoziție savantă, în care fiecă repetiție cade ca un ropot de tobe sinistre. Tema plastică este veșnica groază a lui Alecsandri de geruri, aplicată la viziunea puternic realistă a unei deportări în Siberia, din timpul absolutismului țarist :

Sub cer de plumb întunecos,
Pe cîmp plin de zăpadă,
Să trăgănează-ncet pe jos
O jalnică grămadă
De oameni triști și înghețați
Cu lanțuri ferecați.

Sărmani !... e șese luni acum
Ei merg fără-ncetare
Pe-un larg pustiu ce n-are drum
Nici adăpost, nici zare.
Din cînd în cînd un ostenit
Mort cade, părăsit !

E lung cel șir de osîndiți !
Pe vînăta lor față
Neconținut sînt palmuiți
De-un crivăț plin de gheață,
Și pe-al lor trup de sînge ud
Des cade biciul crud.

În urma lor și pe-mpregiur
Cazaci, baskiri sălbatici
Cu sulii lungi, cu ochi de ciur
Alerg pe cai sburdatici,
Și-n zarea sură stă urlînd,
Urlînd lupul flămînd.

Dacă n-ar fi la mijloc obiceiul de a improviza pentru cele mai prozaice împrejurări (vînzare caritabilă de țuică !), s-ar surprinde la Alecsandri adevărate momente de virtuoșitate, cum sînt de pildă imnul către soare :

O ! soare, creatorul cînd de pe tronul său
Ți-a zis să fii, vrînd lumii să dea supremul bine,
Atunci El cu mîndrie s-a oglîndit în tine
Și chipu-i sfînt rămas-a în veci pe discul tău...

În tine cred o ! soare, de tine-mi este dor,
Prin tine cunoscut-am vîpaele iubirei,
Cu tine-am fost tovarăș pe calea fericirii,
În tine-am sorbit viața, în tine vreau să mor !

definiția Mediteranei :

Întindere albăstrie
Nemărginit safir,
O ! mare, scumpă mie,
Eu veșnic te admir !...

Scumpă Mediterană !
Lac limpede și lin !
Oglindă diafană
A cerului senin !

și descrierea spumoasei cascade a Rinului :

El cade !... Din-nălțime în fund se prăbușește
C-un muget lung sălbatic, grozav, răsunător,
Din stînci în stînci el saltă zdrobit, se risipește
Precum o-mpărăție de glorios popor.

Frumoasa-i limpezime, în clipă turburată,
Se schimbă-n largi troiene de spume argintii
Ce valmeș se răstoarnă cu-o furie turbată
Formînd o avalanșă de cataracte mii.

Și valuri peste valuri s-azvîrl spumegătoare,
Și sparg, țîșnind în aer, și fierb scoțînd scînteii,
Și pulberea de apă, alin plutind la soare,
Se-ncinge, ca o nimfă, cu brîu de curcubei.

O aspră clocotire, o cruntă detunare,
Anunță catastrofa și-nsuflă reci fiori,
Iar munții de zăpadă treziți în depărtare,
Privind acea cădere, își pun un văl de nori...

Într-un balcon al Castelului evoca nepoatei sale
Mărgărita o navigație spre ținuturi exotice :

Mă duce-n India brahmină
În raiul de la Taiti,
În care vecinica lumină
Îndeamnă vecinic de-a iubi...

Ne vom opri la cea minune
Din marea de la Ceylan,
Vom trece-apoi în răpegiune
Strimtura de la Magelan.

Ca și N. Grigorescu în pictură, V. Alecsandri s-a simțit în chip lăudabil dator să pună poezia în slujba patriei, cîntînd războiul de independență (Personal dăruise în 1877 armatei un cal și trei sute de lei noi spre a se cumpăra cinci puști „peabodi“). Felul, socotit săltăreț și ușuratic, în care poetul înfățișează ostilitățile, a fost criticat :

Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece
Și nu-i era, zău, nimănui
În piept, inima rece.
Voioși ca șoimul cel ușor
Ce zboară de pe munte,
Aveam chiar pene la picior,
Și-aveam și pene-n frunte...
Iată-ne-ajunși !... încă un pas
Ura ! -nainte, ura !

Bătălia apare prea idilică :

Cobuz ciobanu-n Calafat
Cînta voios din fluier,
Iar noi jucam hora din sat
Rîzînd de-a bombei șuier.

Totuși meritul lui V. Alecsandri stă în faptul de a fi popularizat, în versuri simple, ușor de memorat, ideea patriotică. Greul războiului îl poartă nu „colo-

nelul“ făcînd muștrări de la loc ferit, ci vitejii, precum căpitanul Romano și mai ales „plugarii muncitori lucrînd în foc de soare“ :

Voi toți care de dînșii ați rîs fără căință
Jos fruntea o ! nemernici căzuți în umilință.

Peneș curcanul, un țăran de la plug, a căpătat Virtutea Militară, un regiment rusesc dă onorurile militare unui erou cu opinca spartă și cu căciula desfundată, însă cu Steaua României și crucea Sfîntului Gheorghe pe piept. Cînd guvernul se arată nepăsător de soarta țăranilor combatanți, poetul se indignă. La masa lui de scris de la Mircești :

Ce-i astă sărăcime și goală și flămîndă ?
Eroii de la Plevna ?... Iată-i ! Ah, cine-ar crede ?
Le plînge chiar de milă tot omul care-i vede...

Ca material didactic, poeziile din Ostașii noștri sînt excelente prin definirea fără complicații a sentimentului de vitejie și prin narația inteligibilă a luptei :

Și tunuri sute bubuiau...
Se clătina pămîntul !
Și mii de boambe vîjîiau
Trecînd în zbor ca vîntul.
Ședea ascuns turcu-n ocol
Ca ursu-n vizuine.
Pe cînd trăgeam noi tot în gol
El tot în carne vie.

Teatrului i-a consacrat Alecsandri cea mai mare parte din activitatea sa. („Nu știu dacă am creat teatrul național, dar știu că i-am adus un mare concurs“.) Îi plăcea succesul direct al acestui gen și spiritul său critic bonom găsea aci o nimerită desfășurare. Într-o bună măsură a localizat, a imitat și lucrul a putut să pară, pentru cercetătorul de mai târziu, o mare descoperire. În realitate, publicul lui Alecsandri, familiar cu teatrul francez de la Iași, cunoștea prea bine modelele și dramaturgul le-a indicat însuși uneori. Și apoi, în teatru, intriga este o chestiune cu totul secundară și Alecsandri proceda asemenea clasicilor. Molière aproape localiza, iar vodeviliștii de la începutul secolului al XIX-lea reiau pînă la obsesie toate combinațiile scenice ale secolelor precedente. Observația strict tipologică a comediei obligă la un număr de situații mărginit. Toată problema în teatrul lui Alecsandri rămîne dar de a constata puterea comică, proprie autorului, calitatea inefabilă a dialogului său, separat de orice idee de conținut. Acest punct de vedere e valabil în orice comedie, în care invenția nu capătă o importanță prea mare. *Ginerele lui Hagi-Petcu*, de exemplu, nu-i decît *Le gendre de Mr. Poirier* a lui Augier. Întîiele scene au o culoare orientală și o mișcare de ceremonie moale moldavo-turco-fanariotă atît de izbitoare, încît spectatorul francez va trebui să rămînă surprins ca și englezul văzînd *Hamlet* reprezentat de actori japonezi în costume nipone :

RADU : Bună dimineața, domnule Verdulescu.

VERDULESCU : Plecăciune, *beizade*.

RADU : Iubitul meu socru (*prezentînd pe Ștefan*), vărul meu prințul Ștefan Movilă.

ȘTEFAN : Subofițer de cavalerie.

PETCU : Mă simt foarte cînstit, *bei mu...* (*se închină lui Ștefan*).

RADU : Cînstit, precum ziceți, și cu atît mai mult, iubite socrule, căci vărul meu a binevoit a primi să găzduiască aci...

ȘTEFAN (*Către Petcu*) : Mă ertați, domnule Petcu, că am primit această ospetie, fără a fi cunoscut de d-voastră.

PETCU : Ce se potrivește, *beizade!*... de vreme ce vărul *evgheniei* voastre v-au *proskalisit*, nu încape nici o *aporie*...

Mai departe, însă, după ce ochiul s-a obișnuit cu decorul, privitorul recunoaște că nu are înaintea decît spectacolul lui Augier, ușor travestit. Piesa e un studiu subtil de psihologie socială, substanța e totul, și nu s-ar putea găsi merit cui o împrumută în întregime. Cu totul altfel stau lucrurile cînd e vorba de comedii ușoare, vodeviluri, cîntecele. Aci ne-am putea scuti de a mai descoperi izvoarele. *Farmazonul din Hîrlău*, prelucrare, urmează de aproape un model străin, căci intriga aduce bufonerii clasice. Pestriț, prostălău provincial, vine să se însoare la Iași cu Aglăița, fata slugerului Gînganu. Însă are obligația de a se prezenta într-un timp dat. De această clauză profită pictorul Neonil, care, cu ajutorul lui Titirez, îl încurcă pe Pestriț, îl proclamă farmazon, îl supune unui ritual de fantezie, pînă ce trece termenul hotărît și Aglăița devine soția lui Neonil. Comicul e copilăresc și veselie factice și singura localizare izbutită e a numelor. Alecsandri e un mare născocitor de nume proprii burlești : Jignicerul Vadră ot Nicorești, Șatarul Săbiuță, Postelnicul Taki Lunătescu, Kir Zuliaridi, Papă Lapte, Nastasi Cîrcei, Nae Năucescu, Lică Panglică,

Costică Hazliul, Grigori Bîrzoii, Mastocsidis, Tingerică-Rumenică, Curculets Istets, Fărocoastă, Balamucea-Parcea, Imergold, Goldimer, Ghiftui, Banul Hagi-Flutur, Cîrcioc, Şatrarul Nărilă, Chir Chirilă, Colivescu, Comisul Agamemnon Kiulafoglu, Taki Jăvrescu, Pungescu, Gulişă, Sardarul Cuculeţ, Antohi Sgîrcea, Clevetici, Tribunescu, Sandu Napoilă, Pitarul Slugărică, Aristiţa, Calipsiţa, Chiriţa, Profiriţa, Luluţa, Mândica, Afrodita, Marghioala, Ferchezanca, Lucsiţa Fezpezanca, Gahiţa Rosmarinovici, Anica Florineasca, Mama Angheluşa, Cucoana Tarsiţa. *Modista şi cinovnicul*, prelucrare, e un vodevil uşuratic, trăind din qui-pro-quo. Cinovnicul galant Cernelescu se crede iubit de modista Profiriţa, iar aceasta preferă pe timidul Matache. Comicul este ieftin :

„Dar în sfîrşit te-am găsit — după multe alergături şi sudori în sfîrşit te văd dinaintea mea, frumoasă ca o Madonă talienească a lui Rafailă Zugravul, după cum zice şeful, veselă ca un pahar plin de vin de la Cotnar şi rumenă ca o lăcrămioară sau ca o friptură de curcan“.

Fără îndoială, prelucrare este şi *Creditorii*, scurtă farsă, în care un actor scapă de datorii închizînd pe creditori şi atrăgînd în cursă pe Taki Jăvrescu, un adorator al actriţei Aglae. Crezînd că datoriile sînt ale adoratei sale, Jăvrescu plăteşte. Mai substanţială este comedia *Iorgu de la Sadagura sau nepotu-i salba dracului*, în care nu lipsesc obişnuitele sforării teatrale. Dar tema morală îmbracă un aspect local. Bătrînul pitar Enachi Damiean, om de modă veche, cu antereu, brîu, blană şi căciulă brumărie îşi aşteaptă cu masă întinsă pe nepotul Iorgu de la „afcademiile din Sadagura“. Pentru a scoate în evidenţă înapoierea

pitarului, prin care se apără o teză însă caricată, autorul scoate pe scenă pe Gahița Rosmarinovici, femeie cu idei înaintate, tot atât de legitime în fond, deși la fel de umflate. Gahița poartă beretă cu pene, rochie bufantă de culoare vie și evantai. Umerii și brațele îi sînt goale, obrazul foarte dres și împestrițat cu benghiuri. Altercația dintre Damiean și Gahița înregistrează un proces între generații :

DAMIEAN : Da ce ți-am făcut ? pentru numele lui Dumnezeu !... ce-i *înghiția* cea ?

GAHIȚA : Nici invitație nu știi ce însemnează ?... Ehei ! *mon cher* arhon pitar ești *arrieré*.

DAMIEAN : Ce sînt ?... *rierel* ? Mări, ce vorbe sînt aceste ? Ha, ha, ha... Auzi, *înghiție, rierel, bonjur* ?... Auzi paroscovenii pocite ?... Nu-cumva, soro dragă, s-a mutat Țara Moldovii din loc ?... Nu cumva sîntem franțuzi, nemți ?... și noi, ca niște proști ne credem tot moldoveni !... Ha, ha, ha, *rierel, înghiție* !...

GAHIȚA : D-ta rîzi, pentru că nu te-ai adăpat de delicatețe, de eleganța și de sublimitatea limbei franceze.

DAMIEAN : Ce să fac ?... Să mă adăp ?... Trebuie să știi, cucoană dragă, că numai vitele s-adapă, dar oamenii beau... și să mă ferească Dumnezeu de *cateție*, de *ganț*, și de *biblităea* d-tale !... Cînd mi-i sete eu beau vin de Cotnar și de Odobești ; beau de cel moldovenesc curat, ear nu *ganțuri* nici *biblități*... Așa să știi.

GAHIȚA : Îi superflu să mai *cozarisim* împreună asupra acestui *sujet*, pentru că nu ne înțelegem.

Dacă Alecsandri profesează prin Damiean idei așa de retrograde, asta vine mai degrabă din nevoi scenice. Publicul din sală era mai receptiv la necio-

plirea pretins tradițională a bătrînului. De fapt Gahița cea cu benghiuri are un sentiment fin al luxului :

GAHIȚA : Du-te de te întâlnește cu cavalerii de acolo... și să admirezi amabilitatea lor... să-i auzi ce complimente delicate îți fac, ear nu cum faceți d-voastră, care vă slujiți de cuvinte groase și ziceți fiecărui lucru pe nume, fără a vă închetarisi de urechile damelor !... Du-te... întră în saloanele brilante, unde ard sute de *bujii*, ear nu lumînări de său ca pe-aici... Du-te de vezi oglinzile acele mari care îți reflectarisesc tot trupul... Canapelele acele elastice care te saltă cu plăcere, ear nu scaunele de lemn ce-ți întră în oase... Du-te, mai ales, de vezi damele acele educarisite, care stau toată ziua la o oglindă de-și împodobesc grațiile figurei și a trupului, ear nu ca pe la noi, să meargă la bucătărie și la spălătorie să-și feștească rochia și degetile. Du-te de le vezi toată acele, ș-apoi mi-i zice dacă influența străinilor ne-au stricat mintea, sau dacă ne-au *developat-o*.

DAMIEAN : Vel-Lopată ?... Destul !... Am înțeles.

Tînărul Iorgu, care sosește în costum bonjurist și cu lornion în mînă, trece îndată de partea Gahiței, spre nemulțumirea bătrînului :

DAMIEAN : Cu adevărat ; Iorgule, ce însămnează stecluța asta care ți-o tot bagi în ochi ?

IORGU : Mon cher oncle, cetirea neconținută a uvrajelor mi-au cam slăbit puterea razelor vizuale.

DAMIEAN : Ce ți-au slăbit, fătul meu ?

GAHIȚA : Puterea razelor vizuale... Aceste cuvinte tehnice vreau să zică că i-au slăbit *ochelnica*.

IORGU (*În parte*): Cine să fie dama asta care mă înțelege atât de bine? (*Apropiindu-se de Gahița*): *Madamă*, cu toate că n-am avut *felicitatea* de a-ți fi recomandat, dar mă folosesc de ocazia aceasta, pentru ca să te rog să mă norocești cu *declinația* numelui d-tale.

DAMIEAN (*Cu mirare, în parte*): Ce dracu-i zice?

GAHIȚA: *Monsiur Georges* *desirul* unui cavalier amabil ca d-ta nu poate rămînea neîmplinit... *par conséquence* mă grăbesc a-ți *declinarisi* numele meu... eu mă numesc Gahița de Rosmarinovici, *votre servante*.

Toată această parte e plină de vervă teatrală, nelipsită de trucuri și spirite, totuși cu priză asupra spectatorului. Un boier surd înțelege totul anapoda, sluga pusă să pîndească sosirea lui Iorgu vestește că n-a văzut pe tînăr, în vreme ce acela era de mult la masă. Sau, în fine :

DAMIEAN: Da, spune, spune... N-are și ea (*Moldova*) tîrguri?... N-are și ea oameni ca și celelalte țări? N-are munți, copaci, ape, vite?

GAHIȚA: Ba are prea multe... prea multe.

Pe dată ce trece conflictul de idei, piesa se descărnează. Fuga lui Iorgu cu Gahița, pocăirea lui, întoarcerea ca vrăjitor, împreună cu „un om sălbatic” care nu-i decît baronul von Klaine Șwabe, adorator al Gahiței, nu mai stîrnesc azi veselie. *Iașii în carnaval* are mult din comicul de încurcătură din *D-ale carnavalului* a lui Caragiale. Taki Lunătescu și soarta lui, Tarsița, merg fiecare după aventuri la bal mascat și se întîlnesc față în față, împreună cu alții

asemenea, la scoaterea măștilor. Dăm și de un embrion de Pristanda, comisarul Săbiuță, care, cu nădejdea de se face agă, e în căutarea unui „complot”. *Piatra din casă* nu poate fi nici ea originală. Cucoana Zamfira, ca să se poată remărita, vrea să scape de „piatra din casă”, adică de fata ei, Marghiolița, căreia îi găsește un tânăr nătăraș, pe Comisarul Nicul. Leonil, văr al Marghioliței, vrînd să strice planul, dă greș. Cîntece, travestirea lui Leonil în mireasă, închiderea tinerilor într-un dulap, astea sînt mijloacele prea ușoarei comedii. De aceeași categorie este *Scara mîței*, operetă, unde cadrul local ascunde cu greu convențiile vodevilești. Pe o văduvă o urmăresc cu asiduitățile doi inși și mijlocul de penetrație în intimitatea iubitei este o scară mobilă. Unele comedii sînt de-a dreptul localizări. În *Doi morți vii* (după *L'homme blasé* de Duvet și Lausanne), Ghiftui, proprietar bogat, suferă de spleen și gîndește să se vindece prin căsătorie. O falsă preocupare, de a fi pricinuit înecarea unui lipovean, îl face să se dea, o vreme, drept mort, prilej de a-și da seama de ingratitudinea prietenilor și a logodnicei. Ghiftui își găsește fericirea în însoțirea cu o fată de țară nevinovată. *Agachi Flutur* (*L'avare en gants jaunes* de Labiche) propune ca erou principal pe Ghiță Coșcodan, tânăr cămătar umblînd după însurători fructuoase. Avar extravagant, de tradiție franceză, *Chir Zuliardi* (*Le tigre de Bengale* de Ed. Brisebarre și Marc-Michel) prezintă un gelos care-și bănuiește nevasta pentru cele mai mărunte lucruri, lăsîndu-se totuși convins de nevinovăția ei tocmai cînd aceasta, plictisită, era pe punctul de a-l înșela. Desfășurarea acțiunii are analogii cu aceea din *O noapte furtu-*

noasă. Sgîrcitul risipitor, prelucrare desigur ori compilație, e un straniu amestec de melodramă zgomotoasă și comedie. Antohi Sgîrcea, rănit de purtarea fiului său de suflet Polidor, care se bucurase crezîndu-l mort, devine din zgîrcit risipitor și cheltuiește toți banii ca să nu lase fiului nici o moștenire. Sfirșitul e țipător patetic, schillerian :

ANTOHI (*In delirul morții*) : Ce mai vreți de la mine !...
Banii ?... (*Ride cu spasmuri.*) Ha, ha, ha !... i-am
mîncat pe toți !... Din toată averea mea n-a rămas
clironomie decît ulcica asta... și nici asta întreagă...
Na !... culegeți !... (*Aruncă jos ulcica de o strică,*
apoi cade pe pernă, dă un gemet lung și moare).

DOCTORUL : A murit !

TOȚI : A !...

(*Polidor se scoală tulburat, dar, întorcîndu-se, întîl-
nește pe comisarul de poliție.*)

COMISARUL (*Intrînd prin dreapta*) : Domnule Polidor, din
ordinul ministrului te arestez !

Ca Hagi-Tudose al lui Delavrancea mai tîrziu, ca
Grandet în fond, Antohi gustă din plin voluptatea
atingerii aurului :

ANTOHI : Eată-i... juvaerii !... Rodul unei vieți întregi de
lipsă și de trudă. Eată-i... O comoară dulce și
fermecătoare !... căci nu mă pot scălda în tine ca
să te simt pe tot trupul ! Nu mă satur să te ating
numai cu mîinile... Nu !... îmi vine să te sorb. (*Se*
apleacă pe sipet.)

SANDU (*Țiindu-l*) : Iea seama că-i cădea, frate.

ANTOHI : Ține-mă, Sandule, ține-mă ca să-i pot desmierda
și săruta că poate acum îi privesc pentru cea din

urmă dată... Am să mor, iubiții mei, să mor și să nu vă mai văd !... Veniți cu mine pe ceea lume, gălbiorii mei !

Peste drama sgîrceniei este aplicată o comedie socială. Sgîrcea intră în politică și întreține jurnalul *Gogoașa patriotică* a doi ultra-liberali, Clevetici și Tribunescu. Satira, uzuală și în Franța, se adaptează la condițiile locale și Tribunescu e un părinte al lui Cațavencu :

TRIBUNESCU : Cer cuvîntul ! Nu mă mir că aud asemenea discurs din partea domnului preopinent, căci d-lui este un conservator !

SANDU : Nu !... Eacă vorbă !

CLEVETICI : Nu întrerupe, domnule !

TRIBUNESCU : Și ce este un conservator ?... Un om care... conservează !... un om care voiește să conserve privilegiul de a nu fi supus la nici una din îndatoririle cetățenești. Însă eu !... Au doară sermana noastră Românie să zacă mult timp încă sub o rugină, atît de... inconstituțională ! Nu ! căci eu voi susține, voi apăra totdeauna : (*răpide*) dreptatea, libertatea, egalitatea, fraternitatea, inviolabilitatea... (*Se răsufală prelung.*)

SANDU : Dîrr ! Haide, haide, haide, dăi, dăi, dăi... S-a pornit moara.

CLEVETICI : Nu întrerupe oratorul, domnule.

TRIBUNESCU (*Urmînd repede*) : Drepturile naționale, autonomia, independența, gloria națională, garda națională, sufragiul universal...

Nunta țărănească, tablou național în 1 act, mică operetă, desfășură dramatic amintiri din școală.

Chir Gaitanis e un loghiotat grec, care regretă
vremurile trecute :

S-a dus vremea ȝea fromosa
Chind un dascalos grecos
Înarmat cu-o varga grosa
Paradosa faneros :

Aritmetichi,
Me Gramatichi,
Che istorichi
Ap' edo' pechi.

Ma acum lumea se strica !
Și de ris noi am remas ;
Căȝi baeȝii, fara frica,
Ne dau noă piste nas !

Înainte chind intramo în scola cu sprintenile sbur-
lite, toȝi baeȝi tremura ca varga. — Ca varga ȝe se
clatina pe capa a lor ; si chind ziȝeam o dată :
sopate diavole ! nu auzeai niȝi chirc. Pe urmă chind
chiamamo vro uni ca să-ȝi spue matima, intra
sapteȝeȝi de draȝi în el (*făcînd ca un dascăl grec în
școală*) :

— Bre ; Buzdugane, ela do.

(*Făcînd ca școleriul*)

— Oriste didascale.

— Ela do, pes mu : Posa ine ta meri tu logu ?

— Ta meri tu logu ?... decapente !

— Decapente ?... decapente forės ma scasis, anoite.

Și înȝepeam si-l croesc cu varga ; che dos tu, che dos tu...
pîn ȝe învăȝa posa ine ta meri tu logu !

Intriga e simplă. Loghiotatul împiedică o nuntă țărăneasă fiindcă un țăran îi datorește o sumă de bani. Alecu Leonescu, voios că tată-său îl trimite la Paris, plătește el datoria. *Crain-nou*, operetă, e în același gen național. Ispravnicul urmărește pe Leonaș, răpitorul nepotei sale, sub cuvânt că i-ar fi furat 40 000 de lei. La urmă se află că hoțul e chiar fiul ispravnicului. Simpatică este figura lui moș Corbu, care tănuiește pe fugari, vorbind în pilde enigmatice în maniera Anton Pann „cică, vorba ceea : Nici să zăresc drac, nici cruce să-mi fac... cică, vorba ceea : Arșagul își găsește pîrșagul“. *Cinel-cinel* e mai mult un pretext de a folosi pe scenă costumul național. Două fete de boier, dîndu-se drept țăranți, fac haz de flăcăul Graur, prototip de țăran tînăr și isteț (Alecsandri e un inițiator al idealizării vieții sătești) :

GRAUR : Măi ! Că mîndre haine aveți voi pe-aici !... Parcă sînteți tot fete de răzeși de la Cașîn.

TINCUȚA : Ce zice ? ce zice ?

SMĂRÂNDIȚA : El ne ia de țărance. Las' să rîdem nișel.

GRAUR (*În parte*) : Is mîndrulițe coz !... Îmi vine să le-apuc la hîrjoană. (*Tare*) N-auziți, fa ?

SMĂRÂNDIȚA : Ce-i, bădică ?

GRAUR (*Rîde*) : Cînd mă uit la voi... știți ? mă furnică prin inimă, că încă așa lighioi frumușele n-am întîlnit eu.

TOATE (*Rîzînd*) : Lighioi ?... Ce-i aia ?

GRAUR : Multe căprioare am vînat și multe pătărnicchi am împușcat... D-apoi ș-așa pătărnicchi ca voi...

TOATE : Pătărnicchi, noi?... ha, ha, ha.

GRAUR : Ba încă de cele de toamnă... Ş-aş!-şi îmi vine să vă prind în laş, că, pre legea mea ! pe soare pot căta, dar pe voi ba ! (*Se apropie de dame ; aceste se trag în lături*) : Nu vă temeţi, fa, că doar şi eu sînt om pămîntean... sînt flăcău şi poate să-mi aleg o nevastă dintre voi.

Piesa este unionistă, acţiunea se petrece în Valahia, lîngă hotarul Moldovei, Graur moldoveanul ia de nevastă pe Florica munteanca („Moldovean, muntean — zise Graur — totuna-i... tot român“).

Intriga din *Rusaliile* e proprie comediei franceze. Susana, nevasta vornicului din sat, îşi bate joc de doi adoratori inoportuni, subprefectul Tachi Răzvrătescu şi dascălul Ionus Galuscus. Sfătuiţi, cu viclenie, să vină la întîlnire îmbrăcaţi femeieşte, amîndoi cad în mîinile ţăranilor, care-i iau drept rusalii. Alecsandri, pe lîngă decorul ţărănesc, a adăugat satira socială. Galuscus e tipul latinistului ardelean integral :

TOADER : Domnule Găluşcă ; te-aş ruga...

GALUSCUS : Faci eroare, amice. Eu mă numesc din străbuni Galuscus, nu Găluşcă. Sunt roman din Dacia Transcarpatină şi mă cobor dintr-un general roman ce a ținut rezbel cu Gaulia pe timpul lui Cezar, din care motiv el a fost supranumit Galuscus de Senatul Romei. În consecinţă, binevoieşte, amice, a nu mă porecli Găluşcă mai cu seamă că nu pot suferi găluştele... nu-mi priesc.

TOADER : Fie ş-aşa, cucoane Găluşcă.

GALUSCUS : Iar cucoane ? V-am spus la toţi aice, de cînd mă aflu ca profesor în sat, să nu-mi mai ziceţi cucoane, pentru că astăzi nu mai esist boierii, nu

mai sunt boieri. Zi-mi frate Galuscus, fiindcă toți romanii sunt frați.

TOADER : Ți-aș zice frate, cucoane, d-apoi nu-i obicei de astfel pe la noi. Numai călugării își zic frați.

GALUSCUS : Bine ; dacă usul nu eartă, zi-mi domnule. Acest cuvânt e latin și ascendenții noștri, precum știi Teodore, erau de viță latină. Strămoșul meu, generalul Galuscus, care era văr primar cu Trifonius Petringelus și cu nu mai puțin celebrul roman Bostanus Coptus, ce se rudea cu oficiliatul și mult sapientul Cartofilus Cesarus Craescus...

TOADER : Ean las', domnule, cartofele și bostanii de-o parte și m-ascultă...

Mijloacele comice sînt cam ieftine și asemenea sînt și cele întrebuintate la definirea lui Răzvrătescu :

RĂZVRĂTESCU : Rău !... Ați fost lipsiți de toate, și de libertate și de egalitate, și de fraternitate, și de legalitate, și de inviolabilitate... și de... (*scoate un jurnal din buzunar*)...

VEVERIȚĂ (*La țărani*) : Ce-o fi, mă, acele toate ?

RĂZVRĂTESCU (*Citind jurnalul*) : „Și de drepturi cetățenești, și de drepturi comunale și de drepturi municipale și de drepturi civile, și de drepturi politice, și de sufragiu universal“.

VEVERIȚĂ (*Lui Gheorghe*) : Ce-i sufragiu cela, mă Gheorghe ?

GHEORGHI : Sofragiu, cumătri, ca la boieri.

RĂZVRĂTESCU (*Citind*) : „Dar în fine, a unsprezecea oră a sunat pentru voi ! Cel proletar va scăpa de proletariat ! cel mic se va face mare și viceversa, cel mare se va face mic ! cel slab va fi putinte, și cel putinte neputinte !“

Arvinte și Pepelea este punerea în scenă, în spirit silit, a anecdotei „Din tocmeală neînțeleasă, bani dînd rămîi fără casă“ (vînzarea unei case cu dreptul pentru vînzător de a se folosi de un cui) din *Năstrăvăniile lui Nastratin Hogeia. Paracliserul sau Florin și Florica*, operetă, are numai o superficială haină românească. Încolo intriga, falsă, aparține manoperilor vodevilești. Florica iubește pe țăranul Florin și nu-l suferă pe paracliserul Colivescu, îi pune pe amîndoi la ambiția de a se înrola în armată și se face și ea vivandieră, moștenind pe deasupra și averea stăpînei. Cea mai originală și deci cea mai valoroasă piesă națională este *Sinziana și Pepelea*, feerie, din care se trag viitoarele basme dramatizate din literatura română. Avem de-a face cu un Papură-Împărat, după a căruia fată, Sinziana, aleargă Pepelea, Pîrlea-Vodă (simbol al secetei), Lăcustă-Vodă și alții. Fata e furată de un zmeu. Fabulosul e umplut cu bufonerii, nu totdeauna de bun gust, cu aluzii la stări prezente, de altfel ca și în poveștile dramatizate ale lui Carlo Gozzi. Tîndală și Păcală, sfetnici fricoși și fără onestitate, sînt din tagma lui Pantalone și a lui Tartaglia. Putem alătura la dramele naționale *Cetatea Neamțului*, după C. Negruzzi, piesă artificială, de un patriotism teatral.

Alte piese și-au pierdut azi orice interes. Două „proverbe“, *Rămășagul*, *Concina*, tratează cel dintîi tema, banalizată în teatrul francez, că femeia își poate oricînd înșela bărbatul, cel de-al doilea, o romanțioasă verificare a amintirilor unei prințese bătrîne și ale unui doctor avînd ca moralitate o mai mare îngăduință față de tineri. *Nobila cerșetoare* e o mică improvizație, cu scopul de a atrage atenția

publicului să subscrie pentru ajutorarea Franței învinse la 1871. *Drumul de fier* își întemeiază toate neînțelegerile comice pe prezența unui tânăr inginer, care ia topografia locurilor în vederea construcției unei linii ferate. *La Turnu-Măgurele* e o glorificare a răniților în războiul de la 1877. *Sfredelul dracului* e o adaptare după *L'oiseau de passage* de Bayard și aduce în scenă isprăvile unui intrigant, Mastocsidis, care încurcă pe toată lumea și-o pune pe scandal. *Millo director* s-a scris pentru celebrul actor, nu fără imitarea de modele franceze. Millo caută actori și lumea luându-l drept director de minister îi cere slujbe; de unde încurcături. Nici unul din „cîntecele comice“ (*Șoldan viteazu*, *Mama Anghelușa*, *Herșcu boccegiu*, *La București*, *Clevetici*, *ultra-demagogul*, *Sandu Napoilă ultra-retrogradul*, *Vivandiera* etc.) nu se mai pot gusta. Din *Vivandiera* a răsunat multă vreme *Marșul ostașilor români*:

Drum bun! Doba bate!
Drum bun, bravi români,
Cu sacul pe spate
Cu armele-n mâini.

Toată această producție dramatico-muzicală, cu concursul lui Flechtenmacher, apare azi incredibil de frivolă și preocupată mai degrabă de succesul imediat al spectacolului decât de gândul unei creații durabile („Pentru urmașii noștri de vor fi curioși a avé o idee de timpul actual — zice însă Alecsandri — aceste cîntecele le vor înfățișa portreturi fotografice... Într-aceasta consistă tot meritul lor“).

Totuși, în afară de *Iorgu de la Sadagura* și de *Sinziana și Pepelea*, izbutesc să învingă vremea peri-

pețiile cucoanei Chirița (*Chirița în Iași sau două fete și-o neneacă, Chirița în provincie, Cucoana Chirița în balon*). Chirița e o contesă d'Escarbagnas și după cum s-a dovedit o madame Angot, personaj popular în teatrul boulevardier de la începutul veacului al XIX-lea. Tipurile comediei clasice, tânărul neghiob, fata care vrea să se mărite, valetul nătâng, sînt evidente și inevitabile. Opera lui Alecsandri nu rămîne mai puțin originală. Chirița e o cochetă bătrînă și totdeodată o bună mamă, o burgheză cu dor de parvenire, dar și o inteligență deschisă pentru ideea de progres, o bonjuristă. Amestecul de anteree și fracuri, de moldovenească grecizantă și jargon franco-român, de tabieturi patriarhale și de inovații de lux occidental dă un tablou inedit, încîntător pentru ochiul de azi. Veselia nebună a cupletelor, învîrtirea în danț a personajelor, ritmica în genere a acestor comedii dau naștere unei plăcute emoții arheologice. Chirița face călărie și a învățat franțuzește, în felul ei :

CHIRIȚA : .. Monsiu Șarlă... ean dîtes moi, je vous prie :
est-ce que vous êtes... mulțemit de Guliță ?

ȘARL : Comme ça, comme ça... mulțemit et pas trop.

CHIRIȚA : C'est qu'il est très.. sburdatic... mais avec le
tems je suis sûre qu'il deviendra un tambour
d'instruction.

ȘARL (*Cu mirare*) : Tambour ?...

CHIRIȚA : Qui... adică, dobă de carte... tambour... nous
disons comme ça en moldave.

ȘARL (*În parte*) : Ah bon !... la voilà lancée.

CHIRIȚA : Et alors nous l'enverrons dedans.

ȘARL : Où ça, madame ?

CHIRIȚA : Dedans... în nuntru... nous disons comme ça en moldave.

ȘARL (*In parte*) : Parle donc le moldave alors, malheureuse.

CHIRIȚA : Et voyez-vous, monsieur Charles, je ne voudrais pas qu'il perde son tems pour des fleurs de coucou.

ȘARL : Pour des fleurs de coucou ?

CHIRIȚA : C'est-à-dire : de flori de cuc... nous disons comme ça...

ȘARL : En Moldave... (*In parte*) : Cristi... qu'elle m'agace avec son baragouin !

Scenele de caracterizare sînt bufe, enorme, nu cad în trivialitate și produc un rîs sănătos :

LEONAȘ : ...Ah ! Chirițoae, ești o zîănă...

CHIRIȚA (*Cochetînd*) : Ean las.

LEONAȘ : Un mușun.

CHIRIȚA : Ei...

LEONAȘ : O zarnacade.

CHIRIȚA (*Bucuroasă*) : O acade ? O zarnacade ? Ah !

LEONAȘ : Chirițoaeo, Bîrzoaeo... dacă mă iubești... dă-mi portretul matale.

CHIRIȚA : Da cum, doamne eartă-mă... așa îndată ?

LEONAȘ : Dă-mi-l... or mă-mpușc în ochii matale cei verzi... (*Scoase un pistol de ciocolată.*)

CHIRIȚA (*Spărieată*) : Vai de mine că avan mai ești !... (*Scofînd un portret mare din sîn și dîndu-l lui Leonaș*) : Na, frate, și nu face pacatu.

LEONAȘ : Ah ! Chirițoae... să fii blagoveștită în vecii vecilor că m-ai scăpat de la moarte... (*Mușcă pistolul.*) (*In parte*) : Bună ciocolată ! (*Leonaș o strînge tare pe Chirița în brațe.*)

CHIRIȚA : Ah !... Leonaș... te rog menajarișești-mă... nu face abuz de slăbiciunea unei gingașe ființi ; dacă mă iubești... dacă-ți sînt scumpă, fii delicat... nu mă opri mai mult... lasă-mă să fug... că mă muncește cugetul... (*Se tot trage îndărăpt.*)

LEONAȘ (*Fără se mișca din loc... În parte*) : Du-te la Bender, rusalie.

O apariție grațioasă este Luluța, fată modernă, îndrăzneată și sentimentală. Cît despre pitoresc, el se împlinește cu apăsate cuvinte țărănești și cu ocări surugești, pe toate gamele :

SURUGIUL (*Îndemnînd caii*) : Hi, hi, hi, hii, copii... nu mă lăsați... Hi, hi, tătucă... Hi, hi, mînca-v-ar lupii (*pocnește*). Hi, Iudă, hi, jupitule. Eaca mă ! c-or să mă lesă în trocan... Hi, hi, da, hi... lua-v-ar dalacu... prohodi-v-ar cioarele !... Hi, hi... o dată copii cu toți... Hi ! lăsa-v-ați oasele cioarelor și pielea vamișului... Ho, ho, ho, ho, tbrrr... degeaba !... de-acum ne-am troienit...

Alecsandri a avut ambiția, în unele piese, de a zugrăvi starea socială a vremurilor sale.

Alecsandri a voit să facă în *Lipitorile satelor* un studiu de adîncime al factorilor ce sapă, după el, sănătatea economică a țaranului român. N-a izbutit totuși. Kir Iani Avdelos, arendaș, și jupînul Moise, orîndar al satului, sînt ființe, profesional vorbind, inverosimile. În locul tenacității, șireteniei și onctuo-zității, arendașul și orîndarul pun în combaterea țaranului Ion teslarul mijloace criminale, plătind un om să omoare pe concurentul lor și căutînd să supprime și pe ucigașul complice. Însă, astfel de metode definesc de criminal în genere, nicidecum o categorie

socială, lucrînd cu procedee specifice. Piesa e o melodramă exagerată. Mult mai bine construită este comedia severă *Boieri și ciocoi*. Ea osîndește generația venală a vechii protipendade dintre 1840—1846, săpată la rîndu-i de parveniți ca Lipicescu și pitarul Slugărică. Lipicescu e un Dinu Păturică, ridicat prin lingușiri și devenit obraznic și primejdios pentru stăpînul său, vornicul Hîrzobeanu. În fața vechii generații stă bonjuristul Radu, aprobat de răzeșul Arbore și de boierul de bună tradiție patriotică, hatmanul Ștefan Stîlpeanu. Piesa are norocul unei desfășurări încete și amănunțite, mai mult decît pe acela al unei expoziții morale bogate. Oamenii sînt șterși, însă scenele sînt pitorești și azi încă și mai colorate prin îndepărtarea moravurilor. Iată una în care ci-novnicul Alecsandri avea destulă competență :

VULPE : Ecselenția sa, domnul ministru ?...

LIPICESCU : Se găsește la vodă... Ai vreo treabă cu boierul ?

VULPE : Să vezi dumneata... Cum s-ar prinde... aș avea să-i *pristavlisesc o jalbă în predmetul unei peripioce* ce am cu niște răzeși.

LIPICESCU (*În parte*) : Chilipiru-i gata. (*Lui Vulpe*) : Ai fost *obiidnit* prin v-o *samavolnicie* din partea lor ?

VULPE : Adică... să vezi dumneata... Ei sînt vecini cu moșia mea, ș-aș avea poftă... dacă s-ar putea... cum s-ar prinde... Mă-nțălegi ?...

LIPICESCU : Cum nu ?... Ai avea pofta să le *răzluești* o parte din pămînt... cu *hapca*.

VULPE : Să vezi dumneata, cucoane Nastasaki : Făcînd *sprafcă în ispisoacele* mele, am *dosloșit* din *holdul* lor, că unchiul meu, răposatul ftori-vist Nicu Hapcea, au cumpărat la *leat* 1812 o *hirtă* de loc de la răzeșul Todir Arbure, pe preț de-un cal bă-

lan, cu *zdelcă* întărită în *presustviea* giudecătoriei de Botoșani așa precum se poate dovedi din cuprinsul delilor *scrispise* și *șnuruite*, ce se află la Arhivă, în dulap, în *predmetul* sus pomenitei vânzări. (Se *răsuflă*.) Însă la *leat* 1816 moare, cum s-ar prinde, Toadir Arbore de *dropică*... moare!

LIPICESCU : Să-i fie de bine !...

VULPE : Amin... Ear' ca să vezi?... La *leat* 1817, se scoală feciorul răposatului, unul Constantin Arbure, zis Cîrnul, se scoală c-o *povescă* plină de *ponos*, arătînd cu dovezi i mărturii, că tată-său n-ar fi primit de la unchiul meu, ftori-vist Nicu Hapcea, calul cel bălan din *zdelcă* și că sus pomenita *hirtă* de loc ar fi fost luată de sus pomenitul meu unchi cu *insovolnicie*, ba chiar și cu *vigavor*... Isprăvnicia *docladarisește* giudecătoriei, care și trimite un *stolnacealnic* la fața locului în *comandirovcă*...

LIPICESCU : Bun... Zi 'nainte !

VULPE : *Cinovnicul* vine cu *podorojnă*-n cărușă de poștă, cere *podpiscă*, dă *rospiscă*, și fără a se teme de-a face *ostanovcă* în *slujbă*, așterne o *otnoșanie* pe hîrtie *tricapel* prin care îndreptuește pe Constantin Arbure zis Cîrnul.

LIPICESCU : Ce face atunci ftori-vistul ?

VULPE : Unchiul meu aleargă la Eși cu *ponos* în potrive *stolnacealnicului*, care *adiaforisise* de *raspolojenie*, și cere să i se facă o *nacazanie*, ca unuia ce luase *rușfet* în *predmetul* de mai sus... Însă n-au *hatoritosit*... cum s-ar prinde... și deci... prin urmare... așa precum...

LIPICESCU : *I proci... i proci*... Am înțales cursul pricinii... Mi-ai lămurit-o de minune.

Ultimele lucrări dramatice ale poetului aduc un progres de adâncime neașteptat. Pe lângă maturitatea tehnică, apare facultatea creației de oameni. Desigur că *Despot-Vodă* se nutrește din teatrul lui Victor Hugo, cu toate acestea drama lui Alecsandri e originală și dacă e vorba de vreo înrîurire, ea e din partea, mai degrabă, a piesei lui Hasdeu, *Răzvan și Vidra*, pe care Alecsandri o numea, în deriziune, „dramul“, deși aceea deschidea seria dramelor istorice române. Marele pathos, beția lirică și retorică din teatrul lui Hugo n-au trecut la Alecsandri, înlocuite prin dizertații poetice de ton minor, cu prea multă frunză de cuvinte, și prea puține mari imagini. În schimb, viziunea lumii e mai pozitivă. Se conturează de la început conflictul fundamental și tradițional din teatrul istoric românesc, care este nu între indivizi, ci între ambiția voievodului, pe de o parte, și rezistența obiceiurilor și a corpurilor constituite, pe de alta. Vechiului cor din tragedia elină îi ia locul aci țărănimea, factor de împotrivire și totodată spectator impasibil al agitației eroului în spiritul unei absolute religii a deșertăciunii. De aceea eroii inteligenți și ai inițiativei fac în acest teatru o figură mizerabilă și antipatică în chiar intenția autorului, criteriul faptelor fiind bunul simț, obiceiul pământului, în genere deci idei moderatoare. Privind lucrurile din punct de vedere absolut, acest teatru consfințește pe eroul plat. Exponenții tradiției sînt, în *Despot-Vodă*, Jumătate și Limbă Dulce, comentatori cu bun umor ai evenimentelor, care însă nu judecă faptele eroic, ci numai din punct de vedere politic :

Rău e cînd rîde culmea de mușuroi, de jos,
Dar vai de cap cînd talpa-i mîncată pîn' la os !...
Aceste gînduri negre în mine turba-mpîntă
Și, zău, simt cîteodată că dracul mă descîntă,
Mînia fierbe-n mine și, de n-aș fi plăiaș,
De n-aș fi român, frate, m-aș face ucigaș !

Instinctul artistic al dramaturgului a știut să lase eroului libertatea de a se proiecta. Despot e un aventurier ambițios, pornit de jos, inteligent, cult, mare seducător de oameni și nu prin satanism romantic, ci prin valoarea și generozitatea planurilor sale. Oratoria sa e ușor pompoasă :

Cine-s ?... Ascultă înclinat

Sînt Despot Eraclidul din Paros ! Al meu tată
A fost fruntaș de oameni în Grecia bogată,
Printz falnic ! de pe tronul-i căzut și răsturnat
Sub apriga urgie a turcului turbat.

Aventurierul cîștigă numaidecît pe toți. Cuvintele lui înalță spiritele, seducțiile încîntă pe femei, iar doamna Rucsanda și fata lui Moțoc, Ana, sînt amestecate. Despot le captează pe fiecare cu mijloace felurite. Doamnei îi face daruri și omagii, cu care soția acelui ursuz Lăpușneanu nu este obișnuită ; Anei îi dă un spectacol de vitejie, sărind pe un cal sălbatic peste zidul curții. Moțoc, tatăl Anei, a întrevăzut pentru el un mijloc de sporire a influenței și căpătînd de la Despot făgăduința de a-i fi ginere, pune la cale înscăunarea cu complicitatea celor mai mulți boieri. Întîia mișcare nu-i izbutește. Despot e prins, închis, scapă din închisoare cu ajutorul unui nebun, Ciubăr-Vodă, venit ca din senin și pe care îl

lasă în locu-i, fuge din nou la castelul lui Laski, unde îl așteaptă Carmina, soția palatinului și iubita sa. Îndrăzneala lui Despot e răsplătită de noroc și de altfel aventurierul are o însușire mai mare decât toate celelalte și anume încrederea în destin :

MOȚOC

Mai bine o lasă că-i năîngă
De nu ți-ar frînge capul...

DESPOT

N-am teamă să mi-l frîngă.
Deprinsu-m-am cu caii spanioli și arăpești
Ce sub a lor copite au aripi vulturești.
Ș-apoi... ceva îmi spune cu-o tainică șoptire
Că moartea respectează pe omul cu menire.

Cînd în cele din urmă Despot ajunge domn, el se prăbușește în foarte scurtă vreme. Pentru ce ? Autorul indică greșelile, subliniindu-le după concepția sa patriotică, fără a putea strica unitatea organică a creației. Despot nu se mai căsătorește cu Ana, supărînd pe Moțoc, și nici cu Carmina, care mărturișește adulterul lui Laski. Despot mărește haraciul și vrea să facă țara luterană. Aceste cauze nu sînt suficiente. Împotriva lui Moțoc, Despot putea ridica alte forțe boierești, în contra lui Laski, prestigiul lui de domn, cu alianțe mai solide. Ingratitudinea n-a dărîmat niciodată pe un potentat. Și alți domni au mărit darul de bani către Poartă și au făcut și mai sîngeroase exacțiuni. Despot cade prin chiar însușirile lui, prin idealurile lui utopice. El vrea să facă Universitate în țara lui Moțoc și să pornească cruciadă împotriva Semilunei :

Boierii stau pe gânduri, nedumeriți?... Prea bine.
Deci facă-se lumină în ochii tuturor
Și spuie toți de-a rîndul cu glas deschis ce vor?
Eu, fără amețală de visuri de-nălțare,
Vreau gloria Moldovei, ș-a ei neatîrnare!
Mai mult! Vreau să rup jugul cumplit și rușinos
Ce-apasă omenirea în fiii lui Hristos!
Mai mult!... Vreau Românimea-nainte mergătoare
În sfînta Cruciadă lui Christ liberătoare
Ca nime-n cursul lumii, nici crai, nici împărat
De soartă-i să dispue cu dreptul uzurpat.

Astfel de seducțiuni sînt menite a lăsa reci niște oameni fie mai conștienți de imposibilitatea planului, fie duși numai de ambiții personale. Programul lui Despot e prea fin pentru Moldova timpului și seducătorul abil în lumea Carminei se dovedește naiv. Instinctul de cuceritor facil mai inspiră aventurierului un mijloc de a scăpa de moarte și anume, un discurs foarte caligrafic și ușor fanfaron, excelent într-o Academie:

Vreți moartea mea?... Sînt gata!... Ucideți! căci n-am teamă
De-a mele fapte-n viață să dau în ceruri seamă;
Dar tronul mai sus este de brațul omenesc,
Și singurul său jude e judele ceresc!
Dar mirul e o rouă cerească, sîncătitoare,
Pe fruntea ce-au atins-o în veci neperitoare!
Nici soarele nu poate să o prefacă-n nor,
Nici omul să o șteargă cu brațu-i muritor!...
Vreți moartea mea?... Ucideți?... dar eu, tristă victimă
Istoria Moldovei vreu s-o scutesc de-o crimă,
Să nu poarte stigmatul în ziua re-nvierii

Că a plătit cu moartea pe Despot, domn al țării.

(*Scofându-și coroana de pe cap și aruncînd-o*):

Mi-arunc din cap coroana !... din mîna sceptru-mi scot...

Nu mai sînt domn !... acuma uci-deți pe Despot !

O clipă boierimea șovăie, apoi Ciubăr-Vodă, fostul nebun, înjunghie pe Despot, fiindcă istoria Moldovei arată dimpotrivă că uciderea e calea tradițională de a scăpa de un pretendent. Astfel, *Despot-Vodă* devine tragedia nu prea adîncă însă bine studiată a omului de acțiune dinafară, în luptă cu un factor puternic și impenetrabil, cu obiceiul țării.

Fîntîna Blanduziei este o dramă plină de viață, spectaculoasă, poetică nu atît în poezia exterioară, cît în problema de bază. V. Alecsandri a înțeles bine pe Horațiu, indiferent în ce limbă l-a consultat. Poetul a crezut că scrie drama sa. Horațiu se crede „un geniu” și ca atare mai presus de ultragiile vîrstei. Dragostea Gettei e cerută ca un tribut obligatoriu :

Eu, Horațiu, alesul Asteriei,

A Chloei, a Glykirei, a Pyrrhăi, a Liydiei,

Ce-au înflorit cărarea întregii mele vieți

Cu-a lor nemuritoare și vesele frumuseți :

Eu ce acum ajuns-am pe culmea de pe care

Tot omul cată-n urmă-i c-o lungă suspinare,

Resimt un foc în sînu-mi mai splendid, mai curat...

Poet sînt și poetul nu e scutit de chin

De tot ce-i omenire nimic nu-i e străin.

Getta, care admiră pe poet, nu admiră bărbatul și Horațiu, în jurul căruia gloria a pus ziduri reci de respect, o iartă pentru că fata găsește manu-

scrisul „Artei poetice“, pierdut la Fîntîna Blanduziei (aşa numeşte Alecsandri vestita Fons Bandusiae nu printr-o licenţă, cum s-a crezut, ci pentru că asemenea lecţiune era admisă de editori şi citată chiar de Sainte-Beuve în al său *Tableau de la poésie au seizième siècle*). Zoil aduce lui Horaţiu învinuirile pe care generaţia tînăra în frunte cu Macedonski „lătrătorul“, „le moult intéressant Lama du Littérateur“ care îl făcuse „broască“, le aducea lui Alecsandri :

Orfeu !... Cine ?... Horaţiu !... Orfeu ?... O ! profanare !
Orfeu !... Îmi trec prin vine fiori ce-mi dau turbare.
Un egoist de frunte, interesat, venal,
Un curtizan nemernic de tron imperial,
Împărşitor de ode în veci linguşitoare,
Nesăţios de lauri, de bani şi de onoare !

Într-un cuvînt, piesa tratează lupta geniului bătrîn cu duşmanul implacabil ce se cheamă timp, rezumată în finalul traducînd pe *Non omnis moriar* :

Din bunurile vieţii cu tine mă aleg !
O, glorie, Horaţiu nu va pieri întreg !

Fîntîna Blanduziei este o comedie melancolică, consolidată prin bune trucuri teatrale. Scena festivalului, aceea a declamaţiei lui Horaţiu sînt de un umor delicat. Un specimen de mozaic scenic graţios este enumeraţia de bucate făcută de Glutto :

SCAUR (*Aşezîndu-se lingă masă*) :
Ce vom avea la masă ?... Rosteşte Glutto, spune.

GLUTTO (cu lăcomie):

De toate cele rare și scumpe... de minune!
Fazani umpluți cu trufe, și stridii de Lucrin,
Cucoare împănate și marinate-n vin,
Privighetori în șiruri pe frigărele-nfipte,
Cegi grase din Tanais, trei ferte și trei fripte
În untdelemn de Lesbos și... ce este mai bun,
Un blid de limbi gustoase...

GLUTTO (*Înghițind*):

de păun.

Efectul, curat stilistic, e cu atât mai sigur, cu cât lăcomia lui Glutto se alimentează dintr-un prînz exotic ce pare publicului o combinație de fantezie.

Și în *Ovidiu*, Alecsandri a gândit să continue drama omului de geniu. Ovidiu, poet al *Artei iubirii*, se simte îndreptățit să iubească orice femeie fără a fi urmărit de gelozie, și să-și ridice ochii chiar asupra nepoatei împăratului. Punctul de vedere, aproape îngâmfat, al lui Alecsandri-Ovidiu îl exprimă Iulia:

Cezar, mă mir de-al tău sarcasm,

Tu care cu poezii trăiești în confrăție.

Horățiu și Virgiliu posed-o-mpărăție.

Ca tine; al lor geniu cu-al tău în zbor unit

Clădesc din timpul nostru un secol strălucit.

Privind lucrurile numai artistic, istoria romantoasă a lui Ovidiu pare posibilă. Poet erotic (ca și V. Alecsandri), Ovidiu se îndrăgostește de nepoata lui August, Iulia. Un invidios, Ibis (numele e luat, desigur, din ediția lui M. Nisard, 1857), ahtiat după

Corinna, amanta titulară a poetului, pune la cale asasinarea lui. Neizbutind, înscenează o manifestație ostilă în For, împotriva Iuliei, ca din partea poetului. Eșuînd și această ticăloșie, Ibis denunță lui August relațiile dintre poet și Iulia. Aceștia din urmă, într-un moment de expansiune, au lipsa de tact de a mărturisi (însă noi știm că amantul Iuliei era Silanus). August îi exilează. Brava Corinna, reprimîndu-și gelozia, previne pe Ovidiu asupra nenorocirilor ce stau să se abată asupra sa. N-ar fi exclus ca vreo dragoste să fi inspirat poetului, foarte autobiografic în ultimele opere, piesa. Bătrînețea nu i se părea un obstacol :

Cît am simțire-n suflet, am parte de junețe
Iubesc, căci am menire în veci ca să iubesc.
De sînt poet, talentu-mi femeii dătoresc.

Multe idei din *Ars amatoria* au trecut în piesă. (De mică, nu e mică, ci astfel nimerită etc.) La Tomis, mereu înconjurat de femei, de o sarmată, Sarmiza, de o dacă Dava, Ovidiu moare de răceală, după ce a combătut pe ziduri și a băut vin fiert cu miere (noi însă știm că Ovidiu nu bea vin). Tot ce privește oroarea iernii este evocat cu mult talent de Alecsandri, aceasta fiind specialitatea sa, ilustrată în *Pasteluri*. Vine și Iulia la Tomis și alți prieteni, ba chiar Ibis, să aducă poetului vestea, tardivă, că a fost iertat. Poetul, care nu-și ascunsese de loc oroarea de Sciția minoră și de barbari, moare cu viziunea României viitoare :

Și Istrul moștenește al Tibrului renume...
Se-nalță-o nouă Romă, renaște-o nouă lume.

Piesa nu e lipsită de grație, deși în stil de vodevil sau de operetă.

Dramaturgul avea proiecte mai vaste. Se anunța în 1888 o tragedie în versuri, *Virgiliu*. În mss. se întîlnesc alte proiecte. Un *Balduin*, avînd ca eroi pe Balduin, primul împărat latin de Constantinopol, Ioniță Assan, rege româno-bulgar, Comana, soția lui Assan, Villehardouin, mareșal de Romania; un mss. *Becri-Mustafa* în 3 acte, cu materia din „legendă” în versuri, o „asmodie” într-un act *Turnul Balamucului* (personaje: Moș Păcală, român vesel și înțelept, Domnica, tînără orfană, Șoimu, oștean, Babebibobufte, moșnean bogat, Tingerică Rumenică etc.) ; *Legenda lui Jolde sau trei Domni sub o coroană* (personaje: Ilieș Rareș, Rucsandra, sora acestuia, Jolde, Stolnicul Petre) ; *Invidioșii*, comedie în versuri (personaje: Zoilă, Cîrtescu, Vespianu, Ghimpescu), unde Gîlceveanu, ministru, parodia cu siguranță pe Kogălniceanu ; *Dezrobirea țiganilor*, dramă în 4 acte (personaje: Kiosa, jude bătrîn, Didică, lăutar, Coțofană, Stolnicul Brustur, Căminarul Co-ciurlă). În 1880 iunie 26 scria : „J'ai voulu travailler à une grande machine en 4 actes, intitulée *Dezrobirea Țiganilor...* impossible !”¹

Alecsandri a avut iluzia că poate deveni poet universal. Premiul feilibrilor l-a întărit în această eroare. Cînd era la studii, în Paris, începuse un poem francez *Zunarilla*. Singur oferî în 1855 o versiune franceză a poeziilor populare („Sur le penchant de la montagne, belle comme l'entrée du paradis, voici cheminer et descendre vers la vallée trois troupesaux d'agneaux, conduits par trois jeunes pâtres”²). Prin actorul François Jules Got, prezintă în 1864 la Comedia Franceză un act în versuri franceze *Les bon-*

nets de la comtesse, pe care Edouard Thierry îl refuză. Piesa e o compilație de toate locurile comune ale stilului francez, o pastişă generală, cu duble cesuri („avec quelle maîtrise cet étranger maniait notre langue“¹ — zice Gazier):

Pour bien aimer, pour bien pleurer, pour bien gémir!² și rime ingenioase:

Feu le comte d'Irmont disait qu'en politique
Il fallait déployer un talent stratégique,
Préparer le terrain, s'avancer prudemment
Et mentir au besoin imperturbablement³.

Tema e înrudită cu aceea din *La vedova scaltra* de Goldoni. Între un prinț rus, un baron german și un ofițer de marină francez, tînăra văduvă Alice d'Irmont preferă pe cel din urmă. Mai tîrziu, Alecsandri se gîndi la un *Ovidiu* în franțuzește. Traduse piesa în proză („*Ibis*. Hillarius, mon cher augure, je voudrais te consulter. — Tu sais expliquer les songes, et tu m'as prédit même une catastrophe terrible, une aventure étrange...“⁴). Fiindcă drama n-ar fi avut șanse, o prefăcu în operă (întreprindere ne-serioasă!), cu duete. W. Beathie Kingston, de la *The Daily Telegraph*, l-a îndemnat să traducă *Sinziana* și *Pepelea*, spunîndu-i totuși că n-ar merge decît ca „antipasto“ la o pantomimă.

Poate că cea mai durabilă parte a operei lui Alecsandri este aceea în proză. Scutit de risipa de silabe și de obligația gravității lirice, scriitorul își revarsă, slobod de a divaga, toate darurile, umor, pictură, înlesnire orientală de povestitor. El n-are invenție, de aceea în substanță toate narațiunile sale sînt jur-

nale de călătorie. Genul era la modă atunci, ilustrat de Chateaubriand și de Lamartine. Dar lui Alecsandri îi lipsește sentimentul geografic, marea evocare romantică. Ochiul lui e al unui desenator pasionat de detalii inedite, al unui reporter superior, care surprinde exoticul fără a transfigura. Călătoriile lui urmează spiritul acelora ale lui Al. Dumas, foarte gustate atunci, imitate de Ed. About. Călătorul are o predispoziție statornică, de categoria spiritului critic, de a nota grotescul și pestrițul, fără a strica impresia de studiu a tabloului, o pretenție de „humour“ flegmatic. *Buchetiera de la Florența* e o năvelă romantică, de tipul tenebros, fără valoare de conținut. Un pictor se îndrăgostește de o actriță, păzită de un bătrîn gelos, Barbarissimo, e înjunghiat, apoi în cele din urmă izbutește să fugă cu iubita. Istoria e senzațională și deci banală. Alecsandri, care nu urmărea excitarea prin intrigă a atenției, a îngroșat cu pensula liniile tenebrosului italian, lăsându-ne cîteva grațioase gravuri de epocă, precum acest interior de catedrală 1839 :

„Într-o duminică, trecînd pe piața de Domo, văzui o mulțime de echipagiuri în linie, în fața catedralei S. Maria del Fiore ce se găsește în mijlocul pieței ; și îndemnat de curiozitatea de a vedea damele aristocratice din Florența, intrai în ea. Priveliștea ce mi se înfățișă mă umplu de un sentiment atît de puternic și de sfînt, că rămăsei împietrit ca statuia sfîntului Ioan, lîngă care mă aflam. Biserica era luminată de vreo cîteva candelă ascunse pe după coloane, încît razele lor aruncau o lumină slabă ca glasul cel de pe urmă al unui om ce moare, și misterioasă ca sfintele taine ce se serbau înaintea

vecinicului părinte. Un popor întreg sta îngenunchiat în fața altarului și cufundat în dulcea mîngîiere a rugăciunii; glasul răsunător și plin de melodie al organelor zbura prin norii de tămîie ce se ridicau în văzduh, și vuia ca o harpă cerească ce părea că cheamă sufletele la pocăință...”

Istoria unui galbăn și a unii parale, ce ar fi avut ca punct de plecare o compunere, cu izvor german, publicat în *Mozaicul* lui C. Lecca, e condusă de un spirit cu totul francez. Galbenul, trecut din mîină în mîină, poate povesti paralei întâmplările sale, desfășurînd o galerie de tineri, de la bonjuristul cu frac pînă la despuiatul lăeț. Sînt pagini de o mare vervă de cuvinte în duhul viitorului Creangă:

GĂLBĂNUL: Dar mă mir de stăpînul meu cum de a uitat cine sînt eu, și m-a pus la un loc cu o biată para ca tine ce nu faci acum nici trii bani, atît ești de stearsă și de ticăloasă!

PARAOA (*Plezînd de ciudă*): Rîde dracu de porumbele negre!... Dar nu te vezi, ciuntitule, cît ești de ros de chila zarafilor?... nu te vezi că ai ajuns în trei colțuri, că ai scăzut și ai slăbit ca un irmilie de cei noi?...Ți-ai pierdut toți dinții, sărmane, și vrei să mai muști și pe alții?

GĂLBĂNUL (*Cu fudulie, ridicîndu-se în picioare*): Leul deși îmbătrînește tot leu rămîne, asemine și galbănul tot galbăn!

PARAOA (*Săltînd des și inte de rîs*): Galbăn, tu?... cu adevărat, sărmane, ești galben, dar de gălbinaarea morții.

GĂLBĂNUL: Ean ascultă, cadîină bătrîină, nu te giuca cu cuvintele, că deși sînt acum în trei colțuri, pe loc înfig unul în tine.

PARAOA (*Cu dispreț și cu un aer de mirare*): Eu am trecut prin degetele ienicerilor și nu mi-a fost frică! Tocmai tu vrei să mă sparii?

Metoda e cvasi dramatică, cu această deosebire doar că tabloul poate fi contemplat îndelung și jocurile de cuvinte, subtile, nu suportă scena. *Un salon din Iași* reprezintă o astfel de colecție de instantanee umoristice:

DOMNUL C: Dar de cavaleri ce zici?

DOMNUL V: Noi?... Fracele și legăturile albe de gât ce purtăm, ne face a semăna cu cioclii din Paris.

UN BOIER CU ANTERIU: Nu știu cum ar fi acei ciocli, pentru că m-au ferit Dumnezeu de a merge peste hotar, de când trăiesc, dar, curat să vă spun, nu vă șede frumos nici de frică în hainele aste strimte și sucite. Pare-că sînteți niște *ahtori nemți*. (*Ride cu hohot.*)

DOMNUL V: Bine zice boierul. Când, dimpotrivă, priviți mă rog la d-lui, ce mîndru îl prinde antierul în care se împiedică, și giubeaua asta în care se coace de atîți amar de ani, și tot încă nu-i copt!

BOIERUL: Ce face? Poate blana mea nu-i frumoasă? Ce rîdeți mă rog, ce rîdeți?

DOMNUL P: Rîdem pentru că ți-e blana de *rîs*.

Și în *Dridri*, roman abia început, notabil este stilul de epocă. Balzac avea obiceiul de a inventaria meticulos mobilierul și a stabili topografia apartamentelor. Cu un surprinzător simț de lux, autorul pastelelor chineze face, înaintea lui Macedonski, imnul feericului de interior modern:

„Otelul pus la dispoziția ei de Contele de Farol era un cap-d'operă de arhitectură italiană ; mobilarea lui realiza minunile Halimalei. Salonul principal se deschidea pe o grădină plină de plante exotice și umbrită de copaci mari de Paulonia, un adevărat colț de rai. Acel salon era ornat cu oglinzi înalte și cu tablouri lucrate de cei dintâi pictori moderni ; el comunica prin porți de cristal cu alte două mici saloane, unul mobilat în stil persian și cellat în stil pompeian.“

„Camera persană era îmbrăcată pe pereți cu stofă citarie de Brusa și pe parchet cu un covor de Smirna, care producea sub picioare efectul unui gazon molatic.“

„În unghiurile lui se rotunzeau patru divanuri acoperite cu șaluri în dungi de diferite culori. O lampă de argint, de formă maurescă, se cobora din mijlocul tavanului și răspîndea o lumină misterioasă în acel cuib de visuri orientale. Camera pompeiană era întreg ornată cu mobile romane de bronz, care-i dau un aer de antichitate și care deșteptau în minte imaginea traiului casnic de pe timpul împăratului August, pe cînd artele frumoase ajunseră la gradul cel mai înalt de perfecție.“

„Sala de prînz, spațioasă, bine luminată cu trei ferestre mari, era învălită cu piele nohutie de Cordoba și conținea un asortiment frumos de mobile de stejar sculptat, toate adunate de prin casteluri cu multă dificultate și cu prețuri fabuloase. Iar mai cu seamă camera de culcat înfățișa o adevărată feerie ! Patul de abanos avea forma paturilor regale, purtînd un baldachin pe patru coloane, lucrate la strung cu o măiestrie perfectă și fiind capitonat cu brocart vișiniu de Lion. La colțurile acestei camere

delicioase se iveau statuete de marmoră de ale celebrului sculptor Pradier, una reprezentînd amorul, a doua inocența, a treia cochetăria și a patra voluptatea. Pe pereți erau adunate oglinzi de Veneția și pe cămin strălucea o pendulă de argint încrestată cu lapislazuli.“

În contrast cu această vocație pentru spațiul somptuos, Alecsandri trece în chipul cel mai firesc la viața hoțească, povestind retragerea în munți a bonjuriștilor la 1848 și transcriind dialoguri fioroase ca acesta :

„— Ce faci aici, Crețule ?...

— Stau de strajă, cucoane.

— Singur, singurel ?

— Ba cu astă ghioagă.

— De ce n-ai luat mai bine o pușcă ?

— Ce să fac cu ea ? Să trag și apoi să-mi pierd vremea cu încărcatul ? Mai de folos mi-e ghioaga ; cînd mă întorc într-un picior, sfarm cîte cinci tîdve cu o lovitură.“

Sinteza între Occident și Orient, ce forma însăși structura intimă a ființei sale, o face Alecsandri în spiritualul tablou al civilizației române, așa cum o vede un francez la Balta-albă :

„...căruța poștii și întîmplările neplăcute ce întîmpina pe drum și în satul de la Balta-albă, mă fac a mă întoarce earăși la ideea mea cea dintîi, și în urmare, mă culc cu încredințare că mă găsesc într-o țară sălbatică. Închipuiți-vă dar ce revelație s-a făcut în creerii mei, cînd a doua zi dimineața am văzut o mulțime de calesce evropienești pline de figuri evropienești și de toalete evropienești ! Nu puteam crede că eram treaz și mă socoteam a fi față la vreo fantasmagorie nepricepută : fantasma-

gorie cu atât mai curioasă că îmi înfățișa tot soiul de contrasturi, precum : baloane de Viena cu înhă-mături necunoscute pe la noi ; pălării de Francia cu șlice orientale ; frace cu anterieie ; toalete pari-siane cu costumuri străine și originale. Mai adău-gați la aceste pocnitele și răcnitele postașilor, miș-carea a trii-zeci de trăsură ce se întreceau pe câmp, mulțimea cailor înhămați la dînsele, clopoțelii ce suna la gîtul lor, și, în sfîrșit, efectul noutății aces-tor lucruri în ochii unui străin, și-așa vă veți putea lesne închipui expresia comică a figurei mele în fața unui spectacol atât de neașteptat."

Ca de obicei, *Călătoria în Africa* nu e un simplu jurnal, ci un sistem narativ, pe principiul *Decame-ronului*. Planul exterior este pătruns mereu de pla-nuri lăuntrice. Astfel, „Muntele de foc“ e o istorie romantică de bandiți, pe tema monstrului sensibil, detestat de lume. Conte Foscari, un Quasimodo venețian, se face bandit, spre a se răzbuna de sar-casmele unui rival. Uneori sistematizarea de fante-zie a itinerariului este cam silită și gluma ieftină. Oricît de factice ar fi însă veselie din scena îmbă-tării, în care fiecare își continuă monologul cu ilu-zia conversării, efectul rămîne agreabil. Ținuta ge-nerală ușuratică și persiflantă induce în eroare pe cititor asupra justetii observației. În realitate, Alec-sandri este un pictor strălucit de exotisme preferînd mapa cu cartoane ușoare, impresioniste, marelui ta-blou de muzeu :

„Pe această piață se înșiră două rînduri de du-ghele, adică de visunii strimte scobite în ziduri, unde stau negustorii cu picioarele crucite și cu metanii de calembec în mîna. Arămii la față și uscați la trup, ei apar în umbră ca niște mumii dezgropate, fizio-

nomia lor păstrează o nemișcare absolută, cît nu trece nimic pe lîngă dînșii ; dar cum se ivește un străin în depărtare, ochii lor se aprind ca jaraticul și gurile lor înarmate cu dinți lungi încep a striga : *agiaragel, agiaragel !* Setea cîștigului învie acele mașini acoperite cu pele svîn/ta/tă la soare și le comunică niște mișcări atît de deșănțate, niște gesticulări atît de hrăpitoare, încît îți vine a te crede într-o menagerie de urangutangi. În centrul pieței stau întinse cîteva rogojini pe care sînt aruncate grămezi de curmale putrede, de harbuzi necopți, de smochine de India și de alune negre ca pămîntul. Mulțime de arabi, de berberi, de negri și de evrei se ceartă, se împing de la acele ticăloase merinde ce zac într-un roi de muște ; ear de-a lungul pieței doi *santuni* aleargă sărind și amenințînd pe toți trecătorii cu vîrfurile lăncilor ce poartă în mînă ; un al treilea stă la soare tremurînd și sberînd ca o capră, un al patrulea se dă de-a tumba, zdrobindu-și trupul de perețele pavelei în onorul lui Mahomed și-un al cincilea strigă toată ziua cuvintele *Sahailic mlihi*, împreunădu-și glasul cu sunetul unei cobze cu două strune, numită *ghiumbrea*. Toate acestea se petrec pe un loc încadrat cu părăți goli, fără ferestre, fără uși, și unde soarele Africei varsă torente de foc.”

Critica lui V.Alecsandri e numai o varietate a operei lui umoristice. Ideile sînt acelea ale lui Negruzzi și Kogălniceanu, adică progres și conservăție cu măsură. Cînd poetul ia lucrurile în serios și caută a trata materia științific, atunci alunecă pe căi greșite, căci erudiția nu-i elementul său. Alecsandri credea, pe semne, că a cleveti (sl. kleveteti) e de origine latină, căci transporta pe Clevetici, cel din vodeviluri, printre personajele lui *Ovidiu*, sub numele de „Cleve-

tius". Valoarea criticii lui Alecsandri stă în veselia nestinsă care o alimentează. Ea e din categoria persecuției voltairiene pe toate căile, însă fără sarcasm. Obiectivul obișnuit al poetului este școala lui Pumnul, mai puțin aceea a lui Eliade. Orice mijloc e bun ; cîntecul :

Plecăciune, plecăciune !
Ciune, ciune, ciune, ciune !
Arde-mi-te-ai pe-un tăciune,
Ciune, ciune, ciune, ciune.

scrisoarea parodie către redacție :

„Domnule redactor ! Publicăciunea ce ai dat petițiunei nefericitului Ț scurt în numărul trecut mă încurajează și pe mine a mă plînge în public de trista pusăciune ce am dobîndit de cîtva timp în limba năciunei române. Dă-mi însă ertăciune, domnul meu, dacă ieu permisiunea să-ți scriu cu terminăciunea în *ciune*, căci frecantăciunea ciuniștilor mi-au însuflat oarecare presumciune. Am avut slăbiciune a crede la început, cînd mi-am făcut apariciunea în lume, că aș fi de mare folos pentru epurăciunea, ornămentăciunea și latinăzăciunea limbei române ; și nici gîndeam că voi găsi cea mai mică contestăciune pentru dritul meu de naționalizăciune într-o țeară înzestrată cu o liberă constituțiune... etc.”

Sau chiar luarea în deriziune a victimei, ca în cazul stanțelor epice ale lui Aristia :

„Bateți din palme, românilor, și strigați ura, căci în sfîrșit, după o lungă-lungă așteptare de vro cîteva mii de ani, v-ați învrednicit a dobîndi un poem epic ! Veacul nostru de glorie au sosit sub figura unui tom în 8⁻⁰ plin de versuri sucite și idei încă

și mai sucite. Bucurați-vă, patrioților, dacă nu vă este frică a intra în categoria acestei strofe minunate, ce ne deosebește prin o bogată sărăcie de armonie poetică :

Nu poate fi patriot !

Acela răpește tot ;

N-are nici patriotism,

Are mare egoism !"

scriitorilor parodie către redacție :
„Domnule redactor ! Publicațiunea ce ai dat pe-
tuturii nedeclinabilă 8 sunt în numărul trecut mă
încurajază și pe mine a mă plinge în public de
trista pușcinie ce am dobândit de cîva timp în
limba nașterii române. Oă-mi înșă crăciune, domnul
meu, dacă ieu permitinerea să-ți scriu cu termi-
narea în cîine, căci înscăciunarea cîinșilor mi-au
însușit oarecare presunșine. Am avut slăbiciune
a crede la început, cînd mi-am făcut aparițiunea în
lume, că ai fi de mare folos pentru epurăciunea
ortodoxăciunea și înscăciunarea limbii române ; și
nici gîndeam că voi găsi cea mai mică contestațiune
pentru dreptul meu de nașionălișciune într-o țară
înscăciunată cu o liberă constituțiune... etc.”
Sau chiar înscăciune în deriziune a victimelor, ca în ca-
zul stanzelor epice ale lui Arista :

„Bateți din palme, românilor și strigați ura, căci
în sfîrșit, după o lungă-lungă așteptare de vro ci-
teva mii de ani, v-ați învederit a dobîndi un poem
epic ! Văsalul nostru de glorie au sosit sub figura
unui tom în 8° plin de versuri sucite și idei înșă

NOTE

NOTE

Pag. 8

1. Varvaki din insula Ipsara.
2. ... care locuia ca și mine pe strada Notre-Dame des Champs, în fundul unei imense grădini.

Pag. 9

1. Ariditatea acestor studii îmi repugnă.
2. Atunci îmi arunc biblioteca pe fereastră și mă dăruiesc literaturii.

Pag. 10

1. Înfățișarea Veneției a trezit în mine o emoție adâncă, de care nu mi-am putut da seama.
2. Care îmi rîse în nas ascultându-le.

Pag. 11

1. Am iubit mult, multe îmi vor fi iertate.
2. Umflați de o mîndrie stupidă.
3. De ce nu sînt Gavarni, ca să fac cel mai caraghios album de caricaturi care au ieșit vreodată din creionul unui artist ?
4. Afară ninge.
5. Datorită considerației de care se bucura tatăl meu.

Pag. 13

1. Nu uita să-mi cumperi niște mătănii din lemn de aloes.

2. De cumpărat pentru unchiul meu Brădișteanu un *souvagé singipié* cu mici broderii, precum și un fes.
3. Încerci un sentiment ciudat atunci cînd te îmbarci noaptea pe un vas și vezi pămîntul dispărînd în întuneric.
4. Îmi amintesc de noaptea furtunoasă de la Civita-Vecchia la Livorno — 1839.
5. Valurile Dunării murmură în jurul vaporului nostru.
6. Ca o masă neagră în fruntea căreia strălucesc vreo 50 de lumini.
7. Un tînăr pictor.
8. Nepotrivită pentru a putea dormi.
9. Ca o amintire.
10. Ar fi dat — zicea el — toate frumusețile lui Mahomed pentru o modistă din Paris.
11. De care am suferit un pic.
12. Mic pachebot foarte murdar.

Pag. 14

1. Destul de drăguțe și o bătrînă îngrozitor de urîță.
2. Constantinopol e cea mai măreață și mai strălucită victorie a realității asupra imaginației. Niciodată pînă acum n-am simțit un entuziasm atît de puternic și atît de adevărat, niciodată vreo priveliște nu m-a emoționat așa.
3. Numeroasele minarete apar ca niște catarge enorme ale unor vase fantastice, prin pădurea altor catarge, adevărate, care se leagănă în port.

4. Doamna Giuseppina e o femeie voinică și brună, de origine greacă, vorbind acceptabil franceza și foarte bine italiana.
5. La prințul de Samos.

Pag. 15

1. La apele dulci.
2. De tratat episodul cu orbul din Bouiuk Megarlic (marele câmp al morților).

Pag. 16

1. Pe Bosfor
Până în zori
Îmi place să visez etc.
2. Plec peste trei zile în Persia sau în Egipt. Am să mă las sfredelit până-n adânc de ochi persani.

Pag. 17

1. Compatrioți români (d-na Elisa Știrbei, d-na Anagnosti „mai afectată ca niciodată”), făcând față cu curaj situației.

Pag. 18

1. O vorbă și un sărut, aceasta e deviza conversației noastre.
2. Doamna și d-l Alecsandri din Valahia sau doamna și fratele ei.

Pag. 19

1. Am venit aici în căutarea soarelui și am găsit ploaie.
2. La intrarea Cornului de Aur.

Pag. 20

1. De la un timp neciopliții au prins gust să joace rolul domnilor. Unchiul lui Cogălniceanu

(Jean), care primise o lecție bună încă de pe vremea răscoalei țăranilor, a fost garnisit de curînd cu o ploaie de lovituri de ciomag foarte puțin reconfortantă. Conaky a scăpat ca prin minune de la o asemenea sărbătoare.

Pag. 21

1. O soție care-mi aduce gloria și fericirea.

Pag. 23

1. Timp de 16 ore de marș forțat.

Pag. 25

1. Mama vorbește puțin nemțește, încearcă să înveți s-o rupi în această limbă pînă la venirea noastră, ca să poți vorbi cu mama ta.

Pag. 27

1. Plec peste 5 zile la Paris, în Italia și în Egipt.

Pag. 28

1. Ce are tatăl tău de băut? Are puțin vin bun de băut. Are ceva servitorul tău de băut? Are puțin ceai de băut. Ce-ai de făcut? Trebuie să scriu etc.

Sau :

Muncești așa mult ca fiul tău? Nu muncesc așa mult ca el. Copiii tăi sînt în stare să scrie tot așa de multe scrisori ca ai mei? Ei pot să scrie tot așa de multe.

Sau în fine :

Vecinul tău este negustor? Nu, el este dulgher.

Pag. 29

1. Draga mea nepoată,
A trecut mult timp de cînd nu te-am sărutat

pe tine și pe drăguțele tale surori. Doresc mult să te văd și să stau cu tine câteva zile. Sper să mă întorc foarte repede la Paris și atunci vom vizita împreună marea expoziție și vom vedea minunatele ei frumuseți și vom mânca împreună ca și ultima dată.

Intenționez să mai stau aici încă vreo douăsprezece zile, și la întoarcerea mea la Paris voi săruta dragele mele nepoate, Elena, Alice și Baba, drăguțe femei.

2. Dragul meu frate,

Ți-am scris și acum câteva zile, o scrisorică, dar îmi face mare plăcere să exerseze limba engleză, încât îți trimit astăzi altă scrisoare.

Sănătatea și dispoziția mea sînt ca doi cai drăguți, bine struniți de un bun birjar într-un parc minunat.

Splendida vedere înspre mare, timpul frumos și peisajele acestei țări m-au însuflețit.

Imaginația mea călătorește acum în înaltele sfere ale poeziei. Am profitat de această favorabilă dispoziție pentru a scrie ceva versuri și sînt fericit că m-am întîlnit din nou cu muza aceasta cochetă bătrînă, care mă abandonase fără milă.

În curînd îți voi trimite o dovadă evidentă a dragostei mele pentru Mediterană.

Prietena mea dragă a învățat să înoate așa de bine, încît este capabilă să traverseze Bosforul, la fel ca lordul Byron.

Termin și transmit sute de sărutări nepoatelor mele scumpe.

Rămas bun.

Nisa, 29 iunie 1867.

Pag. 30

1. Ocupat în primul rînd să-mi prăjesc spatele la soare.
2. În căutarea soarelui.

Pag. 31

1. Doamnelor și domnilor, domnul e un prieten român. Omul care vă vorbește este Alecsandri, trubadurul rasei latine, rasa care va rămîne regina și prima din toate, singura care la judecata de apoi va putea răspunde lui Dumnezeu : Numele tău l-am reprezentat pe pămînt. Ridic paharul în cinstea poetului Alecsandri.

Pag. 33

1. Groaznica mea căsuță.
2. E frig, bate vîntul, plouă.
3. În *căminul meu* (Peștele în apă și pasărea în aer nu pot fi mai fericite).
4. Copii, căței, păsărele.
5. Eh, a naibii, nu e vesel !
6. În sfîrșit, iată-mă la Mircești.
7. Fulgerul a căzut la Londra în plină lună decembrie. Și-a pierdut oare capul ?
8. Strălucitor ca soarele.

Pag. 34

1. Plămîinii mei sînt însetați de aerul de mare.

Pag. 36

1. Într-un fotoliu, mîncînd aer, lăsîndu-mă prăjit la soare ca un țigan dintre cei mai zdrențăroși.

Pag. 37

1. Soarele a dispărut și o dată cu el și veselia mea.
2. Avem aici potopul, ne mai lipsește arca ; ciclone american.
3. Nu fii mirat de tăcerea mea. Înot în lumină, călătoresc în seninul cerului.

Pag. 38

1. Iată-mă închis timp de 5 luni între Gogu și focul din sobă.
2. Gogu face curse nebunești prin iarbă.
3. Ca și cum ar fi vrut să înghită pe toți cei care vor să pășească pragul.
4. Nenumărate paltoane și diferite blănuri.
5. Timp de trei zile văzduhul a răsunat de strigătele desperate ale găștelor destinate tăierii și de protestele ascuțite ale rasei porcine.

Pag. 39

1. „Dacă te culci devreme și te scoli devreme te menții sănătos, prosper și inteligent.“

Pag. 40

1. Premiul cântului latin.

Pag. 41

1. Nu merge... continui să fabric urați : pronunțați *urît*.
2. Micul om trăiește încă.

Pag. 56

1. Autorul cărții de față e un tânăr friguros și bolnăvicios, care-și irosește viața în familie, cu doi sau trei prieteni și cam cu tot atâtea pisici. Un loc măsurînd cîteva picioare în care

e mai puțin frig ca în altă parte e pentru el
universul. Cornișa căminului e cerul lui ; placa,
orizontul lui.

2. Ce idee să gonești printr-o pădure care nu e încălzită, pe un asemenea frig.

Pag. 59

1. Și când iarna își arată jalnica față
Și pământul devine strălucitor de gerul
marmorean...

Zăpada se așterne : și după ce s-a așternut n-o
topește nici soarele, nici ploaia.
Crivățul o împietrește și o face
veșnică...

Sună într-una firele de păr mișcate de țurțurii de
gheață
Și strălucește, albă, barba înghețată...

Pag. 66

1. Cea pe care o iubesc e acum în China.
Ea locuiește cu bătrînii ei părinți.
Într-un turn de porțelan fin,
Pe fluviul Galben, unde sînt cormoranii.

Pag. 67

1. Faci multe leghe de-a lungul fluviului Galben
Pînă să întîlnești un asemenea mandarin.
El fumează opiu, la asfințitul soarelui,
În poarta sa de verdeață, din pipa sa cu flori
albastre.
2. Trupul lui e îmbrăcat într-o țesătură pestriță ;
Pantoful lui brodat cu aur seamănă cu-un corn
de lună ;
Prin barba lui răsfirată își trece mîna-i brună,
Și zîmbește blajin sub boneta-i ascuțită.

Pag. 69

1. Să scriu o serie de legende care prezintă un tablou al diferitelor secole, moravuri, istorie etc.

Pag. 70

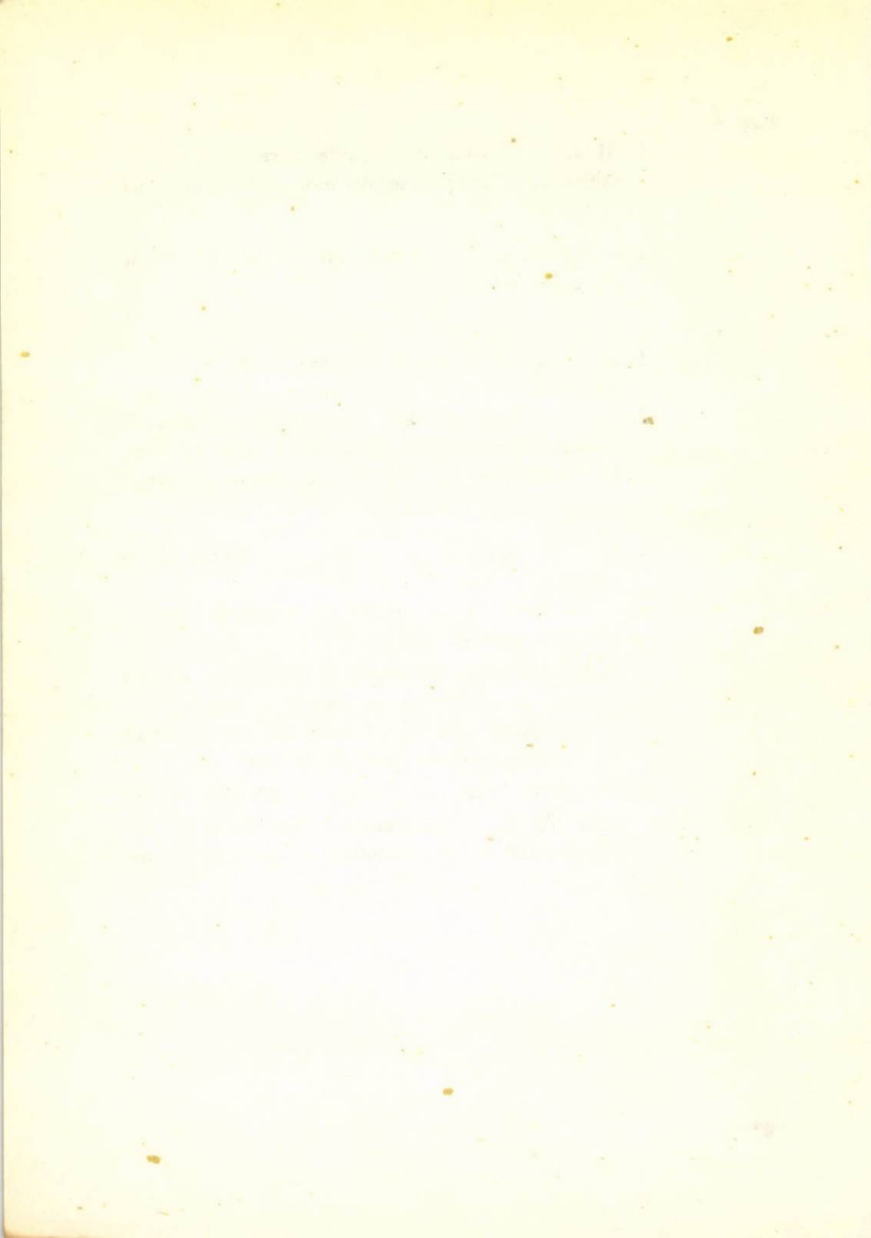
1. Într-o singură și uriașă mișcare de ascensiune către lumină.

Pag. 110

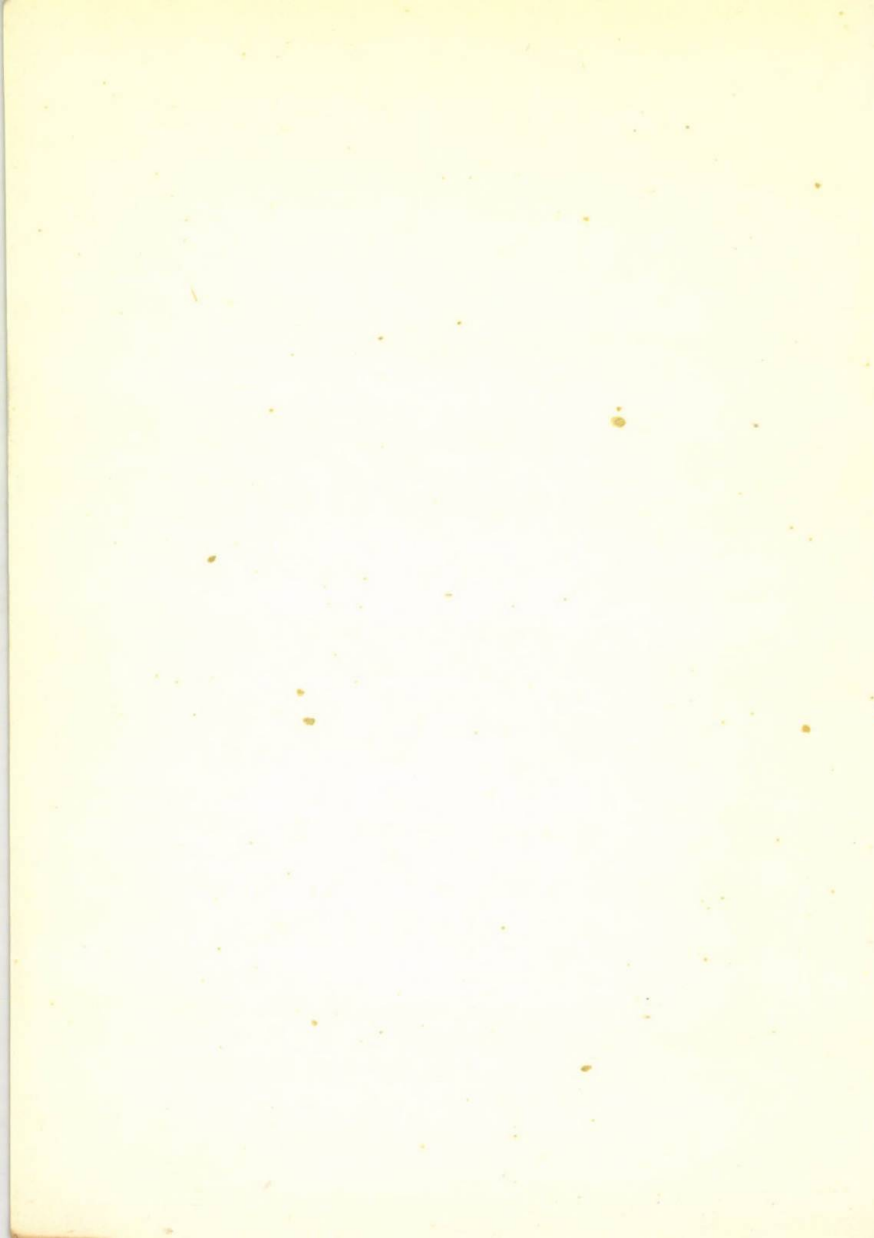
1. Am vrut să lucrez la o mare piesă în 4 acte intitulată *Dezrobirea Țiganilor...* imposibil !
2. Pe povârnișul muntelui, frumos ca intrarea în paradis, iată mergînd și coborînd spre vale trei turme de miei, mîinate de trei tineri păstori.

Pag. 111

1. Cu cîtă stăpînire mînuiește acest străin limba noastră.
2. Ca să iubești cum trebuie, ca să plîngi bine, ca să gemi cum se cuvine.
3. Răposatul conte d'Irmont spunea că în politică Trebuie să desfășori un talent strategic,
Să pregătești terenul, să înaintezi cu prudență,
Să minți cu sînge rece la nevoie.
4. Hillarius, dragul meu augur, aș vrea să te consult. Tu știi să tălmăcești visele și mi-ai prezis o catastrofă îngrozitoare, o aventură stranie.

BIBLIOGRAFIE

§ V. Alecsandri / Repertoriul Teatrului Național din Iași nr. 4 *Hangiul judecător*. Apoi lipită deasupra o bandă : / *Farmazonu din Hârlau*, Iașii, la Cantora foaiei satești, 1840. — C. C. Iorgu de la *Sadagura seau nepotu-i salba dracului*, comedie în trei acte, Iașii, la Institutul Albinei 1844. — *Creditarii*, comedie în 1 act, Iașii, la Cantora foaiei satești, 1845. — *Un rămășag*, comedie, vodevil 1 act, Iașii, la Cantora foaiei satești, 1846. — *Peatra din casă*, partea I, comedie cu cântece în 1 act (Reprezentată în Iași în folosul arșilor din București în 3 mai 1847), Iașii, Tip. Institutul Albinei, 1847. — Vasile Alecsandri (Mădular a comitetului ales de obștie pentru redacția cererilor sale), *Protestație în numele Moldovei a omenirii și a lui Dumnezeu*, mai 1848. — *O nuntă țerănească*, scene naționale în un actu, T. Codrescu editoru, Iașii, în Tip. Buciumului romanu, 1850. — *Teatru românesc. Repertoriul dramatic a d-lui V. Alecsandri*, tomul I, Iassi, Tip. franceso-română, 1852. — *Poezii populare. Balade (Cântece bătrânești) adunate și îndreptate*, I—II, Iași, Tip. Buciumului roman, 1852, 1853. — *Les doïnas, poésies moldaves* — traduites par J.-E. Voinescu, Paris, De Soye et Bouchet, 1853. — / *Poésie roumane* /. — *Les doïnas, poésies moldaves, de... traduites par J.-E. Voinescu, précédées d'une introduction par M. Georges Bell et augmentées de trois nouvelles pièces et de deux morceaux en prose*, deuxième édition, Paris, Joël Cherbuliez, 1855. — *Bal-*

lades et Chants populaires de la Roumanie (Principautés danubiennes), recueillies et traduits par..., avec une introduction par M. A. Ubicini, Paris, E. Dentu, 1855. — *Poésii populare ale românilor*, adunate și întocmite de..., Buc. 1866. — *Doine și lăcrămioare*, 1842—1852, Paris, De Soye et Bouchet, 1853. — *Potpuri literar*, Iași, 1854. — *Salba literară*, Iassi, 1857. — *Rumänische Volkspoesie*, gesammelt und geordnet von B. Alecsandri, Deutsch von W. v. Kotzebue, Berlin, R. Decker, 1857. — *Cetatea Neamșului sau Sobietki și plăeșii români*, tablou istoric în trei acturi..., ediție Doa, Iassy, 1857. — *Vioara teatrului românesc*, culegere de cîntice și de cupleturi din repertoriul dramatic al d-lui V. Alecsandri, Iassi, A. Bermann, 1857. — *Păcală și Tîndală*, dialog politic (1857). — *Clevetici ultra-demagogul și Timofte Napoailă ultra-retrogradul*, cânticele comice cîntate de D. N. Luchian, Iași, 1861. — *Cartea școlilor de întîiul grad*, de E. Pencovici, locotenent în stat-major-general, ediția a doua vădută și adăogită de V. Alecsandri, Buc., 1863. — *Lipitorile satului*, dramă în 3 acturi și 2 tablouri. — *Ultra-demagogul și ultra-retrogradul*, cînticele comice, Iasii, Tip. Bermann — Pileski, 1863. — *Rusaliile în satul lui Cremine*, vodevil într-un act, Iassi, T. Codrescu & D. Gusti, 1863. — *Légendes et doïnas roumaines*, imité de M. B. Alexandri... et poésies diverses par Rocaresco /Antonin Roques/, Paris, librairie Moquet, 1864. — *Grammaire de la Langue roumaine*, par V. Mircesco, précédée d'un aperçu historique sur la langue roumaine par A. Ubicini, Paris, Maissonneuve 1865. — *Harța rezeșul*, operetă comică într-un act (extrasu din *Convorbiri literare*), Iassi, Th. Balassan, 1871—1897. *Dumbrava roșie*, poem istoric dedicat amicului meu C. Negri, Iassi, 1872 /Se vinde pentru a contribui la subscripțiile ce se fac în favoarea eliberării teritoriului francez/. —

Boieri și ciocoi, comedie în cinci acte, 1840—1846, dedicată domnului M. Cogălniceanu, 1874. — *Opere complete : Poezii*, I (*Doine, Lăcrămioare, Suvenire*); II (*Mărgăritărele*); III (*Pasteluri și Legende*); *Teatru*, I (*Canțonete comice, Scenete și operete*); II (*Vodeviluri*); III (*Comedii*); *Proză*, Buc., Socec, 1875—1876. — *Ostașii noștri*, Buc., Socec, 1878. — *Ostașii noștri* (edițiune proprie pentru ostași), Buc., Socec, 1878. — *Peneș der Curcan...*, Aus dem Rumänischen ins Deutsche übertragen von einer hochgestellter Dame, Bucarest, 1878. — *Vasile Alecsandri generalului Ioan Emmanuel Florescu*, Buc., 1878 /Răspuns generalului Florescu : versuri și 2 fotografii/. — *Le chant du latin*, poésie couronnée au concours de Montpellier, traduite en vers par Fr. Damé, Buc., J.-Szollosy, 1878. — *Discurs*, ținut în ședința senatului de la 10 octombrie 1879, cu ocasiunea revisuirii art. 7 al Constituțiunei, Buc., Socec, 1879. — *Brinde pourta a'n Baseli Alecsandri*, Dins l'Assemblée Mantencialo dou XXV de Mai MDCCCLXXIX. — *Opere complete*, vol. IX. *Poesii* (vol. III). *Legende noue* — *Ostașii noștri*, Buc., Socec, 1880. — *Despot-Vodă*, legendă istorică în versuri, 5 acturi și 2 tablouri, 1558—1561 (reprezentată în București, 8 octombrie 1879), Buc., Socec, 1880. — *Hora Unirei*, lou corus de l'union, traduction Francés Vidal dichs ei jue flourau de Fourcauquié, en mai 1882. — *Les bonnets de la Comtesse*, comédie en un acte, en vers, Buc., Sotschek, 1882. — *Il canto della stirpe latina*, di B. Alecsandri, tradotto in versi italiani da Gaetano Carlo Mezzacapo, Roma, 1883. — *Grui-Singer*, ein episches Gedicht von V. Alecsandri, aus dem Rumänischen von L. V. Fischer, Leipzig, W. Friedrich, 1883. — *Fontina Blanduziei*, piesă în 3 acturi și în versuri, *Varia*, vol. X al *Operelor complete*, vol. V al *Teatrului*, Buc., Socec, 1884. — *Conferință ținută la Ateneu* în ziua de 1 apri-

lie 1884, Buc., 1884. — *Am Bandusischer Quell* (Fontîna Blanduziei), dramatische Dichtung in drei Aufzügen von B. Alecsandri, aus dem Rumänischen übersetzt von Edgar von Herz, Wien, C. A. Sachse, 1885. — *Ronsard a Toulouse*, balada en rouman de Roumania legida İou VII de Mai, MDCCCLXXXVI, per V. Alecsandri devans la court d'amour de Clapiès e virada en verses mountpelieirenes per Albert Arnevielle, Mount-peliè, 1885. — *Ovidiu*, dramă în 5 acturi și în versuri, vol. XI al *Operele complete* și IV /sic/ al *Teatrului*, Buc., Socec, 1890. — *Opere complete*: I *Poezii*; II *Proză*; III—VII *Teatru*, Buc., Minerva, 1904—1908 /ediție populară; urmează o a II-a ediție/. — *Poezii*, ed. Gh. Adamescu, Buc., C. R., 1922. — *Poezii populare*, ed. G. Giuglea, Buc., 1933. — *Poezii populare*, ed. Ion Pillat, Buc., C. R. 1933. — *Poezii*, ed. N. I. Herescu, Buc., Municipiul București, 1940. — *Poezii*, ed. Elena Rădulescu-Pogoneanu, Craiova, Scrisul rom. — *Proză*, ed. Al. Marcu, Craiova, Scrisul rom. — *Teatru: Comediile*, ed. Al. Iordan, Craiova, Scrisul rom., 1933. — *Drame istorice*, ed. G. Baiculescu, Buc., Scrisul rom., 1937. — În *Universul*, din 16 octombrie 1888, se anunță reprezentarea la Teatrul Național a unei tragedii în versuri de V. Alecsandri, *Virgiliu*. Dl. Al. Bistrițianu comunică de asemenea că în *Drepturile Omului*, s. II, I (1888), nr. 40/25 oct., p. 3, col. IV, se află următoarea informație: „D. Vasile Alecsandri a scris pentru Teatrul Național o dramă intitulată *Virgiliu*“.

V. Alecsandri, *Scrisori*, I, ed. a II-a. Il. Chendi și E. Carcalechi, Buc., 1904. — *Scrisori*, în *Conv. lit.*, I, 1867, p. 213—214; XIV, 1880, p. 165—171; XVI, 1882, p. 380—391; XXIV, 1890, p. 720—726; XXV, 1891, p. 97—99; XXV, 1892, p. 898—899; XXIX, 1895, p. 207—220, 303—312, 415—425, 575—588, 625—636, 705—712, 787—813, 1000—1018, 1116—1138; XXXIX, 1905, p. 508—523, 989—1008; XL,

1906, p. 583—600, 953—960, 1095—1109 ; XLI, 1907, p. 957—959 ; L, 1916, p. 243—245, 481—485 ; LVI, 1924, p. 339—349 ; LVIII, 1926, p. 11—12 ; LIX, 1927, p. 126—130 ; LXI, 1928, p. 315—316. — /I. C. Ardeleanu/, *Banchetul în onoarea d-lui Alecsandri*, în *Familia*, XIV, 1878, p. 278—279. — G. Bogdan-Duică, *O scrisoare a lui V. Alecsandri*, în *Transilvania*, LVI, p. 134—135. — Georges Gazier, *Lettres inédites du poète roumain Basile Alecsandri á Edouard Grenier*, Paris, H. Champion, 1911. — Vasile Alecsandri, *Scrisori inedite*, corespondența cu Edouard Grenier, Trad. și publ.... de Alecsandrescu-Dorna, Buc., 13 p., I, nr. 686. — *O scrisoare a lui Alecsandri*, în *Flacăra* I, 1912, nr. 15. — *Două scrisori inedite ale lui Vasile Alecsandri*, în *Cortina*, I, nr. 27 din 7 sept., 1915. — P. Sergescu, *Scrisori inedite ale lui V. Alecsandri și Obedeannu*, în *Închinare lui N. Iorga*, Cluj, 1913. — I. Gh. Bottez, *Opt scrisori ale lui Alecsandri către Aristizza Romanescu*, 1884—1889, în *Revista vremii*, Galați / citat după *Preocupări literare*, I, vol. II, 1936, nr. 5/. — Ion Mușlea, *O scrisoare inedită a lui Alecsandri și C. Negri către Bălcescu*, în *Gînd românesc*, V, 1937, nr. 11—12. — Ioan Massoff, *O scrisoare inedită a lui Alecsandri către Al. Odobescu*, în *Adev. lit.*, nr. 900 din 6 martie 1938. — Econ. D. Furtună, *Trei scrisori ale lui Vasile Alecsandri*, în *Cuget clar*, III, 31 din 9 febr. 1939. — N. Iorga, *Scrisori de la Vasile Alecsandri și în jurul lui*, în *Cuget clar*, III, 28 din 19 ian. 1939. — Emil Vîrtosu, *Scrisori inedite de la Vasile Alecsandri*, în *Arhiva românească*, III, 1939. — Ioan Massoff, *V. Alecsandri — Grigore Ventura*, corespondență inedită I—II, în *Jurnalul literar*, I, 1939, nr. 51, II, 1940, nr. 53.

V. Alecsandri, *Lamartine*, în *Conv. lit.*, 1869/70, p. 37—38. — Prosper Mérimée, în *Conv. lit.*, IV, 1870/71, p. 362—365. — Victor Emanuel-Cavour-Lamarmora, *extract din istoria misiilor mele politice*, în *Conv. lit.*, XI, 1877, p. 429—434 ; Na-

poleon III. *Trei audiențe în palatul Tuileriilor, 1859. Misiunea mea la Londra. Mareșalul Pelisier. Lordul Malmesbury. Prințul Napoleon, Conte Kiseleff, Marchizul de Vilamarina, Căpitanul Nigra, Baronul Hubner, D-rul Touveneii, Lamartine, în Conv. lit., XII, 1878, p. 41—53, 81—88, 153—158. — Dicționar grotesc, în Conv. lit., III. 1869/1870, p. 173—178, 305—309.*

Mss. 21, B. A. R. / d. originea lui V. A. / ; 220 / versuri glumețe / 803, 804, 805, 806, 807, 808 / coresp. / ; 809 / Diverse / ; 810 / Despot vodă / ; 811 / Despot vodă / ; 812 / Fînt. Bland. / ; 813 / Fînt. Bland. / ; 814 / Balade / ; 815 / Sinziana și Pepelea / ; 816 / Călătoria în Africa / ; 817 / Novele / ; 818 / Poezii / ; 819 / Poezii pop. / ; 820 / Poezii / ; 821 / Fragmente. Cugetări / ; 822 / Suvenire din viața mea / ; 823 / Suvenire / ; 824, 825 / Coresp. / ; mss. 1168 / diploma din 16 oct. 1853, prin care Gr. Alex. Ghica face pe V. A. postelnic și scriitori / ; 1497 / poezii / ; 1636 / Acte atingătoare de primirea cîștigurilor / ; 1674 / Ovidiu, operă / ; 1699 / Despot vodă / ; 1786 / Coresp. / ; 2230 / Fînt. Bland. / ; 2231 / Boieri și ciocoi / ; 2253 / Diverse / ; 2300, 2619 / Coresp. / ; mss. 2879 / Marioara Florioara, autograf de V. A. Mircești, 1887, în Floricele răstăcite, album al Mariei Sturza, n. Ghica, fata lui Ion Ghica / ; 2939 / Boieri și ciocoi / ; 3137, 3349, 3351, 3370 / Coresp. / ; mss. 3325 / Deșteptarea României, de V. A., foaie volantă ; scriitori Negri, Ghica, Hurmuzachi / ; 3489 / Proză și poezii / ; 3749 / Coresp. / ; 4497 / Memoranda 1845 Stambul / ; 4499 / Bălcescu c. Alecsandri / ; 4226 / Legenda rîndunichii / ; mss. 4687 / Scrisoare de la V. A. din 20 febr. 1860 / ; 4710 / Felurite / ; 4810 / Dezvelirea statuiei lui V. A. la Iași / ; 4910 / Introd. la Scrierile lui C. Negruzzi / ; 4911 / Sinziana și Pepelea / ; 4912 / Nisa, 1876, lecții de l. engleză / ; 4913 / Notes. Avere mea nemișcătoare / ; 4914 / Memoriile colonelului Alecsandri / ; 4989 / Despot vodă / ; 5041 / Paulina A. / ; 5544 / Considerări asupra cauzelor mării și decăderii romanilor, de Montesquieu ;

scrisul lui Iancu Alecsandri / ; *mss.* intrat în 1949 / Pasteluri / ; / Caiet învelit în marochin roșu, cump. la Paris, Papeterie Maquet, Rue de la Paix : Ma chère Mitzu, En attendant que je vienne à Jassi, je t'envoie mon manuscrit des *Pastels* que je te prie de garder en souvenir de l'oncle qui t'aime tendrement. Mircești, 1 janv. 1879, V. Alecsandri /.

Pentru manuscrisele din Arh. Stat. Iași cf. *Indrumător în Arhivele Statului*, Iași, 1947.

G. Adamescu, *Scrierile lui V. Alecsandri*, în *Conv. lit.*, LXIII, 1930, p. 928—950. — *Comemorarea lui V. Alecsandri / Din viața lui Alecsandri*, scrisori inedite / , în *Flacăra*, IV, nr. 46 din 29 august 1915. — George Gr. Bengescu, *Vasile Alecsandri. Studii istorice, literare și bibliografice asupra vieții și operelor sale*, în *Conv. lit.*, XX, 1886, p. 150—169 ; XXI, 1887, p. 841—869 ; 951—977, 1033—1044 ; XXII, 1888, p. 27—39. — Teodor Codrescu, *O călătorie la Constantinopoli*, Iași, La Cantora foaei sătești, 1844. — G. Asaky, *Poetul, D-sale D. Vasile Alecsandri*, Iassy, 1861. — V. Alecsandri, *Trei curiozități. Din albumul unui bibliofil*, în *Conv. lit.*, IX, 1875/1876, p. 274—279, 334—420. — *Verax, Agachi Flutur*, comedie... de V. Alecsandri, în *Contemporanul*, I, 1881. — M. Schwarzfeld, *Poesiile populare colecția Alecsandri sau cum trebuie culese și publicate cânticele populare*, Iași, 1889 / extras din *Contemporanul*, VI, 1888 / — *Lui V. Alecsandri iubire și admirațiune*, Direcția Monitorului Oficial și Imprimeriei Statului. Personalul lucrător, Buc., 1890. — D. C. Ollănescu, *Vasile Alecsandri*, Buc., Acad. Rom., Discurs de recepție, 1894. — V. A. Ureche, *Șuba lui Alecsandri*, în *Vieața*, I, 1894, nr. 7. — C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, Iași, 1892. — V. Alecsandri, *Poezii inedite*, în *Arhiva*, V, p. 205. — Eugenia Carcalechi, *Ceva despre corespondența intimă dintre Alecsandri și Ioan Ghica*, în *Arhiva*, XVI, p. 381. — Vladimir Ghika, *Extrakte și analize din cartea „În Moldova” a lui Eduard Grenier*, în

C. L., XLVI, 1912, p. 147 urm., 677 urm. p. 1201 urm. — Marcel Provence, *Mistral et l'Europe*, în *La revue critique des idées et des livres*, Paris, 1914 /t. XXV, nr. 144/. — Emilia Tailler, *Frédéric Mistral și Alecsandri la Congresul din Montpellier*, Buc., 1915. — V. V. Haneș, *O prietenie înălțătoare : Alecsandri și Bălcescu*, în *Noua revistă română*, XVI, 1914, nr. 6. — N. Zaharia, *Vasile Alecsandri, viața și opera lui*, Buc., Al-Stănciulescu, 1919. — Scarlat Lahovary, *Autoportretul lui V. Alecsandri*, în *Conv. lit.*, LI, 1919, p. 444—447. — G. Bogdan-Duică, *Relativ la un izvor al lui Vasile Alecsandri*, în *Conv. lit.*, XXXVIII, 1904, p. 1012—1017. — G. Bogdan-Duică, *Despre Elena Alecsandri (mama poetului)*, în *Conv. lit.*, LI, 1919, p. 229—246. — G. Bogdan-Duică, *Vasile Alecsandri și Edouard Grenier*, în *Conv. lit.*, LIII, 1921, p. 438—444. — G. Bogdan-Duică, *Vasile Alecsandri și Maria Movilă*, în *Conv. lit.*, LIII, 1921, p. 728—737. — G. Bogdan-Duică, *Despre Vasile Alecsandri, Întîia călătoria la Constantinopol*, în *Viața rom.*, XIV, 1922, vol. XLIX. — G. Bogdan-Duică, *Vasile Alecsandri, admiratori și detractori*, Buc., Anal. Acad. Rom., t. XLI, 1922. — G. Bogdan-Duică, *V. Alecsandri în anul 1848*, în *Cele trei Crișuri*, VII, 1926, p. 42—43. — G. Bogdan-Duică, *Vasile Alecsandri, povestea unei vieți*, Buc., Acad. Rom., 1926. — Sever Zotta, *La centenarul lui Vasile Alecsandri, 1821—1921*, Iași, 1921. — Sever Zotta, *Trei surori necunoscute ale lui Vasile Alecsandri*, în *Revista arhivelor / C. Moisil /*, Buc., 1924—1926, p. 139—140. — H. Sanielevici, *Originea lui Alecsandri*, în *Adev. lit.*, VI, nr. 229 din 26 aprilie 1926 ; și în *Literatură și știință*, Buc., Adev., 1931. — V. I. Istrati, inginer de mine, *Vasile Alecsandri și origina sa*, Buc., 1925. — Gh. Drouhet, *Vasile Alecsandri și scriitorii francezi*, Buc., C. N., 1924. — O inițiativă lăudabilă în urma unei impresionante întâmplări / d. C. Negri, A. Russo și V. Alecsandri în 1848 / , în *Universul* din 25 decembrie 1926. — Marie G. Bogdan, née Vasile Alecsandri, *Autrefois et aujourd'hui 1920—1923*, Buc., 1929. — N. Pe-

trașcu, *Vasile Alecsandri*, Buc., 1930. — Gh. Adamescu, *Alecsandri la 1848*, în *Conv. lit.*, LXIII, 1930, p. 881—889. — Al. Iordan, *Carmen Sylva*, *V. Alecsandri și Felibrii*, în *Mișcarea*, 1934, nr. 898. — N. Petrașcu, *Dridri, o mare dragoste a lui Vasile Alecsandri*, în *Adev. lit.*, nr. 685 din 21 ian. 1934. — Eugen I. Păunel, *Vasile Alecsandri și Carol Miculi*, în *Făt-Frumos*, 1935, p. 19—27, 103—108. — Leca Morariu, *Alecsandri și Bucovina*, în *Făt-Frumos*, VII, 1932 / cont. și urmează /, V, 1930. — L. Morariu, *Alecsandri și Bucovina*, în *Făt-Frumos*, VII, 1932. — Melin Al. Lupeanu, *Note istorice din viața lui Alecsandri*, în *Unirea*, 1933, nr. 28. — Al. Iordan, *Cupa de la Montpellier*, în *Viața rom.*, 1933, nr. 8. — George Tăslăuanu, *Moștenirea poetului Vasile Alecsandri și Muzeul național „Vasile Alecsandri”*, în *Universul*, 1933, nr. 99 și 100. — Al. Iordan, *V. Alecsandri, inspiratorul lui Th. Aman*, în *Viața rom.*, 1933, nr. 4—5. — Ioan St. Botez, *Scrisori inedite ale lui V. Alecsandri*, Galați, 1938. — Emil Vîrtosu, *Scrisori inedite de la Vasile Alecsandri, 1872—1890*, Buc., 1939 / extras din *Arhiva rom.*, t. III, 1939 /. — Elena Rădulescu-Pogoneanu, *Vieța lui Alecsandri*, Craiova, *Scrisul rom.*, 1940. — Al. Iordan, *Preocupările lingvistice și gramaticale ale lui V. Alecsandri*, extras din *Rev. fund.*, 1940. — C. Gane, *Vasile Alecsandri refuzat la Comedia franceză*, Buc., 1940 / extras din *Arhiva rom.*, t. IV /. — *Națiunea solidară* / o donație pentru armată a lui V. A., în 1877 /, în *Universul*, 58, nr. 187 din 14 iulie 1941. — Virgil Gheorghiu, *Documente inedite din viața Moldovei de altă dată*, în *Moldova*, II, nr. 305 din 6 sept., 1941. — Al. Sacerdoțeanu, *Începuturile funcționărești ale lui Vasile Alecsandri*, Buc., 1942 / extras din *Arhiva rom.*, t. VIII, 1942 /. — Gh. Ungureanu, *Cîteva date inedite despre familia și viața poetului V. Alecsandri*, Iași, 1943 / extras din *Cetatea Moldovei* /. — Aristarc / G. Călinescu/, *V. Alecsandri la Stambul*, în *Na-*

țiunea, nr. 506 din 8 decembrie 1947. — Aristarc, V. Alecsandri și limba engleză, în Națiunea, nr. 484 din 3 noiembrie 1947. — C. D. Papastate, Vasile Alecsandri și Elena Negri cu un jurnal inedit al poetului, Buc., Ed. Tiparul românesc S.A.R., 1947.

Manuscrise originale și copii la I.I.L.F.

Act de cununie în mahalaua Dobroteasa al lui Dimitrie sin Barbu Lăutaru din 26 ian. 1839 cu Dumitra sin Vasile Potcovarul, nuni fiind Costandin Curelarul și Maria soția sa. La I.I.L.F.

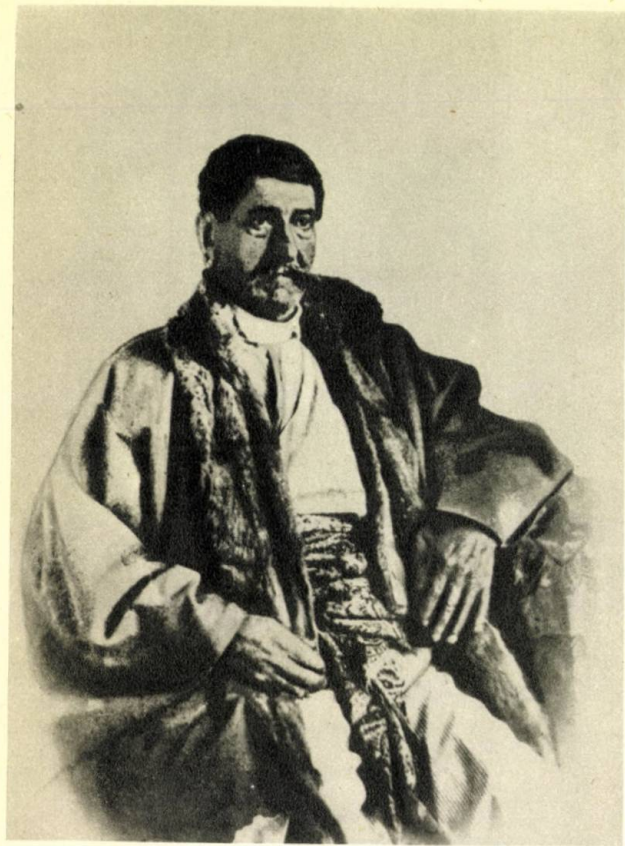
Schimb de telegrame între comitetul Teatrului Național (Stănescu, Odobescu, Negri, Sion, Brezoianu) și V. Alecsandri, cu privire la intenția de reprezentare în stagiunea 1874 a piesei „Ciocoi“ / sic /. La I.I.L.F.

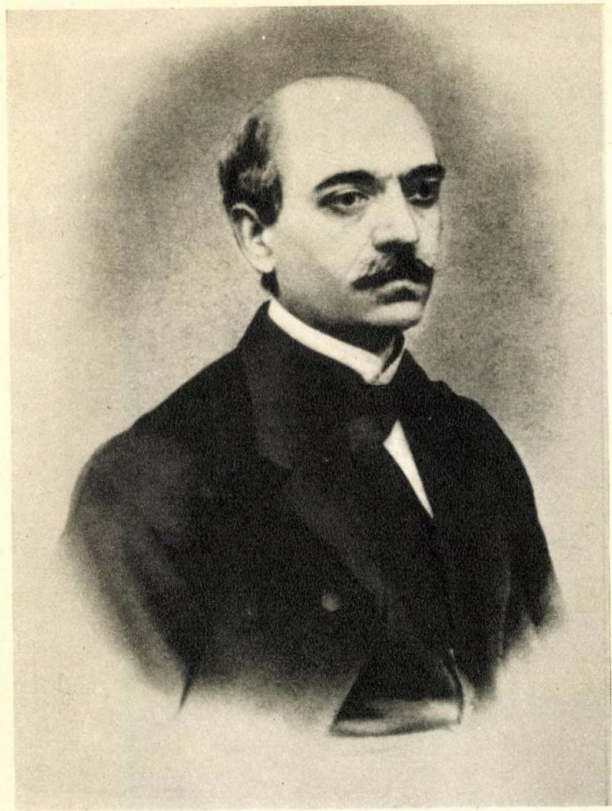

Matei Millo

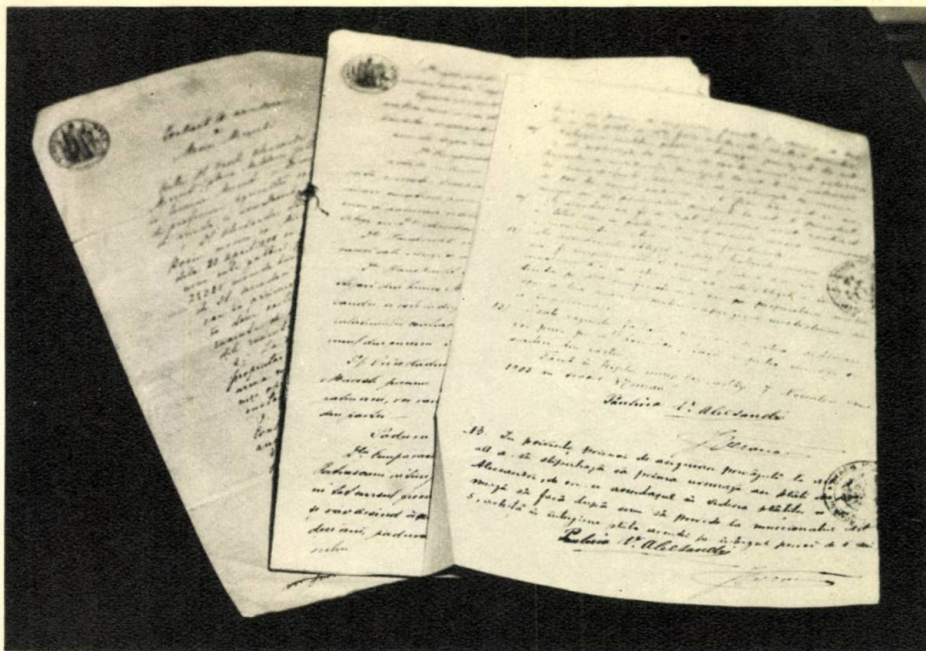

Barbu Lăutaru

Vasile Alecsandri către 1862—1865

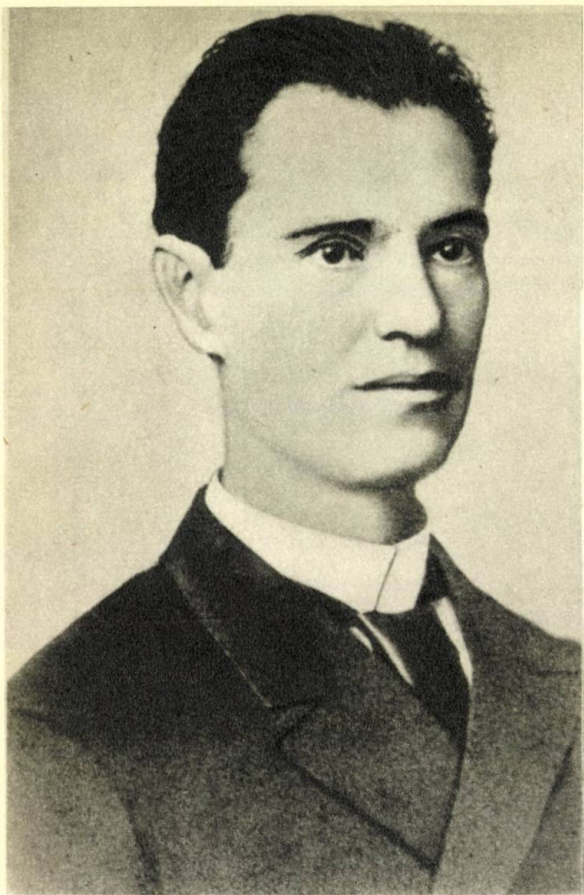

Acte privind moșia Mircești

Elena Teodorini

Ștefan Iulian — actor comic

Aristița Romanescu

Actorul Lugosianu

Noemi Alecsandri

Iancu Alecsandri

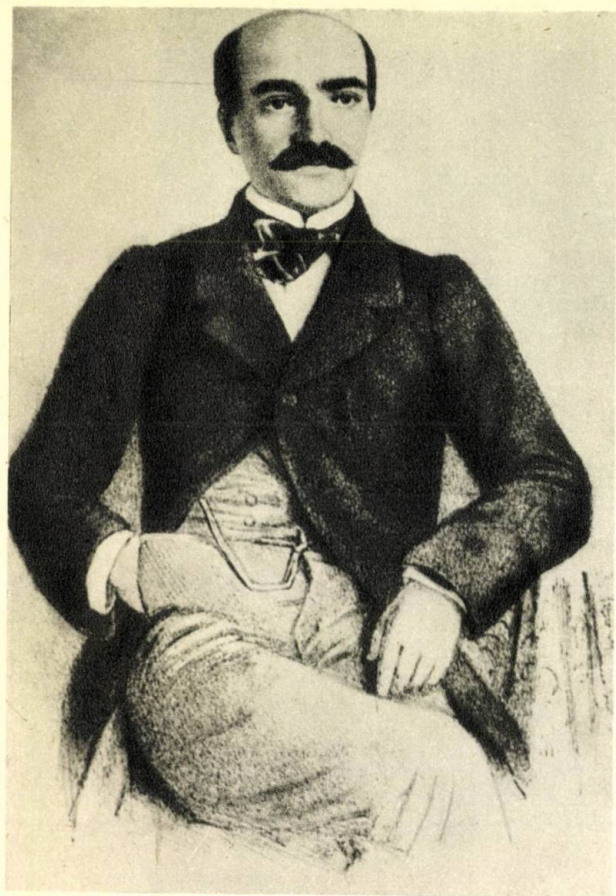
Casa poetului
Vasile Alecsandri
din Mircești.
Cerdacul.

Salonul.

Paulina Alecsandri
— soția poetului

Vasile Alecsandri

**Masca poetului Vasile Alecsandri
făcută de I. Georgescu în 1890**

Matei Millo în Barbu Lăutaru

Matei Millo în diferite roluri

Redactor responsabil : VIRGILIU ENE
Tehnoredactor : VALERIA POSTELNICU

*Dat la cules 07.01.1965. Bun de tipar 08.03.1965.
Apărut 1965. Comanda nr. 7 109. Tiraj 40.120.
Hirtie velină de 80 g/m², jt. 700×1000/32. Coli
editoriale 6,07. Coli de tipar 4,5. Planşe 8.
A. T. 18 898. C. Z. pentru bibliotecile mici
8R-94.*

Tiparul executat sub comanda nr. 50 015 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piaţa
Scintei nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Lei 4

EDITURA TINERETULUI